

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

з дисципліни

«МІКРОЕКОНОМІКА ТА МАКРОЕКОНОМІКА»

для студентів

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

галузь знань: **29 «Міжнародні відносини»**

спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**

освітня програма «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна логістика та
митна справа»

вид дисципліни: **обов'язкова**

Укладачі:

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Шиловцева Н.В.

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Воробйов Є.М.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни

«МІКРОЕКОНОМІКА ТА МАКРОЕКОНОМІКА»

для студентів

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

галузь знань: **29 «Міжнародні відносини»**

спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**

освітня програма **«Міжнародні економічні відносини, міжнародна логістика та митна справа»**

вид дисципліни: **обов'язкова**

Укладач:

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Шиловцева Н.В.

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Воробйов Є.М.

ТЕМА 1. ТЕОРІТИЧНІ ОСНОВИ МІКРОЕКОНОМІКИ. ВВЕДЕННЯ В МІКРОЕКОНОМІКУ.

1. Виникнення та етапи розвитку економічної теорії
2. Предмет економічної теорії.
3. Методи і функції економічної теорії.

1. Виникнення та етапи розвитку економічної теорії.

Сучасний рівень економічних знань є результатом тривалого процесу розвитку економічної науки. Тому, щоб глибше зрозуміти її зміст необхідно знати історію зародження й розвитку економічної теорії.

Становлення її почалося ще в давні часи з формування окремих ідей і тлумачень. Вперше вони знайшли своє відображення у найдавніших документах, де були зафіксовані правила економічних відносин рабів і рабовласників, торгівлі, податків, землеробства, ремесла, багатства й ін. (Держави Стародавнього Сходу XX ст. до н.е., звіт законів давньовавілонського царя Хаммурапі XVII ст. до н.е., «Закони Ману» в Індії в VI ст. до н.е., економічні погляди давньокитайського філософа Конфуція (551-479) рр. до н.е. і ін.).

Потім, у період античності й середньовіччя, з'явилися економічні вчення, які ще не були самостійними і склали частину релігійних і філософських тлумачень. Видатні філософи Давньої Греції і Риму поглибили й систематизували економічні погляди й надали їм первісний науковий вигляд. Ксенофонт (430-355 р. до н.е.) у своїх роботах «Про доходи» і «Економіка» (вчення про господарство) виділяв кілька видів галузевої діяльності: сільське господарство, торгівля, ремесло й підтримував доцільність поділу праці. Платон (427-347 р. до н.е.) розвинув ідеї про поділ і спеціалізацію праці, професії й професійну працю.

Основоположником економічного вчення античності є Арістотель (384-322 р. до н.е.), який вважав ідеалом господарства натуральне виробництво, засноване на праці рабів. Багатство тлумачилося як сукупність продуктів, вироблених у цих господарствах. Торгівля здійснювалася на основі «справедливого обміну», тобто обміну еквівалентів. Натуральне господарство велося за допомогою фізичної праці, яка вважалася непристойною для вільного громадянина, тому продукт оцінювався тільки його корисністю, а не працею.

Подальший розвиток економічних ідей і поглядів розкритий у працях мислителів Давнього Риму: Катона Старшого (234-149 р. до н.е.), Плія Старшого (123-79 р. до н.е.), Харрода (116-27 р. до н.е.), Калумеллі (I в. до н.е.), Сенеки (4-65 р. н.е.). У їхніх роботах висвітлювалися ідеї раціонального ведення сільського господарства, організації праці рабів, торгівлі, лихварства, земельної власності, права та ін. Вони також підтримували необхідність рабовласництва, але поступово з'являлися ідеї занепаду й осуду його.

Для першого тисячоліття нової ери характерний перехід від рабовласницького ладу до феодального. Найбільший вплив на розвиток економічної думки цього періоду зроблено християнством. Воно значно вплинуло на становлення економічної моралі, протистояння корисності й наживи, формування принципів справедливої ціни, оголошення пріоритету духовного початку в економіці, формування принципів управління господарством на основі покори, а не страху й усвідомлення людьми справедливого устрою суспільства. Церква активно впливала на практику господарського життя через формування поглядів відповідності або невідповідності християнським заповідям. Вплив релігійних ідей на економічні погляди спостерігався не тільки з боку християнства, але й іудаїзму, ісламу й інших віросповідань.

Перша самостійна економічна теорія як наука із внутрішньою логікою, системою знань про сутність, цілі, завдання й предмет дослідження з'явилася в XVI-XVII ст. Для цього історичного етапу розвитку економіки характерно активне становлення капіталізму, ринкових відносин, посилення інтенсифікації господарської діяльності, поглиблення поділу праці й розширення внутрішнього й зовнішнього ринку. Ці процеси вимагали стабільності економічних досліджень і пошуку відповідей на нові явища, що відбуваються в суспільстві. Першою школою економічної науки, яка вивчала економічні проблеми, був **меркантилізм**.

Основний зміст вчення меркантилістів зводиться до визначення багатства й джерел його походження. Їхня заслуга в тому, що вони першими поставили це питання й шукали на нього відповідь. Багатством вони вважали гроші й ототожнювали їх із золотом і сріблом. А джерело багатства виводили з торгівлі, тому що аналіз обмежувався тільки сферою обігу. Найбільш відомі представники меркантилізму: У. Стаффорд (1554-1612), Г. Скардфорн (1519-1584), Т. Ман (1571-1641), А. Монкретєн (1575-1621), І. Посошков (1652-1726), Ф. Прокопович.

В основі раннього меркантилізму лежала система грошового балансу, тобто збільшення грошового багатства лише законодавчим шляхом заборони вивозу благородних металів, обмеження імпорту товарів і заохочення господарської діяльності, яка сприятиме припливу в країну золота і срібла. А пізній меркантилізм розглядає позитивний торговельний баланс, що формується за рахунок перевищення продажів над купівлею товарів на зовнішньому ринку, що збільшує багатство країни. Яскравим представником меркантилізму був Антуан Монкретєн, який ввів у науковий обіг поняття «політична економія» (1615р.). У понятійному змісті цього терміна була відбита зростаюча роль держави в захисті своїх національних інтересів у зовнішній торгівлі й початковому нагромадженні капіталу. В цілому меркантилістська політика

європейських держав була досить продуктивною, але поступово вона привела до посилення конфронтації країн на зовнішньому ринку й стала гальмом економічного розвитку.

На зміну меркантилізму приходять **школа фізіократів** (XVIII ст.). Термін «фізіократи» у перекладі із грецької дослівно означає «влада природи». Основоположником цього вчення був Ф. Кене (1694-1774), а його прихильниками й продовжувачами були В. Мірабо (1715-1789), А. Тюрго (1727-1781). Фізіократи відкинули вчення меркантилістів про те, що обмін створює багатство й вважали джерелом багатства землеробську працю. Перенесення джерела багатства із сфери обміну в сферу виробництва є їхнім науковим досягненням. Але це відкриття носило обмежений характер, тому що тільки землеробська діяльність.

Подальший розвиток економічна наука одержала в працях представників англійської класичної політичної економії: У. Петті (1623-1686), А. Сміта (1723-1780), Д. Рікардо (1772-1823), Т. Мальтуса й ін. Класичний напрямок економічної думки зародилося в XVIII ст. і отримав всебічний розвиток у XVIII і на початку XIX ст.

Вчення представників класичної школи заключається в тому, що основою дослідження вони вважали працю як творчу силу і вартість як втілення цінності, заклавши у такий спосіб основи теорії трудової вартості. Вони обґрунтували ідеї економічної волі, ринкового саморегулювання на основі вільних рівноважних цін, що складаються залежно від попиту та пропозиції («невидимої руки» ринку). У працях класиків розкрито значення суспільного поділу праці як умови підвищення його продуктивності, створене вчення про доходи й принципи оподаткування, показана обернено пропорційна залежність між заробітною платою й прибутком і ін.

У другій половині XIX ст. подальший розвиток економічної науки привів до виділення двох напрямків економічних поглядів: утопічного соціалізму, який переріс у марксизм і маржиналізм, що потім перетворюється в неокласичну теорію. Причини розвитку ідей утопічного соціалізму, а потім комунізму виявилися у негативних наслідках нагромадження капіталу в руках небагатьох, соціально-економічного розшарування суспільства, появи бідних та ін. Тому частина економістів шукали вихід у революційному перетворенні й установленні соціально справедливого суспільства, заснованого на суспільній власності, принципах колективізму, справедливості, рівності й ін.

Одним з перших критиків капіталізму був швейцарський економіст Ж. Сімонді (1773-1842). В основі його економічного вчення лежить розподіл, від якого залежить споживання й виробництво. Політичній економії він відводив роль науки, що покликана вдосконалити соціальний механізм заради людини.

Значний внесок у розвиток ідей утопічного соціалізму внесли французькі економісти А. Сен-Симон (1760-1825), Ш. Фур'є (1772-1837) і англієць Р. Оуен (1771-1858). Вони виступили із критикою капіталізму й вимогою реорганізації виробництва, розподілу й споживання, скасування приватної власності, установлення справедливої соціальної системи. Однак вони були супротивниками революцій, війн і політичної боротьби. На зміну теоретичної настирності й безперспективних спроб реального створення комун прийшло марксистське вчення.

Основоположники **марксизму** К. Маркс (1818-1883), Ф. Енгельс (1820-1895) опиралися на вчення англійської класичної політичної економії. Їхні ідеї були розвинені в працях В. І. Леніна (1870-1924), а також радянськими економістами аж до 80-х років XX століття. Ця теорія одержала назву наукового соціалізму (комунізму) або марксизму-ленінізму.

Основна праця К. Маркса «Капітал» визнаний всіма економістами світу. Він вніс вклад у розвиток капіталізму на основі дослідження його протиріч: у розробку теорії відтворення й економічних криз; ціни виробництва; двоїстого характеру праці, втіленої в товарі; еволюцію форм вартості; вчення про додаткову вартість; розкриття сутності абсолютної ренти й ін. Концепція соціалізму (комунізму) побудована на суспільній власності, відсутності експлуатації найманої праці. Досягненні загальної й повної зайнятості, ведення господарства за єдиним планом носить догматичний зміст і зазнає всебічної критики з боку економістів.

У другій половині XIX ст. була створена **теорія маржиналізму**. Основоположниками її були економісти австрійської школи К. Менгер (1840-1921), Ф. Візер (1851-1926), Е. Бем-Баверк (1851-1914) і ін.

Маржиналізм (marginal - граничний) - це теорія, що критикувала класичну теорію трудової вартості. Представники цієї школи виходили з того, що цінність товару формується не в процесі виробництва, а в процесі обміну. Тому вартість товару визначається не кількістю праці, витраченої на його виробництво, а суб'єктивним сприйняттям покупцем цінності товару. Так як сприйняття споживачем цінності товару індивідуальне, то воно залежить від корисності, котру товар йому приносить. Корисність визначається ступенем потреби в товарі. Звідси, кожний наступний товар даного виду має все меншу корисність для споживача. У цьому й полягає сутність «закону спадної граничної корисності».

Маржиналізм опирається на кількісний аналіз і використовує економіко-математичні методи дослідження. Економісти цієї школи розглядали ринкову економіку як систему, здатну досягати рівноваги на основі раціональних дій господарських суб'єктів. На їхню думку, прагнення до економічного успіху досягається при оптимальному розподілі ресурсів і обсязі виробництва. Таким чином, маржиналізм вніс великий вклад у дослідження психології споживчої поведінки й рішень виробника; розробив ряд економіко-математичних моделей.

Сучасні економічні теорії були засновані наприкінці XIX і на початку XX ст. За більш ніж 100 років вони значно змінилися, трансформувалися в різні концепції, які підтверджувалися або заперечувалися

практикою економічного прогресу на певних етапах історичного розвитку. Можна виділити декілька концептуальних напрямків розвитку економічної думки: неокласичне, кейнсіанське, інституціоналізм.

Неокласичний напрямок виник на основі синтезу ідей класичної школи й маржиналізму. Основоположником цього напрямку вважається А.Маршалл (1842-1924), головною працею якого була книга «Принципи політичної економії» (1890р.). Він відомий як основоположник цінової теорії, у якій поєднуються теорія витрат виробництва й теорія граничної корисності. А.Маршалл підкреслював, що мінімальна ціна продавця визначається витратами виробництва. А ціна покупця формується на основі його суб'єктивної оцінки граничної корисності цього товару. Він використовував поняття ринкової рівноваги для характеристики балансу попиту та пропозиції, розробив концепцію еластичності попиту, які дотепер є актуальними. Неокласична школа виходить з пріоритетності механізму економічного саморегулювання за допомогою вільного формування цін. Ця теорія виключає втручання держави у вільний об'єктивно складний ринковий механізм.

Близькою за своїм економічним змістом до неокласичної теорії є **концепція неолібералізму**. Її прихильники вважають за можливе мінімальне втручання держави в економіку при наданні максимальних свобод учасникам ринку. До активних прихильників лібералізму варто віднести Л.Мізеса, Ф.Хайєка й ін. Ф.Хайєк у своїх працях обґрунтовує переваги вільної ринкової системи над змішаною й тим більше над централізованою командно-адміністративною економікою. Він виходив з того, що вільна ринкова система саморегулюється за допомогою об'єктивно складних цін. Великий внесок у розвиток і практичну реалізацію ідей неолібералізму й соціально орієнтованої ринкової економіки вніс Л.Ерхард - творець німецького «економічного дива» і автор книги «Добробут для всіх».

Економічна криза й велика депресія в 30-ті роки ХХ століття привели до падіння обсягів виробництва, зростання безробіття, масового банкрутства підприємств і інших негативних наслідків. Неокласична теорія не змогла запропонувати способи виходу з кризи. Відомий англійський економіст Дж.Кейнс (1883-1946) створив теорію державного регулювання економіки. За допомогою такого регулювання можна впливати на інфляцію, зайнятість, безробіття, сукупний попит та пропозицію товарів, переборювати економічні кризи. Основна праця Кейнса «Загальна теорія зайнятості, відсотка й грошей» була опублікована в 1936р. і з'явилася досить вчасно. Тому його оголосили «рятівником капіталізму», а теорію - «кейнсіанською революцією в політичній економії». Кейнс досліджував особливості відтворення в умовах кризи й запропонував практичні заходи щодо виходу з нього через вплив на сукупний попит. Таким чином, кейнсіанська теорія стала теоретичною й практичною основою державної політики антикризового регулювання. Але послідовне застосування методів державного регулювання згодом стало приводити до зниження економічних стимулів розвитку й уповільненню темпів економічного зростання. В 80-ті роки основні положення кейнсіанської теорії були піддані критиці й поставлені під сумнів економістами неокласичної течії.

Провідним неокласичним напрямком у розвитку сучасної економічної науки став **монетаризм**. Основоположником сучасного монетаризму є американський економіст Лауреат Нобелівської премії (1976р.) М.Фрідмен. Він стверджував, що ринкова економіка є стійкою системою, а негативні тенденції обумовлені нераціональним втручанням держави, яке треба звести до мінімуму. Монетаристська теорія виходить із того, що вирішальний вплив на стабільний розвиток економіки мають: емісія грошей, грошова система й грошова політика держави. Тому монетаристи зводять керування економікою, насамперед до контролю держави над емісією грошей, кількістю грошей, що перебувають в обігу й у запасах, погоджуванню приросту грошової маси з темпами зростання товарної маси, динамікою цін і швидкістю обігу.

М.Фрідмен запропонував монетарне правило, відповідно до якого держава повинна підтримувати обґрунтований щорічний приріст грошової маси в обігу у межах 3-5% на рік з метою стимулювання ділової активності в економіці. Якщо емісія грошей перевищує цей рівень, то відбувається зростання інфляції й падіння темпів зростання ВВП. Використання монетаристами важелів впливу на економіку пропонує згорання соціальних програм, які, на їхню думку, не покращують, а погіршують положення як незаможних, так і всього господарства країни.

Теорія економіки пропозиції (А.Лаффер, Д.Гілдер, М.Еванс) одержала широке поширення в 80-ті роки ХХ століття і є продовженням неокласичної теорії в сучасних умовах. Економістами цієї течії пропонується активізувати пропозицію факторів виробництва й готової продукції, а не регулювати сукупний попит. Держава повинна бути націлена на оздоровлення економіки за допомогою антиінфляційних заходів, зниження податкових ставок на доходи населення й прибуток підприємств, скорочення видатків державного бюджету й ін. Зниження податків приведе до підвищення доходів населення, що збільшує купівельну спроможність населення, розширює інвестиційні можливості підприємств і стимулює економічне зростання. Головне, що переслідує теорія економіки пропозиції, – це розширення свободи приватних підприємців. Її практичне втілення одержано при реформуванні господарських систем Англії (М.Тетчер), США (Р.Рейган).

В 70-ті роки минулого століття почала активно розвиватися **теорія раціональних очікувань** (Т.Лукас, Д.Мут, Б.Макколланд і ін.) Важливою проблемою в стратегії економічного розвитку держави, галузі, фірми й окремого споживача є передбачення перспективи зміни економічних умов розвитку й вибору найбільш раціонального варіанту діяльності. Тому, на думку авторів цієї концепції, учасники ринку

приймають економічні рішення з урахуванням прогнозів про майбутній рівень цін, безробіття, інфляції, темпів ділової активності й ін. Вибір споживачем найбільш оптимального варіанту спрямований на досягнення максимальної корисності в майбутньому. Важливу роль у цьому виборі повинна грати комп'ютеризована інформація з урахуванням перспективних тенденцій розвитку. Тому уряди повинні проводити ефективну економічну політику й створювати стабільні правила ринкового поведіння, відмовляючись від тимчасових мало передбачуваних рішень.

Провідна роль у сучасній економічній теорії належить **інституціоналізму**, який виник на рубежі XIX-XX ст. Великий внесок у розвиток цієї теорії внесли такі економісти як: Т.Веблен, Д.Коммонс, У.Мітчелл, Д.Гелбрейт, У.Ростоу й ін. Інституціоналісти розширюють предмет дослідження економічної теорії через те, що прогрес економічного розвитку залежить від багатьох інститутів суспільства. Саме поняття «інститут» трактується досить широко - це держава з її законами і юридичними нормами; всі суспільні, професійні й продуктивні організації з їхніми уставами; поведіння й способи мислення різних соціальних груп; звички; звичаї й ін. Автори цієї теорії вважають, що необхідно переборювати негативні явища в економіці через можливості соціального контролю суспільства над нею, врегулювання соціально-економічних конфліктів і ін. Сучасна ринкова економіка стає все більш інституціоналізованою, тобто її результативність залежить від рівня розвитку й ефективності функціонування всіх інститутів суспільства. Теоретичні ідеї цієї концепції знайшли відображення в економічній політиці розвинених країн, у практичній розробці соціальних програм, а також у теоріях «індустріального» і «постіндустріального суспільства».

Отже, жодна з теорій не претендує на монополію абсолютної істини, а лише доповнює загальний зміст економічної науки.

В становленні і розвитку економічної думки в Україні з XVI і до XVIII ст. великий внесок зробили І.Вишневецький, Г.С.Сковорода, Я.П.Ковельський, В.Н.Каразін, Т.Г.Шевченко та інші. Суспільно-економічні погляди того періоду були обумовлені знаходженням України під гнітом Польщі. Вся просвітницька діяльність І.Вишневецького була спрямована на боротьбу за незалежність країни, проти необмеженої кріпосницької експлуатації, нерівності і безправ'я кріпаків. Перспективу майбутнього розвитку суспільства він бачив в створенні рівності між людьми і додержанні заповідей божих.

Одним з геніальних і самобутніх українських мислителів був Г.С.Сковорода (1722-1794). В своїх творах він висловлював ідеї протесту проти кріпацтва, проголошував свободу як благо людства, розглядав працю як джерело багатства (особливо цінував хліборобську працю). В своїй теорії «сродності» він обґрунтував, що робітник досягає більшого результату тоді, коли займається ділом, до якого у нього є найбільші здібності. Перспективу політичного устрою суспільства філософ вбачав в формі республіки, а духовний розвиток пов'язував з підвищенням рівня освіти, культури та самопізнання людини.

Соціально-економічні погляди і прогресивна діяльність В.Н.Каразіна (1773-1842) була спрямована на формування конституційно-монархічного ладу і створення думи, відміни кріпосного устрою та розвитку капіталізму. Ще у 1805 році він надає волю своїм селянам і наділ землі, встановлює розцінку робочого дня, яка переглядалась через кожні 5 років. Особливу увагу він приділяв розвитку сільського господарства, текстильній, шкіряній, харчовій промисловості, внутрішній та зовнішній торгівлі, зміцненню грошової та фінансової системи, підготовці національних кадрів. За власною ініціативою В.Н.Каразіна у Харкові були відкриті університет та педагогічний інститут. Його діяльність була спрямована на подолання відсталості від розвинутих країн та прискорення соціально-економічного розвитку країни.

У середині XIX століття на зміну дворянсько-ліберальних поглядів приходять революційно-демократична течія, яскравим представником якої був Т.Г.Шевченко. Ще в 1846 році він ввійшов в Кирило-Мефодіївське товариство, діяльність якого знаходилась під впливом ідей християнського соціалізму. У своїх творах Т.Г.Шевченко закликав народ до знищення кріпосництва, панщини, національного гноблення. Його прогресивні ідеї по цей час відіграють велику роль в становленні незалежності України та розвитку її державності.

Соціально-економічні погляди М.П.Драгоманова, М.І.Зібера, І.Я.Франка, С.А.Подолінського були спрямовані проти суспільного гноблення, приватної власності, експлуатації робітників, буржуазної ідеології і направлені на побудову майбутнього соціалістичного суспільства. Їх творчість та дослідницька діяльність була обумовлена історичним періодом, коли активно розповсюджувались марксистські ідеї.

Наприкінці XIX та початку XX століття в Україні активно розвивались ідеї неокласичної школи. Видатними представниками якої були М.І.Туган-Барановський, Д.І.Піхно, Є.Є.Слуцький, Л.Н.Яснопольський та інші. Великий внесок в розвиток світової економічної теорії зробив М.І.Туган-Барановський, науковий інтерес якого охоплює багато різноманітних напрямів. Він почав спробу синтезу теорії трудової вартості та теорії граничної корисності, обґрунтував причини промислових криз, запропонував власні схеми реалізації сукупного продукту, поглиблював теорії розподілу, кооперації, грошового обігу, соціалізму тощо.

На сучасному етапі розвитку економічної теорії такі вчені – економісти, як А.Гальчинський, А.Гриценко, В.Базилевич, Ю.Ніколенко, А.Чухно активно досліджують теоретичні та практичні проблеми становлення та розвитку ринкової економіки в Україні.

2. Предмет економічної теорії

Економічне життя суспільства здійснюється на основі задоволення комплексу фізіологічних і духовних потреб людей. Задоволення цих потреб спонукає людей до трудової діяльності, до виробництва матеріальних благ і послуг.

Предмет економічної теорії ґрунтується на понятті «**економіка**», що походить від двох грецьких слів: «ойкос» - будинок, господарство; «номос» - навчання, закон. Тому економічна наука в первісному уявленні є наука про домашнє господарство, а людська діяльність ґрунтується на умінні керувати цим господарством.

Економічна теорія з початку становлення її як науки (16-17 століття) і по теперішній час зазнала значних змін в тлумаченні предмета вивчення. Різні економічні школи розглядали його в рамках змісту теорії цих шкіл (меркантилістська, фізіократів, класичної політичної економії, соціалістів-утопістів, марксистів, маржиналістів, монетаристів, кейнсіанська, неокейнсіанська та інші), трансформували і внесли нові елементи в тлумачення предмета економічної теорії. Історична послідовність уявлення про нього починається з трактування економіки як науки про «багатство», створення і використання матеріальних благ в суспільному господарстві, про виробничі відносини, економічні закони, що діють протягом розвитку суспільства, про ставлення людей до речей і суб'єктивних оцінок їхньої граничної корисності, про сукупність засобів і інструментів, спрямованих на стабілізацію ринкової економіки, про обсяги виробництва продукції відповідно до ресурсних можливостей суспільства.

Вивчення предмета економічної теорії вимагає осмислення **сфери дослідження** - економічного середовища, у якому здійснюється господарська діяльність; **об'єкта дослідження** - економічні явища, тенденції й закони; **суб'єктів дослідження** - економічна поведінка людини, групи людей і всього суспільства.

Господарська діяльність людей здійснюється в певному господарському середовищі, що поділяється на природне й соціальне. Природне середовище включає природні умови господарювання: природні багатства, кліматичні умови, родючі ґрунти, кількість населення, його спадковість, звичаї, якість харчування, житла та ін.

Соціальне середовище залежить від відносин власності. Приватна власність стимулює мотивацію до праці через конкуренцію, ініціативу, заповзятливість. А суспільна власність стримує її через бюрократичну субординацію, підпорядкованість, контроль і звітність. Рівень зрілості соціальної сфери залежить від розвиненості всіх інститутів суспільства, що впливають на правове поле, яке регламентує правила господарювання, умови трудової діяльності, договірну відповідальність та ін. Тому економічна активність людини залежить від сприятливості природних і зрілості соціальних умов.

Різноманітність та багатогранність трактувань предмета економічної теорії обумовлена виділенням декількох рівнів економіки і господарської діяльності людей:

- **мікроекономіка** (вивчає поведінку окремих економічних суб'єктів – сімейних господарств, організацій, фірм);
- **мезоекономіка** (вивчає поведінку певних підсистем національної економіки або галузевих і міжгалузевих комплексів);
- **макроекономіка** (вивчає функціонування національної економічної системи в цілому);
- **мегаекономіка** (вивчає поведінку світової економіки).

Різноманітний підхід у трактуванні предмета економічної теорії урізноманітнює та доповнює цілісне уявлення про нього. Тому варто зробити висновок, що економічна теорія вивчає виробничі відносини й економічні закони, що керують процесом виробництва, обміну, розподілу, споживання благ на різних ступенях розвитку суспільства в умовах обмежених ресурсів і необмежених потреб, задоволення яких сприяє всебічному розвитку людини.

Проблематичність кількісного і якісного сполучення ресурсів і потреб у будь-якій економічній системі полягає в тому, що ресурси обмежені, а потреби людей постійно збільшуються і практично безмежні. Обмеженість припускає не тільки повне виснаження їх, але й кількісну наявність у тім чи іншій місці й у той чи інший час. Тому економічна теорія повинна безупинно вивчати напрямки розвитку потреб і їхню трансформацію відповідно до ресурсних можливостей.

Другим важливим напрямком вивчення економічної теорії є виробничі відносини. Люди не можуть жити й працювати поодиноці. Вони живуть у суспільстві і незалежно від волі й свідомості вступають з іншими людьми у виробничі (економічні) відносини. **Виробничі відносини** – це відносини між людьми з приводу виробництва, обміну, розподілу й споживання товарів і послуг. **Виробництво** містить у собі відносини між працівниками в процесі трудової діяльності для створення економічних благ. **Розподіл** – це процес формування доходів усіх суб'єктів економіки залежно від їх внеску в створення продукту. **Обмін** характеризується взаєминами між людьми, в ході яких товари переміщуються від виробника до споживача. **Споживання** включає використання доходів, реалізацію корисності створених благ. Всі стадії системи виробничих відносин взаємопов'язані й взаємозалежні. Рівень розвитку виробництва визначає розподіл, обмін і споживання. Однак, задоволення потреб є рушійною силою розвитку виробництва. Виробничі відносини мають внутрішню структуру і поділяються на два види:

- **організаційно-економічні відносини**, які складаються в процесі організації (розподілу й спеціалізації праці, кооперації, концентрації, комбінуванні й інтеграції) виробництва;

- **соціально-економічні відносини**, які складаються і функціонують на основі відносин власності на засоби, ресурси й результати виробництва.

Ці відносини утворюються взаємозалежною єдністю і розвиваються під впливом продуктивних сил та на основі трансформації відносин власності. Економічна теорія аналізує зміст виробничих відносин на даний момент і прогнозує напрямок їх перспективного розвитку.

Розвиток економічних процесів, явищ і тенденцій зумовлений об'єктивною дією економічних законів. Що ж таке **економічний закон**? Це є стійкий, об'єктивно діючий причинно-наслідковий зв'язок між економічними явищами. Економічні закони об'єктивні і функціонують незалежно від волі й свідомості людей. Між економічними законами і законами природи існують загальні та відмінні риси. Загальним є те, що обидві групи законів об'єктивні, тобто діють незалежно від свідомості людей. А до відмінностей варто віднести таке:

- закони природи діють поза людським суспільством, а економічні закони реалізуються в суспільстві, через суб'єктивну діяльність людей;

- за тривалістю дії закони природи - вічні, а економічні закони обмежені історичними рамками.

Економічні закони реалізуються в процесі господарської діяльності людей. Тому чим глибше люди пізнають їхню сутність, зміст і об'єктивний характер, тим вище ефективність господарської діяльності. Сукупність економічних законів створює субординовану систему економічних законів. У цій системі всі економічні закони важливі і взаємозалежні. Порушення навіть одного економічного закону призводить до порушення всієї системи законів і розбалансованості суспільного виробництва.

Загальні економічні закони - це закони, що діють протягом розвитку людського суспільства (закон зростання потреб, розподілу суспільної праці, росту продуктивної праці, економії часу та ін.).

Спільні закони - діють лише в декількох економічних системах (закони товарного виробництва).

Специфічні економічні закони - це закони, що діють у рамках конкретно-історичних форм господарювання (закон додаткової вартості, монопольного прибутку та ін.).

Поряд з економічними законами економічна теорія вивчає економічні категорії.

Економічна категорія - узагальнене поняття, що виражає найбільш істотні теоретичні положення економічної реальності (праця, товар, гроші, вартість, попит, кредит та ін.).

Економічні закони реалізуються в процесі господарської діяльності, що спрямована на реалізацію інтересів і задоволення потреб. Потреби людини різноманітні й трансформуються та розвиваються під впливом науково-технічного прогресу. Усвідомлення потреб призводить до мотивації трудової діяльності, що реалізується як економічний інтерес. Він проявляється як діяльність, що спрямована на досягнення мети: задоволення матеріальних і духовних потреб, одержання вигоди, підвищення добробуту та ін. При реалізації економічного інтересу люди повинні враховувати свої ресурсні можливості. Тому економічний інтерес здійснюється як вибір найбільш раціонального (альтернативного) варіанту шляхом зіставлення реальних можливостей з максимумом поставленої мети. Досягнення того або іншого результату пов'язане з різноманіттям економічних інтересів господарюючих суб'єктів. Можна виділити такі види інтересів: особисті, колективні, регіональні, національні, інтернаціональні. Всі ці інтереси не завжди збігаються й перебувають у суперечливій єдності. Послідовність подолання протиріч приводить до еволюційного прогресу економічного розвитку.

Отже, економічна теорія вивчає єдність і суперечливість економічних відносин, зв'язків та інтересів господарюючих суб'єктів для визначення способів вирішення суперечностей і розробці заходів та рекомендацій, спрямованих на прогресивний розвиток економіки.

3. Методи і функції економічної теорії

Для дослідження економічних відносин, явищ, законів і категорій економічної теорії застосовують методологію і ряд методів дослідження. Під **методологією** розуміють спосіб вивчення економічних процесів з використанням методів, прийомів, аналізу й вибором відповідного підходу: діалектико-матеріалістичного, емпіричного, раціоналістичного та ін. Зараз у науці економісти часто використовують раціоналістичний підхід, що припускає цілісне дослідження економічної системи на основі вивчення та відкриття об'єктивних раціональних законів економіки. Крім того, він використовується для аналізу динаміки економічного розвитку, шляхів удосконалення внутрішніх зв'язків, процесів відтворення й економічного зростання. В основі методології лежить ряд методів, правил і принципів, що застосовуються у процесі наукового пізнання. Від правильно обраного методу залежить результативність дослідження.

В економічній теорії використовують різні методи пізнання: наукова абстракція, аналіз і синтез, індукція й дедукція, історичний, логічний, статистичний, економіко-математичний, економічний експеримент.

Важливе місце серед методів вивчення економічних процесів займає метод наукової абстракції. Цей метод за своєю сутністю є уявним відволіканням (абстрагуванням) від несуттєвих сторін, властивостей, явищ і виявлення головного, найбільш істотного в них. Йдучи від живого спостереження до абстрактного мислення, люди досліджують економічні явища і процеси глибше, повніше і вірніше, підвищуючи тим самим ефективність своєї практичної діяльності. Абстрактне мислення породжує метод аналізу й синтезу. Аналіз економічних явищ характеризується розділенням досліджуваного явища на складові та вивчення кожної з них. Синтез припускає, що явище первісно вивчається як складова з різних елементів, а потім досліджується з'єднання цих елементів у єдине ціле і надається загальний висновок.

У сполученні з аналізом і синтезом широко використовується метод індукції та дедукції. Індукція як метод логічних розумових висновків дозволяє перейти від вивчення часток, одиничних явищ до загального висновку. Дедукція як метод пізнання навпаки - від загальних висновків до часток.

Історично суспільство розвивається від простого до складного, але розвиток не вільний від суб'єктивістських відступів і забігань наперед. Завдяки цьому важливу роль у дослідженні економічних явищ і процесів відіграє історичний метод. Цей метод застосовується в органічній єдності з логічним. В основі історичного методу дослідження лежить вивчення причин виникнення і хронологічної послідовності проходження економічних процесів. Логічний метод припускає вивчення економічної тенденції з урахуванням послідовного проходження і суперечливості розвитку її основного змісту.

Однак, логічне дослідження економічних процесів не надає дзеркального відображення послідовності історичних подій. Якщо історія не відкидає послідовність хронологічних подій, що мають часом випадковий характер, то логічний метод відбиває в цілому закономірний процес історичного розвитку, абстрагується від випадків, не властивих цьому етапу. Логіку дослідження необхідно постійно контролювати історичним співставленням, а факти історії аналізувати в логічній послідовності. Єдність історичного і логічного потрібно розуміти як тенденцію, що вільно розвивається. Зневага об'єктивності зв'язку історичного і логічного може породити догматичне уявлення про деякі епізоди чи історичні форми логіки. Сполучення історичного і логічного методів дослідження дозволяє найбільш точно вивчати зміст і форму прояву тих чи інших економічних законів, тенденцій і явищ, зробити правильніші висновки і рекомендації для практичної діяльності людини.

Процес прогресивно-поступального розвитку суспільства завжди характеризується кількісними і якісними змінами результатів матеріального виробництва. Цей прогрес зумовлений чинністю діалектичного закону переходу кількості в якість. Для аналізу напрямків розвитку суспільного виробництва усе більшого значення набувають економіко-математичний і статистичний методи, можливості яких розширилися із застосуванням сучасної обчислювальної техніки. При цьому особливе місце тут належить економічно - математичному моделюванню. Економічна модель є абстрактним образом, контурно-схематичним відображенням реального процесу чи явища. При створенні моделі варто пам'ятати, що добре змодельована економічна тенденція є лише наближення до реальної дійсності і має визначену похибку. Тому цей метод не можна абсолютизувати і варто використовувати як допоміжний засіб реалізації висновків економічної теорії. Однак економіко-математичне моделювання є важливим і широко використовуваним методом, що дозволяє виявити динаміку кількісного розвитку, перехід у новий якісний стан і прогнозувати трансформацію економічних процесів.

Значний внесок у розвиток економіко-математичного методу зробив американський економіст В.В.Леонт'єв. Він розробив теорію міжгалузевого аналізу на базі таблиць витрат - випуску і проаналізував ще в далекому 1936 році 41 сектор економіки США. Однак Нобелівською премією ця праця була відзначена лише через 40 років (1973 рік), коли міжгалузевий аналіз уже широко застосовувався в багатьох країнах.

Особливе місце серед методів дослідження економічних процесів належить економічним експериментам. Вони проводяться з метою апробації нової економічної моделі в штучно створених сприятливих умовах для аналізу впровадження і виявлення практичних пропозицій. Однак практичне їх застосування часто відхиляється від очікуваного результату, що зумовлено мінливими економічними умовами. З історії економічного розвитку відома експериментально-реформістська політика Ф.Рузвельта в період економічного спаду 1929-1933 рр., проведення економічної реформи 1948р. у Німеччині під керівництвом Л.Ерхарда.

Об'єктом вивчення економічної теорії є становлення товарного виробництва і ринкових відносин у визначених історичних умовах і динамічній перспективності їхнього розвитку. Крім того, актуальність дослідження ринку спрямована на пошуки шляхів і способів реформування ринкових відносин на рівні підприємства, країни, а також установа національних особливостей ринкових моделей (американської, шведської, японської та ін.). Тому економічна теорія виділяє дворівневу структуру дослідження: мікро- і макроекономіку.

Мікроекономіка досліджує діяльність окремих підрозділів виробництва і їхню підприємницьку поведінку в конкурентному середовищі. Вона вивчає первісні клітини виробництва: підприємство, фірму, домашнє господарство; нею аналізуються витрати підприємства, число зайнятих, мотивація праці, ціноутворення, внутрішня структура виробництва, прибутковість діяльності тощо.

Макроекономіка вивчає закономірності національної економічної системи. Об'єктом її вивчення є сукупний продукт, національний дохід, загальний рівень цін, інфляція, зайнятість та ін. Важливою проблемою макроекономіки є рівновага і пропорційність, взаємозв'язок промислового й аграрного секторів, виробничої та переробної промисловості, виробничої та невиробничої сфер, що складаються з галузей, підгалузей і функціонують як єдине ціле. Макро- і мікроекономічний аналіз - це два різних зрізи дослідження, що доповнюють один одного, характеризуючи особливості і напрямки розвитку суспільного виробництва.

Економічна теорія є методологічною основою для галузевих економічних наук, фінансів, маркетингу, економічної географії, статистики, менеджменту, демографії та ін. З іншого боку, економічна теорія враховує і використовує результати досліджень, отримані спеціальними економічними науками:

соціологією, історією, інформатикою. Це приводить до посилення інтеграційності і взаємодоповнюючої результативності наукового пізнання економічних процесів, які постійно розвиваються.

Значимість економічної теорії останнім часом зросла у виробленні економічної політики, в удосконаленні і прогресивній трансформації соціально-економічних систем. Однак актуальність теоретичних досліджень зростає тоді, коли їх можна реалізувати на практиці. Тому економічна теорія виконує **пізнавальну функцію**, роль якої значно зросла. Ця тенденція реалізується в процесі надбання наукових знань, їхньої систематизації, розкриття змісту економічних явищ, тенденцій, категорій і законів.

Друга функція економічної теорії - **прогностична**. Вона полягає в розробці, виявленні наукових прогнозів, перспектив суспільного розвитку, виробленні стратегії економічного розвитку і поетапному проведенні економічних реформ. Важливою складовою частиною реалізації цієї функції є розробка нової економічної парадигми. Її формування зумовлене двома напрямками в економічній науці: кейнсіанством і некейнсіанством. В наш час економісти намагаються синтезувати ці напрямки і виробити більш адекватну сучасному етапові теорію й практику державного регулювання економіки.

Третя функція економічної теорії - **практична** (прагматична). Її сутність зводиться до розробки принципів і методів раціонального господарювання, визначення стратегії економічної політики, напрямків поетапного реформування економіки. Крім того, у процесі реалізації цієї функції повинні бути розроблені конкретні рекомендації з визначення платоспроможного попиту населення, обсягів виробництва й продажу, ступеня задоволення потреб населення в умовах обмеженості ресурсів і визначеності факторів виробництва.

Реалізація цих функцій сприятиме формуванню ефективного економічного середовища, визначенню масштабів і темпів економічного зростання, оптимізації внутрішньогалузевої і міжгалузевої структури виробництва і підвищення життєвого рівня населення.

Основні поняття

Меркантилізм, фізіократи, класична політична економія, неокласична школа, марксизм, утопічний соціалізм, маржиналізм, кейнсіанство, некейнсіанство, монетаризм, інституціоналізм, економіка, економічна теорія, економічні відносини, економічні закони, економічна категорія, мікроекономіка, макроекономіка, економічні потреби, економічні ресурси, економічна поведінка людини, економічне мислення.

ТЕМА 2. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ. ЦІНОУТВОРЕННЯ.

1. *Закон попиту. Детермінанти попиту.*
2. *Закон пропозиції. Детермінанти пропозиції.*
3. *Ринкова рівновага.*
4. *Поняття еластичності. Еластичність попиту та її види.*
5. *Еластичність пропозиції.*
6. *Ціна та механізм ціноутворення в ринковій економіці.*

Основні поняття

Попит, пропозиція, крива попиту, крива пропозиції, закон попиту, закон пропозиції, детермінанти попиту, детермінанти пропозиції, ціна рівноваги, еластичність попиту, еластичність пропозиції, коефіцієнти еластичності попиту та пропозиції, дефіцит товару, надлишок товару, надлишок виробника, надлишок споживача, ціна, функції ціни, цінова політика фірми, ціна продавця, ціна покупця, вільні та фіксовані ціни, світові ціни, цінова дискримінація, ціновий демпінг, методи ціноутворення.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА СУБ'ЄКТІВ РИНКУ

1. *Корисність товарів та послуг.*
2. *Теорія поведінки споживача: кардиналістський та ординалістський підходи.*

Основні поняття

Потреби, види потреб, поведінка споживача, економічні блага, корисність блага, сукупна корисність блага, гранична корисність блага, закон спадної граничної корисності, кардиналістська, ординалістська (порядкова) теорія корисності, крива байдужості, бюджетна лінія.

ТЕМА 4. ТЕОРІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИРОБНИЧА ФУНКЦІЯ

1. *Сутність підприємництва й умови його існування.*
2. *Організація підприємницької діяльності.*
3. *Підприємство (фірма): сутність і умови функціонування.*
4. *Види підприємств.*

Підприємство, фірма, одноосібне володіння, партнерство, корпорація, підприємництво, функції підприємництва, види підприємництва.

ТЕМА 5. ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕОРІЯ ВИТРАТ

1. *Витрати виробництва: сутність, види. Трансформаційні та транзакційні витрати.*
2. *Доходи фірми. Безбитковість та рентабельність.*

Основні поняття

Економічні витрати, внутрішні та зовнішні витрати, постійні, змінні, загальні, середні та граничні витрати, собівартість, доход фірми, валовий, середній та граничний доход, прибуток фірми, норма прибутку, ціна, цінова політика фірми, рентабельність, банкрутство.

ТЕМА 6. КОНКУРЕНЦІЯ В РИНКОВІЙ СИСТЕМІ. ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА ФІРМ В РІЗНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

1. *Концептуальні правила економічної поведінки фірми.*
2. *Досконала конкуренція.*
3. *Монополія.*
4. *Монополістична конкуренція.*
5. *Олігополія.*

Основні поняття

Досконала конкуренція, недосконала конкуренція, монополія, природна монополія, цінова дискримінація, монополістична конкуренція, олігополія, "ламана" крива попиту, картель.

ТЕМА 7. РИНОК ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА

1. *Класифікація факторів виробництва.*
2. *Ринок ресурсів: попит, пропозиція, ціна.*
3. *Ринок праці.*
4. *Ринок капіталу. Дисконтування.*
5. *Ринок природних ресурсів.*

Основні поняття

Ресурс, ринок ресурсів, капітал як ресурс, основний капітал, оборотний капітал, фізичний знос основного капіталу, моральний знос основного капіталу, амортизація, нагромадження капіталу, кругообіг капіталу, робоча сила як ресурс, заробітна плата, номінальна та реальна заробітна плата, земля як фактор виробництва, підприємництво як фактор виробництва, попит та пропозиція на ресурси.

ТЕМА 8. ЗАГАЛЬНА РИНКОВА РІВНОВАГА ТА ЕКОНОМІКА ДОБРОБУТУ

1. *Поняття ринкової рівноваги, її аналіз*
2. *Рівновага в економіці обміну*
3. *Ефективність у виробничій сфері*

Основні поняття

Часткова рівновага, загальна рівновага, етапи аналізу загальної рівноваги, первинні зміни, ринки товарів-субститутів, ринки взаємодоповнюючих товарів, ефект зворотнього зв'язку, діаграма Еджворта, ефективність розподілу, ефективність у виробничій сфері, закон Вальраса, особливості Парето-оптимум у розподілі благ, Парето-оптимум у розподілі ресурсів.

ТЕМА 9. МАКРОЕКОНОМІКА ЯК НАУКА ТА ОГЛЯД МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ

- 1. Макроекономіка як наука.*
- 2. Моделі кругообігу.*

Основні поняття

Макроекономіка, суб'єкти макроекономіки, функції макроекономіки, агреговані величини, ринок товарів і послуг, ринок грошей, ринок капіталу, ринок робочої сили, валютний ринок, моделі кругообігу, методи макроекономічного дослідження.

ТЕМА 10. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ І МЕТОДИ ЇХ ВИМІРЮВАННЯ.

- 1. Національна економіка і макроекономіка: сутність, характерні риси, цілі і значення.*
- 2. Система макроекономічних показників, їх зміст, форми, структура.*
- 3. Національне багатство: сутність, структура, джерела збільшення.*

Основні поняття

Національна економіка, макроекономіка, система національних рахунків, валовий національний продукт, валовий внутрішній продукт, чистий національний продукт, національний дохід, особистий дохід, дохід кінцевого використання, номінальний ВВП, реальний ВВП, дефлятор ВВП, національне багатство, речове багатство, нематеріальне багатство, природне багатство, макроекономічна ефективність.

ТЕМА 11. СУКУПНИЙ ПОПИТ ТА СУКУПНА ПРОПОЗИЦІЯ. ЗАГАЛЬНА МАКРОРІВНОВАГА.

- 1. Концепції макроекономічної рівноваги.*
- 2. Сукупний попит. Детермінанти сукупного попиту.*
- 3. Сукупна пропозиція: класична і кейнсіанська моделі.*
- 4. Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції в класичній і в кейнсіанській моделі.*
- 5. Модель мультиплікатора Кейнса.*

Основні поняття

Сукупний попит, сукупна пропозиція, рівноважний рівень цін, чинники сукупного попиту, заощадження, інвестиції, гранична схильність до споживання та заощадження, мультиплікатор, акселератор.

ТЕМА 12. СПОЖИВАННЯ, ЗАОЩАДЖЕННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЇ.

- 1. Споживання і заощадження.*
- 2. Інструментарій для аналізу споживання і заощадження.*
- 3. Сутність на аналіз інвестицій.*

Основні поняття

Споживання, заощадження, інвестиції, неокласична модель, гранична схильність до споживання, поточна вартість майбутнього доходу, дисконтування складних процентів, процентна ставка, рівень використовуваного доходу, величина споживання, заощадження в домогосподарствах, ринково-орієнтоване інвестування, банківсько-орієнтоване інвестування, програмно-орієнтоване інвестування.

ТЕМА 13. МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ: ЦИКЛІЧНІСТЬ, БЕЗРОБІТТЯ, ІНФЛЯЦІЯ.

- 4. Циклічні коливання економіки.*
- 5. Безробіття, його види і наслідки.*
- 6. Сутність та види інфляції.*
- 7. Причини інфляції.*
- 8. Соціально-економічні наслідки інфляції.*
- 9. Механізм регулювання інфляційного процесу. Антиінфляційна політика держави.*

Основні поняття

Циклічність, економічний цикл, економічна криза, фази кризи, структурні кризи, світова економічна криза, безробіття, природний рівень безробіття, фрикційне безробіття, структурне безробіття, циклічне безробіття, вимушене безробіття, приховане безробіття, інфляція, гіперінфляція, стагфляція, крива Філіпса, інфляція попиту, інфляція пропозиції, повзуча інфляція, галопуюча інфляція, гіперінфляція.

ТЕМА 14. ДЕРЖАВА ТА ЇЇ РОЛЬ В МАКРОРЕГУЛЮВАННІ.

1. *Необхідність і сутність державного регулювання економіки. Економічні функції держави.*
2. *Основні форми та напрямки державного регулювання економіки.*
3. *Моделі державного регулювання ринкової економіки.*
4. *Методи державного регулювання економіки.*

Основні поняття

Державне регулювання економіки, економічні функції держави, об'єкти ДРЕ, суб'єкти ДРЕ, моделі ДРЕ, методи ДРЕ, інструменти ДРЕ.

ТЕМА 15. КРЕДИТНО-ГРОШОВА ТА БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА.

1. *Грошова маса і рівновага на ринку грошей.*
2. *Сутність, принципи та форми кредиту.*
3. *Сучасна кредитно-банківська система. Створення грошей банківською системою.*
4. *Грошово-кредитна політика.*
5. *Фінанси: їх сутність та функції.*
6. *Фінансова система та її структура.*
7. *Бюджет і проблема його дефіциту.*
8. *Податки.*
9. *Фіскальна політика.*

Основні поняття

Гроші, грошовий ринок, ліквідність, банківська система, кредит, норма обов'язкових резервів, процент, облікова ставка, надлишкові резерви, грошово-кредитна політика, політика дорогих грошей, політика дешевих грошей, фінанси, державний бюджет, податки, державний борг, оподаткування, бюджетний дефіцит, податково-бюджетна політика.

ТЕМА 16. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ЙОГО ДЖЕРЕЛА.

1. *Теорії економічного зростання.*
2. *Критерії економічного зростання.*

1

Основні поняття

Суспільне відтворення, просте та розширене відтворення, типи відтворення, тип економічного зростання, теорії економічного зростання, регулювання економічного зростання.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО
СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

з дисципліни

«МІКРОЕКОНОМІКА ТА МАКРОЕКОНОМІКА»

для студентів

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

галузь знань: **29 «Міжнародні відносини»**

спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**

освітня програма **«Міжнародні економічні відносини, міжнародна логістика та митна справа»**

вид дисципліни: **обов'язкова**

Укладач:

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Шиловцева Н.В.

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Воробйов Є.М.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Розділ 1. МІКРОЕКОНОМІКА

Тема 1. Теоретичні основи мікроекономіки. Введення в мікроекономіку.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Предмет економічної теорії. Мікроекономіка в системі економічних знань.
2. Основні проблеми економіки. Економічні ресурси і матеріальні потреби суспільства. Таблиця та крива виробничих можливостей.
3. Методологія економічної теорії. Особливості мікроекономічного аналізу.

Питання для самоперевірки

1. Що вивчає економічна теорія?
2. У чому полягає основна проблема економіки? Опишіть її стосовно вашого життя.
3. Яке коло явищ та закономірностей господарської діяльності входить до питань мікроекономіки?
4. Чому для побудови кривої виробничих можливостей необхідно прийняти ряд припущень?
5. Чи можливі негативні наслідки економічного зростання для суспільства?
6. Який тип економічного зростання, на Вашу думку, найбільш ефективний? Обґрунтуйте.
7. Чи можна навчитися підприємництву або ця здатність дається людині з народження?
8. У чому сутність загальних та специфічних методів, які використовуються при вивченні економічних явищ та закономірностей. Наведіть приклади.

Практичне завдання

1. Визначте, які фактори виробництва Ви будете використовувати при наданні освітніх послуг з напряму вашої спеціалізації.
2. Вирішіть задачу:

Підприємство планує виробляти новий вид продукції й розглядає три технології виробництва. Кількість і ціна кожного ресурсу та їх комбінації за різних технологій наведені в таблиці:

Ресурси	Ціна одиниці ресурсу, грн	Необхідна кількість ресурсів, од.		
		Технологія 1	Технологія 2	Технологія 3
Праця	15	5	4	6
Капітал	17	10	12	15
Земля	20	8	8	4
Підприємницькі здібності	18	1	2	2

Яка технологія є найкращою, якщо підприємство передбачає дістати максимальний прибуток?

3. Напишіть есе на тему:

- Значення економічної теорії в житті студента;
- Можливість життєдіяльності людини XXI століття у сучасному світі без економічних знань, вмінь, навичок, компетенцій.

Тема 2. Співвідношення попиту і пропозиції. Ціноутворення.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Закон попиту та крива попиту. Фактори, що впливають на зміни попиту.
2. Закон пропозиції. Фактори, що впливають на зсув пропозиції.
3. Ринкова рівновага та зміни, що виникають внаслідок її порушення.
4. Еластичність попиту та пропозиції. Коефіцієнти еластичності.

Питання для самоперевірки

1. Чим відрізняється поняття попиту від поняття потреби?
2. Чи існує різниця між зміною попиту і зміною величини попиту?
3. Які з факторів попиту найбільш значущі? Чому?
4. Чи можна спростувати закон попиту?
5. Чи існують винятки із закону попиту?
6. Який вплив ступеня еластичності попиту на виручку?
7. Чим відрізняється поняття пропозиції від поняття попиту?
8. Чи існує різниця між зміною пропозиції і зміною величини пропозиції?
9. Які з факторів пропозиції найбільш значущі? Чому?
10. Чи можна спростувати закон пропозиції?
11. Чи існують винятки із закону пропозиції?
12. Який вплив ступеня еластичності пропозиції на виручку?
13. За яких умов ринкова рівновага характеризується як стійке?
14. Що може завадити встановленню ринкової рівноваги?

Практичне завдання

1. Побудуйте криві попиту та пропозиції та вкажіть нецінові фактори, що впливають на зміни попиту або пропозиції.

А. За даними таблиці побудуйте криві попиту та пропозиції на ринку новорічних гірлянд:

Ціна гірлянд, грн	10	20	30	40	50
Попит на гірлянди, шт.	90	70	50	30	10
Пропозиція гірлянд, шт	20	35	50	65	80

Дайте відповіді на питання:

- а) Як зміниться попит на цьому ринку, якщо скоро Новий рік? Зміни відобразіть графічно.
- б) Як зміниться пропозиція на ринку новорічних гірлянд, якщо запроваджені нові технології їх виробництва. Зміни відобразіть графічно.
- в) Як зміниться рівноважна ціна у вищезазначених (п.п. а та б) ситуаціях.
- г) Що буде спостерігатися на ринку, коли новорічні гірлянди будуть продаватися за ціною 15 грн. та 39 грн.?

Б. Припустимо, що попит на шпильки для волосся наведено у вигляді рівняння $D = 138 - 9 \cdot p$, а пропозиція: $S = 40 + 5 \cdot p$. Визначити:

- а) рівноважну ціну і рівноважну кількість шпильок на ринку аналітично.
 - б) відобразіть графічно вихідні криві попиту та пропозиції, та зміни, що відбудуться, якщо модними будуть короткі зачіски.
- Чи є бажання п'ятирічних дівчаток придбати шпильки для волосся виразником ринкового попиту?

В. Визначить графічно зміни попиту та пропозиції під впливом нецінових факторів, та їхній вплив на рівноважну ціну та рівноважну кількість. Вкажіть неціновий фактор.

А. Ринок соусу для суші. **Умова:** Суші подорожчали.

Б. Ринок ліків. **Умова:** Великий виробник фармацевтичної продукції збанкрутував.

В. Ринок машинобудування. **Умова:** Ціна на метал знизилась на 10%.

Г. Ринок канцелярських виробів. **Умова:** Наближається 1 вересня.

2. Вирішіть задачу на знаходження еластичності попиту за ціною.

У таблиці представлені дані попиту на товар за рік:

Обсяг попиту, шт.	0	3	6	9	12	15	18	22	25
Ціна, тис. грн.	20	18	16	14	12	10	8	6	5

А) Розрахуйте коефіцієнт цінової еластичності попиту.

Б) Виясніть при яких цінах попит еластичний, нееластичний, одиничної еластичності.

В) Розрахуйте суму виручки при кожній ціні.

Г) Яким чином впливає зміна ціни на товар на величину виручки при еластичному попиті?

Д) При якому значенні коефіцієнта цінової еластичності попиту величина виручки буде максимальною?

3. Напишіть есе на тему:

-Д. Рикардо стверджував: «При обычном и повседневном положении дел спрос на любые товары предшествует их предложению».

Тема 3. Економічна поведінка суб'єктів ринку. Теорія граничної корисності та поведінка споживача.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Раціональна поведінка споживача. Правило максимізації корисності. Реакція споживача на зміну доходів та цін.
2. Загальна та гранична корисність. Закон спадної граничної корисності.
3. Крива байдужості. Бюджетні обмеження і бюджетна лінія.
4. Теорія споживацького вибору. Добробут споживача і оптимальна структура витрат. Захист прав споживачів України.

Питання для самоперевірки

1. Чому прихильниками маржиналістської теорії цінність трактується як суб'єктивна категорія?
2. З якою метою необхідно було виділити поняття сукупної корисності і граничної?
3. В чому полягають недоліки кількісного підходу?
4. Яким показником характеризується правило максимізації корисності благ?
5. Що дає можливість визначити нахил бюджетної лінії?
6. У чому переваги ординалістського підходу?

Практичне завдання

1. З'ясуйте і обурунтуйте відповідь

1. Очевидно, що використання скутера (водного мотоцикла) являє собою різноманіття корисностей. Перерахуйте їх і характеризуйте.

2. Зобразіть принцип спадної граничної корисності для кожного склянки (або глотка) споживаного Вами лимонаду в спекотну погоду. Чим буде відрізнятися Ваш графік від поданого темі, що вівчається?

3. Складіть свою криву байдужості для споживання двох (на Ваш вибір) товарів і зіставте її з кривою байдужості для точно таких же товарів Вашого друга. Доповніть

картину введенням бюджетного обмеження.

4. Використовуючи дані попереднього прикладу змодельюмо ситуацію збільшення ціни (на 25%) на товар, відкладений по осі абсцис.

5. Використовуючи дані завдання 3 змодельюмо ситуацію зниження ціни (на 30%) на товар, відкладений по осі абсцис.

6. Використовуючи дані завдання 3 змодельюмо ситуацію збільшення ціни (на 25%) на товар, відкладений по осі абсцис, що супроводжується зниженням ціни (на 25%) на товар, відкладений на осі ординат.

2. Розв'яжіть задачі:

А. Оксана доручили купити фрукти для родини на 100 гривень. Знаючи правило максимізації корисності, скільки і яких фруктів повинна купити Оксана, якщо яблука коштують 15 грн/кг., а банани 25 грн/кг. Дані про загальну корисність записані в таблиці. Визначити, при придбанні якого набору товарів Оксана максимізує свою корисність?

кг	Яблука			Банани		
	TU	MU	MU/P _{яб.}	TU	MU	MU/P _{сл.}
0,5	4			9		
1	8			15		
2	12			20		
4	15			23		
6	16			24		

Б. Студент вирішує проблему, як використати кишенькові гроші: придбати смачну їжу або розважитися. Батьки дають йому на тиждень 288 грн. Ціна за одиницю продукту харчування становить 24 гривні, за одну розвагу 36 гривень. Дані про криву байдужості наведені в таблиці. Побудуйте криву байдужості та бюджетну лінію за наведеними даними. Покажіть графічно точку оптимального вибору студента. Скільки розваг та їжі він може собі дозволити?

Альтернатива	Їжа	Розваги
A	8	3
B	6	4
C	4	6
D	2	10

4. Напишіть есе на тему:

-Виробництво «обслуговує» споживання, а споживання, в свою чергу, «замовляє» виробництво.

Тема 4. Теорія виробництва та виробнича функція.

Логіка засвоєння матеріалу

- Витрати виробництва, їх сутність і види:
 - сутність витрат виробництва;
 - витрати суспільства і витрати підприємства;
 - економічні витрати і бухгалтерські витрати. Собівартість.
- Структура витрат виробництва. Граничні витрати: зовнішні (явні) і внутрішні (неявні) витрати.
- Постійні і змінні витрати. Валові і середні витрати;
 - граничні витрати виробництва. Закон спадної віддачі.

- витрати виробництва, вартість товару і його ціна (фіксований виступ).
 - прибуток як економічна категорія розвинутого товарного виробництва:
 - сутність і теорії прибутку;
 - норма прибутку і чинники, що на неї впливають.
4. Цінова політика фірми.

Питання для самоперевірки

1. У чому основна відмінність трактування витрат підприємцем і бухгалтером?
2. Чи має сенс розраховувати альтернативні витрати?
3. Чому необхідно класифікувати витрати на змінні і постійні?
4. Чому на практиці постійні витрати нерідко трактують як умовно-постійні?
5. Що дає зрозуміти економісту динаміка середніх витрат?
6. Чим відрізняються граничні витрати від валових?

Практичне завдання:

1. Розв'яжіть задачі:

А. Бухгалтер фірми загубив звіти про діяльність фірми і зміг згадати тільки дані, що наведені в таблиці. Відновіть усі дані й визначте обсяг випуску продукції, що приносить фірмі максимум прибутку, якщо ціна товару дорівнює 70 грн.

Q	FC	VC	TC	AFC	AVC	ATC	MC	TR	Прибуток
0									
10		400							
20					60		20		
30			1500						
40		1000							
50				14		40			

Б. Економченко має невелику ремонтну майстерню. Він має одного помічника і платить йому 36 тис. грн. на рік. Щорічна оренда приміщення складає 5 тис. грн., на сировину витрачається 120 тис. грн. Чоловік інвестував в устаткування власні заощадження в розмірі 96 тис. грн., які могли б йому принести 12 % річних за умови вкладення їх у банк. Свої підприємницькі здібності Економченко оцінює в 74 тис. грн. на рік. Загальна сума оплати наданих послуг за рік склала 960 тис. грн. Визначте розмір бухгалтерського, економічного і чистого прибутку, якщо податкові платежі складають 30% доходу.

В. Визначте фактори, що впливають на максимізацію прибутку на ринку освітніх послуг, перекладача, редактора, або ринку сільськогосподарської продукції. Які методи ціноутворення доречно застосовувати на кожному з них, якщо ви тільки входите на даний ринок?

2. Визначте єдино правильну відповідь

1. Матеріальні витрати підприємства на виробництво товару, виражені в грошовій формі - це:

- а) ціною виробництва; б) вартістю виробництва; в) собівартістю.

2. Авансований капітал – це:

- а) спожитий постійний капітал;
 б) суспільна вартість виробництва товару;
 в) початково вкладений у виробництво капітал.

3. Витрати суспільства на виготовлення товару більші за витрати виробництва:

- а) на величину вартості додаткового продукту;

б) на величину амортизаційного фонду;

в) на величину фонду заробітної плати.

4. Середній прибуток і ціна виробництва утворюються в результаті:

а) внутрішньогалузевої конкуренції;

б) міжгалузевої конкуренції;

в) досконалої конкуренції.

3. Напишіть есе на тему:

- Найбільш швидко здійснюється розорення тих, хто витрачає більш, ніж отримує виручку їх продукція.

Тема 5. Виробництво та теорія витрат.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Стимул і механізм підприємницької діяльності.
2. Сутність капіталу і його структура. Основний та оборотний капітал.
3. Структура та функціонування капіталу підприємства нефінансової сфери.
4. Особливості підприємницької діяльності й функціонування капіталу в різних сферах економіки.
5. Українські благодійники та меценати кінця XVIII-початку XIX століття.

Питання для самоперевірки

1. Чому вирішальним мотивом діяльності підприємства в ринкових умовах є зростання капіталу?
2. Які умови необхідні для зростання капіталу?
3. Розкрийте роль змінного і постійного капіталу у виробництві додаткової вартості.
4. Що являє собою капітал як матеріальний, вартісний і соціально-економічний чинник?
5. Назвіть відмінність між марксистським і неокласичним підходами до встановлення джерела зростання капіталу.
6. Перелічте фази кругообігу капіталу. В чому полягає функція капіталу в кожній з них?
7. Які фактори впливають на розмір капіталу і співвідношення його частин?
8. У чому полягає різниця в поділі капіталу на постійний і змінний та основний і оборотний?
9. Розкрийте особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки.
10. Як функціонує капітал у сфері торгівлі?
11. Які особливості підприємницької діяльності в грошово-кредитній сфері?

Практичне завдання:

1. Дайте відповідь

1. Чи тотожні поняття «власник» і «підприємець»?

2. Чи залежать підприємницьких здібностей від:

А) освіти;

Б) національності;

В) клімату, в умовах якого живе людина;

Г) спадковості;

Д) соціально-суспільного устрою країни?

3. З економічної теорії відомо, що підприємництво пов'язане з ризиком.

Поміркуйте, з чим конкретно пов'язаний цей ризик:

- А) з втратою грошей;
- Б) з втратою репутації;
- В) з втратою життя;
- Г) з невизначеністю як іманентної рисою ринкового господарства;
- Д) з асиметрією інформації. Який з цих пунктів має найбільше значення особисто для Вас, якщо Ви схильні до підприємництва?

4. «Пролетаріат працює, капіталіст ризикує. Поезія господарства - це поезія не праці, а підприємництва, того ризику, який пов'язаний з найбільшою небезпекою і вимагає найбільшої дерзості». Ви згодні з цим висловлюванням? Чи не здається Вам, що в цій цитаті принижується роль робітника, просто «людини праці»?

5. Покажіть різницю між економічною і підприємницькою прибутком. До яких типів прибутку Ви віднесете:

А) прибуток готелю від виявлення поруч з нею в результаті археологічних розкопок слідів відвідування землі інопланетними цивілізаціями;

Б) прибуток фірми, яка виготовляє льняне, внаслідок несподіваної зміни смаків споживачів на користь виробів з льону;

В) прибуток фірми, отриману в результаті вдало проведеної рекламної кампанії, яка змінила на користь її продукції смаки споживачів?

6. Видатний німецький соціолог Макс Вебер дав своє пояснення причин виникнення європейського капіталізму.

Він розрізняв два людських типу капіталіста - раціональний і авантюрний. У зв'язку з цим він вважав, що існує два типи капіталізму, взаємопов'язаних, але різних за суттю. Один, відповідний авантюрного капіталісту, виник мало не в глибині родового ладу, коли тільки зародився обмін. Інший, раціональний, продуктивний капіталізм міг виникнути тільки в умовах глибокого перевороту в релігійному житті (протестантство).

В роботі «Історія господарства» М. Вебер зазначав: «Творцями капіталізму були: раціональне постійне підприємство, раціональна бухгалтерія, раціональна техніка, раціональне право ... ми повинні віднести сюди: раціональний спосіб мислення, раціоналізування способу життя, раціональну господарську етику».

Який тип підприємництва, на Ваш погляд, характерний для становлення приватного капіталу в Україні в наш час? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Визначте єдино правильну відповідь

1. Процес відшкодування у грошовій формі вартості основного капіталу - це:

- А) амортизація;
- Б) моральний знос основного капіталу;
- В) фізичний знос основного капіталу.

2. Підприємництво – це:

- А) виробнича діяльність, спрямована на отримання надприбутку;
- Б) торговельна діяльність, спрямована на отримання прибутку;
- В) самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції та надання послуг з метою отримання прибутку.

3. Витрати обігу, пов'язані з продовженням процесу виробництва у сфері обігу, називаються:

- А) додатковими витратами обігу;
- Б) чистими витратами обігу;
- В) сукупними витратами обігу.

4. Кругооборот капіталу, взятий не як окремих акт, а як процес, що постійно відновлюється, називається:

- А) часом обігу капіталу;
- Б) оборотом капіталу;

В) відтворенням капіталу.

5. З наведених співвідношень між основним та постійним капіталом правильним є:

А) основний капітал > постійний капітал;

Б) основний капітал < постійний капітал;

В) основний капітал = постійний капітал.

6. Відмінність між змінним та оборотним капіталом полягає у тому, що:

А) змінний капітал включає вартість робочої сили та предметів праці, а оборотний – лише робочої сили;

Б) змінний капітал включає лише вартість робочої сили, а оборотний – лише предметів праці;

В) змінний капітал включає лише вартість робочої сили, а оборотний – робочої сили і предметів праці.

3. Розв'яжіть задачу:

Чому равна рентабельность операции, когда прибыль на вложенные 84000 руб. составила 21000 руб.? Чему в данной ситуации будет равна рентабельность оборота?

4. До кожного наведеного визначення доберіть відповідний термін або поняття

А. Первинна ланка суспільного поділу праці, яка є товаровиробником і забезпечує процес відтворення на основі самостійності і самоокупності.

Б. Засоби виробництва, інше майно та цінності, які обслуговують процес виробництва.

В. Круговий рух виробничих фондів, у процесі якого вони проходять три стадії, набувають трьох форм і у кожній з них виконують відповідну функцію.

Г. Самостійне організаційно-господарське новаторство на основі використання різних можливостей для випуску нових або старих товарів новими методами, відкриття нових джерел сировини, ринків збуту та ін., з метою отримання прибутків та самореалізації власної мети.

Д. Процес поступового перенесення вартості основних фондів на готовий продукт в міру фізичного зношування

Терміни та поняття

1. Підприємництво

2. Підприємство

3. Капітал підприємства

4. Амортизація

5. Кругооборот капітала

Тема 6. Конкуренція в ринковій системі. Економічна поведінка фірм в різних ринкових умовах.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Характерні риси чистої конкуренції. Ціна в умовах чистої конкуренції. Переваги чистої конкуренції. Поведінка фірми в умовах чистої конкуренції. Максимізація прибутку в умовах чистої конкуренції.
2. Монополія, характерні риси. Умови максимізації прибутку та мінімізації витрат фірми-монополіста у короткостроковому періоді. Механізм максимізації прибутку фірми-монополіста у довгострочному періоді. Природні монополії.
3. Особливості монополістичної конкуренції. Ціна в умовах монополістичної конкуренції. Нецінові переваги.
4. Максимізація прибутку в умовах монополістичної конкуренції.

5. Олігополія, характерні риси. Ціна в умовах олігополії. Поведінка фірми в умовах олігополії.
6. Максимізація прибутку в умовах олігополії.
7. Державне регулювання монопольної влади. Антимонопольне законодавство.

Питання для самоперевірки

1. Визначте основні риси конкурентного ринку?
2. Визначте основні риси монополії?
3. Визначте основні риси монополістичної конкуренції?
4. Визначте основні риси олігополії?
5. У чому полягають відмінності в ціноутворенні на ринку монополістичної конкуренції і чистої конкуренції?
6. Як суспільство може обмежити негативні сторони монополії?

Практичне завдання:

1. До кожного наведеного визначення доберіть відповідний термін або поняття
 1. Ринок, на якому кілька фірм реалізують стандартизовані або диференційовані товари, а контроль над цінами обмежений взаємозалежністю фірм.
 2. Здійснення поступового зниження цін з метою усунення конкурентів з олігополістичного ринку.
 3. Об'єднання фірм, що узгоджують свої рішення щодо цін та обсягів продукції так, наче вони злилися в чисту монополію.
 4. Домовленість про ціни, розподіл ринків та інші обмеження конкуренції в олігополії.
 5. Неофіційний метод встановлення ціни на вироблений товар, коли одна фірма змінює ціну, а інші фірми невдовзі роблять те ж.
 6. Крива попиту, заснована на припущенні, що конкуруючі фірми приєднуються до рішення про зниження цін і не підтримують рішення про їх підвищення.
 7. Олігополія, за якої фірми виробляють диференційований продукт.
 8. Ринок, на якому багато фірм продають диференційований продукт і мають можливість у деяких межах контролювати ринкову ціну.
 9. Засоби конкурентної боротьби, застосовувані у сфері диференціації продукту, реклами та стимулювання збуту.
 10. Якість продукції, обслуговування покупця, територіальне розміщення торговельних пунктів тощо.

Терміни та поняття:

- а) способи диференціації продукту; д) монополістична конкуренція;
- б) нецінова конкуренція; е) цінова війна;
- в) ламана крива попиту; є) олігополія;
- г) цінове лідерство; ж) диференційована олігополія;
- г) картель; з) таємна змова.

2. Визначте єдино правильну відповідь

1. Середня норма прибутку утворюється в результаті:

- А) внутрішньогалузевої;
- Б) міжгалузевої; В) недобросовісної.

2. Позитивною рисою конкуренції є те, що:

- А) дрібні виробники витісняються великим капіталом;
- Б) стимулюється економія матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;
- В) посилюється процес концентрації виробництва, який призводить до виникнення на певному етапі монополій.

3. Негативною рисою монополії є :

А) створюється можливість планомірного та організованого розвитку економіки;
Б) формування масового виробництва, яке дає можливість здійснювати економію на витратах;

В) встановлення монопольних цін на товари і послуги, що продаються та купуються монополією.

4. Диверсифікація виробництва – це:

А) процес зосередження засобів виробництва та робочої сили на великих підприємствах;

Б) процес злиття підприємств різних галузей, які не мають прямого тех-нологічного зв'язку;

В) процес об'єднання однотипних підприємств.

5. Причиною виникнення економічної монополії є:

А) дія закону вартості;

Б) процес концентрації та централізації капіталу;

В) надання державними органами влади окремим фірмам виключного права на здійснення певного виду діяльності

Тема 7. Ринок факторів виробництва.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Особливості ціноутворення на ринках факторів виробництва.

2. Ринок праці. Пропозиція трудових ресурсів. Заробітна плата і зайнятість на конкурентних ринках праці.

3. Ринок землі. Земельна рента і орендна плата. Земельний податок.

4. Ринок капіталу. Дисконтування.

Питання для самоперевірки

1. Які особливості ринків ресурсів?

2. Чим відрізняється попит на ринках ресурсів від попиту на споживчому ринку?

3. Як можна спрогнозувати майбутні тенденції на ринках ресурсів?

4. Чи можуть збігатися номінальна і реальна заробітна плата?

5. Чи є заробітна плата вартістю виробленого найманим працівником праці?

6. У чому унікальність землі як фактора виробництва?

7. Чи вважаєте ви, що великі агропідприємства мають істотні переваги перед фермерськими господарствами? Аргументуйте свою точку зору.

8. У чому особливість ринку капіталу?

9. Чи можуть збігатися номінальна і реальна ставки відсотка?

10. Чому ставка по депозиту (вкладу), як правило, відрізняється від ставки по кредиту? Яка із зазначених ставок вище? Аргументуйте свою відповідь.

11. Що являє собою дисконтування?

Практичне завдання:

1. Визначте єдино правильну відповідь

1. Грошовий капітал, який власник грошей віддає у позику і який приносить йому дохід у вигляді проценту, називається:

А) акціонерним капіталом;

Б) позичковим капіталом;

В) фіктивним капіталом.

2. Вкажіть положення, яке неправильно розкриває сутність контрольного пакету акцій :

А) контрольним пакетом володіють найбагатші особи або фінансові інститути;

- Б) це наявність 51% голосів за сучасних умов;
- В) за допомогою контрольного пакета акцій встановлюється багатоступенева система залежності й контролю однієї могутньої компанії за меншими компаніями.

3. Акції - це:

- А) вид цінного паперу без встановленого терміну обігу, який свідчить про пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства і дає йому право на привласнення дивіденду;
- Б) документ який дає право на управління підприємством;
- В) цінний папір, який дає право на частку майна в разі ліквідації акціонерного товариства.

4. Доход від акцій називається:

- А) процентом;
- Б) дивідендом;
- В) депозитом.

5. Економічна категорія, яка відображає взаємовідносини суб'єктів аграрних відносин з приводу користування та розпорядження землею, називається:

- А) рентою;
- Б) орендною платою;
- В) позичковим процентом.

6. Утворенню диференціальної ренти I сприяє:

- А) природна родючість ґрунту;
- Б) розвиток меліорації, створення іригаційних споруд;
- В) рівень агротехніки.

7. До умов виникнення диференціальної ренти II належить:

- А) рельєф місцевості;
- Б) впровадження досягнень агробіологічних наук;
- В) віддаленість від ринку.

8. Єдиним джерелом земельної ренти є:

- А) родючість ґрунту;
- Б) праця сільськогосподарських працівників;
- В) високопродуктивні засоби праці.

9. Ціна земельної ділянки не залежить від:

- А) величини земельної ренти;
- Б) середньої норми прибутку в економіці;
- В) норми позичкового проценту комерційних банків по депозитах.

2. До кожного наведеного визначення доберіть відповідний термін або поняття

1. Зміна загального обсягу виторгу фірми, коли вона використовує додаткову одиницю ресурсу.
2. Приріст загальних витрат на використання ресурсу, коли фірма використовує його додаткову одиницю.
3. Додатковий продукт, виготовлений у разі використання додаткової одиниці ресурсу.
4. Вплив на кількість ресурсу, здійснюваний зміною його ціни за умови, що фірма не змінить обсяг випуску.
5. Ціна за використання землі та інших природних ресурсів, пропозиція яких є стала.
6. Заробітна плата у грошовому еквіваленті.
7. Заходи, вжиті для підвищення якості праці робітників шляхом підвищення їх кваліфікації та розвитку здібностей.
8. Практика профспілки, націлена на обмеження пропозиції робочої сили шляхом недопущення вступу до неї нових членів з метою збільшення заробітної плати робітників,

які уже є члени профспілки.

9. Групи робітників, які не конкурують між собою, тому що кваліфікація робітників однієї групи суттєво відрізняється від кваліфікації робітників інших груп.

10. Ринок, на якому велика кількість фірм формує попит на конкретний вид трудових послуг значної кількості робітників, що не є члени профспілки.

Терміни та поняття

- а) граничні витрати на ресурс;
- б) граничний дохід;
- в) ефект заміщення та випуску продукції;
- г) неконкурентні групи;
- г) закрита профспілка;
- д) граничний продукт;
- е) конкурентний ринок праці;
- є) економічна рента;
- ж) номінальна заробітна плата;
- з) інвестиції у людський капітал.

3. Визначте, яке з тверджень правильне, а яке помилкове

1. Еластичність попиту на ресурс не залежить від частки витрат на нього у загальних витратах фірми.

2. Чим еластичніший попит на вироблену продукцію, тим еластичніший попит на ресурс, за допомогою якого її виробляють.

3. Зміни у технології можуть зумовити збільшення граничного продукту праці.

4. Якщо два ресурси є субститутами, то скорочення ціни на один із них призведе до зменшення попиту на інший.

5. Коли заробітна плата зростає, то зростає альтернативна вартість відпочинку.

6. Якщо фірма реалізує свій продукт на конкурентному ринку, то граничні витрати на оплату праці завжди перевищують розмір ставки заробітної плати.

7. Ціна праці не залежить від ціни готової продукції.

8. Для монополії граничні витрати на працю нижчі її ринкової ціни.

9. Робітник, найманий монополією, отримує оплату більшу, ніж коштує граничний продукт його праці.

10. Чим менший обсяг позики, тим нижчий процент.

11. Ціна ділянки землі залежить від місця її знаходження.

12. Зниження реальної ставки процента за інших рівних умов викликає підвищення ціни землі.

13. Дисконтування полягає у зведенні майбутніх витрат і доходів до їх нинішньої вартості.

14. Відмінності у розмірах земельної ренти відображають відмінності граничної продуктивності земельних ділянок.

15. Фірма буде здійснювати інвестиції лише тоді, коли очікувана норма прибутку буде меншою, ніж процентна ставка.

4. Розв'яжіть задачі:

А. Ви плануєте через 3 роки купити новий автомобіль, ціна якого буде 12000 \$. Річна ставка банківського відсотку за валютними операціями становить 7 %. Яку суму грошей Вам необхідно покласти сьогодні в банк, щоб через 3 роки купити новий автомобіль?

Б. Собівартість об'єкта при придбанні дорівнювала 245 тис. грн., на його капітальний ремонт передбачено 20 тис. грн.. очікувані витрати на його ліквідацію визначені у сумі 2 тис. грн., а вартість запасних частин, отриманих при його розбиранні

склала 23 тис. грн. Строк служби об'єкта 6 років. Визначте: а) щомісячну суму амортизації; б) річну норму амортизації.

В. Номінальна заробітна плата викладача у 2015 році зросла з 3500 грн. у січні до 4650 грн. у грудні. Інфляція у 2015 році склала 43,3%. Як змінилася реальна заробітна плата викладача у 2015 році?

Г. Фермер, який вклав у орендовану ділянку землі 100 тис. грн., отримав 15% прибутку. Після реалізації отриманого врожаю, він одержав 45 тис. грн.. Визначте розмір ренти. За яку суму господар погодиться продати фермеру землю, якщо банківська процентна ставка дорівнює 17 %?

Тема 8. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Поняття ринкової рівноваги, її аналіз.
2. Рівновага в економіці обміну.
3. Ефективність у виробничій сфері
4. Державна політика доходів. Роль держави у рішенні соціально-економічних проблем населення. Сімейні доходи та їх використання.

Питання для самоперевірки

1. У чому полягає часткова рівновага?
2. Дайте характеристику загальної рівноваги.
3. Закон Вальраса і його особливості.
4. Особливості Парето-оптимум у розподілі благ.
5. Парето-оптимум у розподілі ресурсів.
6. Що визначає крива споживчих та виробничих контрактів?
7. Назвіть структуру сімейних доходів за джерелами формування.
8. Які причини диференціації доходів у суспільстві?
9. Які показники нерівномірності розподілу доходів?

Практичне завдання:

1. Визначте єдино правильну відповідь

1. Під час аналізу часткової рівноваги, якщо попит на цукор змінюється, економісти аналізують вплив цього фактора на:

А) тільки ринок цукру;

Б) усі ринки, де цукор є товаром-замінником;

В) усі ринки, де цукор є ресурсом для виробництва;

Г) усі ринки, де зміна ціни на цукор може призвести до зміщення кривих попиту або пропозиції.

2. Зміна рівноважної ціни і рівноважного обсягу виробництва на окремих ринках є аналізом:

А) загальної рівноваги;

Б) споживчої рівноваги;

В) часткової рівноваги;

Г) рівноваги виробника.

3. Під час вільного обміну між двома споживачами остаточне положення на кривій контрактів залежить від інших:

А) купівельної спроможності;

Б) стартових умов;

В) уподобань переваг;

1. Тільки 2;

2. Тільки 3;

3. Тільки 2 та 3;

4. 1, 2 та 3.

4. Економічна рівновага – це:

А) стан ринку, при якому обсяги попиту та пропозиції збігаються;

Б) об'єктивний наслідок обмеженості ресурсів;

В) можливість проникнення в галузь нових фірм;

Г) досягнення найбільших результатів при мінімальних витратах.

5. До «придбаних» недоліків ринку відноситься:

А) недовиробництво суспільних благ і послуг;

Б) втрата здатності швидко реагувати на циклічні зміни економічної активності внаслідок монополізації;

В) соціально несправедливий розподіл доходів;

Г) негативні зовнішні ефекти функціонування ринку.

6. До «природних» недоліків ринку відноситься:

А) соціально несправедливий розподіл доходів;

Б) інертність щодо реструктуризації економіки;

В) тенденція монополізації економіки;

Г) усі відповіді вірні.

7. Реальне уявлення про рівень добробуту працівника дає:

А) рівень номінальної заробітної плати;

Б) рівень реальної заробітної плати;

В) рівень мінімальної заробітної плати.

2. Розв'яжіть задачі:

А. Крива виробничих потужностей описується рівнянням $X^2 + Y^2 = 450$. Функція корисності суспільства $U(X, Y) = XY$. Визначте оптимальний обсяг виробництва товарів. Чи може комбінація товарів X і Y з точки зору суспільства бути технологічно ефективною, але неефективною економічно?

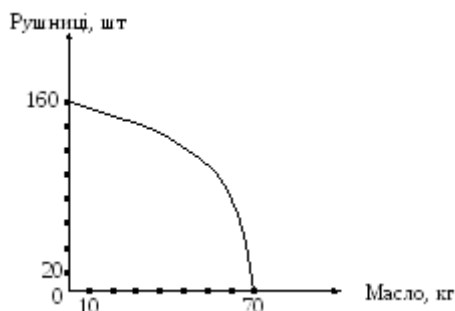
Б. У деякому сільськогосподарському районі норма трансформації молока в мед постійна і дорівнює 3 л. молока за 1 кг. меду, гранична норма заміщення молока медом постійна і дорівнює 2 л. молока за 0,5 кг. Меду. В цьому районі ніхто і ніщо не може впливати на ринкові ціни. Які продукти з перелічених будуть вироблятися і споживатись у даному районі?

В. Наведена на рис. 1 крива виробничих можливостей показує можливі кількості виробництва рушниць і масла:

Закінчення війни зламало всі плани виробників рушниць. В мирні часи за 10 рушниць можна придбати 5 кг. масла.

1. Визначте обсяги виробництва рушниць і масла.

2. Встановіть рівноважну ціну масла в рушницях, використовуючи відношення ціни масла до ціни рушниць.

Г. Обмежена кількість ресурсів (капіталу – 50 од.; праці – 100 од) розподіляється між виробництвом товарів А та В. Виробництво товару А описується виробничою функцією $Q_A = K^{0.5}L^{0.5}$, а для виробництва товару В характерна функція $Q_B = K^{0.2}L^{0.8}$. Побудуйте (мінімум за трьома точками) криву виробничих контрактів.

Д. Побудуйте криву Лоренца за такими даними: 20% населення одержують 5% від сукупних доходів населення країни, ще 20% населення одержують 9% доходів, ще 20% населення одержують 17% доходів, ще 20% населення одержують 29% доходів, та ще 20% – 40% доходів.

Розділ 2. МАКРОЕКОНОМІКА

Тема 9. Макроекономіка як наука та огляд макроекономічних проблем.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Макроекономіка: місце і роль в розвитку економічної теорії Предмет макроекономіки та її основні проблеми.
2. Макроекономіка як теоретична основа економічної політики. Інструментарій макроекономічного регулювання.
3. Методи макроекономічних досліджень. Макромоделі. Функції макроекономіки.

Питання для самоперевірки

1. У чом у полягає предмет макроекономіки?
2. Які основні проблеми макроекономічних досліджень?
3. Охарактеризуйте макроекономічні суб'єкти та взаємозв'язки між ними.
4. У чому полягають методи макроекономічного аналізу?

Практичне завдання

1. Виберіть одну, найбільш правильну, відповідь:

1. Макроекономіка розглядає всі наведені питання, окрім:

- А) Дефіциту зовнішньої торгівлі.
- Б) Прибутку компанії "Верстатобудівник".
- В) Зростаючого рівня цін в економіці
- Г) Дефіциту державного бюджету.

2. Економічна модель не може бути:

- А) Ідеальним типом економіки або політики, до яких ми хочемо наблизитись.
- Б) Комплексом економічних принципів.
- В) Інструментом для економічних прогнозів.
- Г) Поясненням того, як функціонує економіка та її окремі сектори і суб'єкти.

3. Предметом макроекономіки є все вказане, окрім:

- А) Темпів економічного зростання країни.
- Б) Державної податкової політики.
- В) Ціни автомобіля.
- Г) Темпів інфляції.

4. Загальний рівень цін та безробіття в економічній системі вивчається у курсі:

- А) Менеджменту.
- Б) Макроекономіки.
- В) Мікроекономіки.
- Г) Міжнародних фінансів.

5. Який сектор не відноситься до макроекономічних суб'єктів:

- А) Сільськогосподарський сектор.
- Б) Державний сектор.

- В) Підприємницький сектор.
- Г) Сектор домашніх господарств.

6. Основним методом макроекономічних досліджень є:

- А) Соціологічний.
- Б) Метод синтезу.
- В) Порівняльний аналіз.
- Г) Моделювання.

7. Всі перелічені змінні розглядаються як потоки, окрім:

- А) Валового національного продукту.
- Б) Споживчих витрат.
- В) Особистого багатства.
- Г) Особистого доходу, що залишається у розпорядженні (використовуваний дохід.)

2. Напишіть реферати за темами:

- 1) Макромодель кругообороту ресурсів, продуктів і доходів у змішаній економіці та взаємодія макроекономічних суб'єктів.
- 2) Основні етапи розвитку макроекономіки.

Тема 10. Макроекономічні показники і методи їх вимірювання.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Національна економіка та її агрегировані вимірювання: національний обсяг виробництва; загальний рівень цін; процента ставка; зайнятість.
2. Система національних рахунків. Перехід до системи національних рахунків в Україні.
3. Валовий національний продукт (ВНП) і його взаємозв'язок з валовим внутрішнім продуктом (ВВП). Національний дохід (НД) та його структура. Номінальний і реальний ВВП. Дефлятор. Фактичний та потенційний ВВП.
4. Рух і розподіл національного продукту. Національне багатство.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть і охарактеризуйте макроекономічні показники системи національних рахунків.
2. Запишіть і поясніть формули розрахунку ВНП за видатками і за доходами.
3. Для чого в системі національних рахунків використовуються показники ВВП, ЧНП?
4. В чому полягає різниця між номінальним і реальним ВНП?
5. Що означає інфляція та дефляція ВВП?
6. У чому полягає різниця між дефлятором та індексом цін?

Практичне завдання

1. Виберіть одну, найбільш правильну відповідь:

1. Якщо протягом року фізичний обсяг національного продукту не змінився, а ціни за цей період подвоїлися, тоді:

- А) Реальний ВВП подвоївся, а номінальний ВВП не змінився.
- Б) Реальний ВВП не змінився, а номінальний ВВП подвоївся.
- В) Реальний і номінальний ВВП подвоїлись.
- Г) Реальний ВВП зменшився наполовину, а номінальний ВВП подвоївся.

Д) Усі відповіді невірні.

2. При обчисленні ВВП подвійний рахунок виникає тоді, коли підсумовують:

А) Додану вартість, створену на всіх стадіях виробництва товарів та послуг.

Б) Вартість кінцевих і проміжних товарів і послуг.

В) Вартість лише кінцевих товарів і послуг.

Г) Вартість приросту запасів у даному році.

Д) Державні закупівлі товарів і послуг.

3. Поняття "інвестиції" у національному обчисленні ВВП містить:

А) Вартість куплених упродовж року акцій.

Б) Збільшення запасів на кінець року порівняно з початком року.

В) Державні трансфертні платежі.

Г) Товари тривалого користування, придбані споживачами.

Д) Усі відповіді невірні.

4. Яке твердження неправильне:

А) Дефляція це зменшення номінального ВВП до розмірів реального, коли дефлятор ВВП більший за одиницю.

Б) Інфляція - це збільшення номінального ВВП до розмірів реального, коли дефлятор ВВП менший за одиницю.

В) У базовому році номінальний і реальний ВВП дорівнюють один одному.

Г) Дефлятор ВВП - це відношення номінального ВВП до реального.

Д) Темп зростання реального ВВП дорівнює темпові зростання номінального ВВП плюс значення дефлятора ВВП.

5. ВВП як показник знижує обсяг національного виробництва, бо не враховує:

А) Результатів економічної діяльності в тіньовому секторі економіки.

Б) Тієї частини продукції, яка вироблена з допомогою ресурсів, що належать іноземцям.

В) Державних закупівель товарів і послуг.

Г) Збільшення запасів на кінець року.

Д) Усі відповіді невірні.

2. Розв'яжіть задачу:

А. Нижче перелічено компонент ВВП країни А за повний рік (млрд. дол.):

Особисті видатки на споживання	50
Чисті інвестиції	6
Державні закупівлі товарів і послуг	20
Рента	3
Прибуток акціонерних підприємств	10
Відрахування на споживання капіталу	16
Прошнг	8
Непрямі податки на бізнес	4
Заробітна плата	42
Трансфертні платежі	6
Доходи індивідуальних власників	12
Чистий експорт	3
Чисті іноземні факторні доходи, зароблені за кордоном	у

Обчисліть: 1. ВВП як суму видатків та як суму доходів.

2. Внесіть необхідні поправки до ВВП, щоб отримати валовий національний

продукт.

Б. В країні С у 1990р. номінальний ВВП становив 400 млрд. дол. У 2003р. дефлятор ВВП дорівнював 2 відносно 1990р. Реальний ВВП за 1990-2003рр. збільшився на 50%. Визначіть обсяг номінального ВВП у 2003р.

3. Напишіть реферати за темами:

- 1) Функціональний та особистий розподіл доходів і процес формування доходів.
- 2) Використання ВВП і НД для визначення рівня життя, та чистий економічний добробут (ЧЕД).
- 3) Аналіз динаміки макроекономічних показників України

Тема 11. Сукупний попит та сукупна пропозиція. Загальна макrorівновага.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Сукупний попит. Крива сукупного попиту. Нецінові фактори сукупного попиту та їх вплив на криву сукупного попиту.
2. Сукупна пропозиція. Класична і кейнсіанська моделі сукупної пропозиції. Кейнсіанський, проміжний та класичний відрізки кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції.
3. Сукупний попит - сукупна пропозиція — (AD - AS) — модель макроекономічної рівноваги. Рівноважний рівень цін та рівноважний обсяг виробництва.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення та охарактеризуйте основні складові сукупного попиту.
2. Які фактори впливають на споживчий попит?
3. Назвіть фактори, що впливають на інвестиційний попит.
4. Дайте визначення автономним та індукційованим інвестиціям.
5. Що впливає на попит держави?
6. Назвіть фактори, які впливають на попит закордону.
7. Проаналізуйте вплив нецінових факторів на криву сукупного попиту.
8. Охарактеризуйте сукупну пропозицію.
9. В чому різниця між класичним та кейнсіанським трактуванням кривої сукупної пропозиції?
10. Дайте визначення рівноважного рівня цін та рівноважного обсягу виробництва.

Практичне завдання

1. Виберіть одну, найбільш правильну відповідь:

1. Крива сукупного попиту відбиває відношення між:

- А) Рівнем цін і виробленим ВВП у реальному вираженні;
- Б) рівнем цін та сукупним и видаткам и на купівлю товарів і послуг;
- В) рівнем цін, який визначають покупці, і рівнем цін, що задовольняє продавців;
- Г) обсягами виробленого і спожитого ВВП;
- Д) усі відповіді невірні.

2. Спадає траєкторія кривої сукупного шпигу не зумовлена:

- А) ефектом майна;
- Б) ефектом доходу;
- В) ефектом Кейнса;

- Г) ефектом обмінного курсу;
- Д) ефектом пропозиції грошей.

3. Який із чинників переміщуватиме криву сукупного попиту вліво:

- А) песимістичні оцінки людьми своїх майбутніх доходів;
- Б) заходистимулювальної монетарної політики;
- В) підвищення темпів економічного зростання в інших країнах-торговельних партнерах даної країни;
- Г) зростання реальної вартості фінансових активів та нерухомого майна;
- Д) збільшення світового виробництва нафти (дана країна є імпортером нафти).

4. Переміщення кривої сукупного попиту не може відображати:

- А) підвищення цін і зростання реального ВВП одночасно;
- Б) підвищення цін без зростання реального ВВП;
- В) зростання реального ВВП без підвищення цін;
- Г) підвищення цін і зниження реального ВВП одночасно;
- Д) усі твердження невірні.

5. Крива сукупної пропозиції виражає залежність між:

- А) рівнем цін і споживаним реальним ВВП;
- Б) рівнем цін і виробленим реальним ВВП;
- В) спожитим і виробленим реальним ВВП;
- Г) рівнем цін і сукупним и видаткам и на купівлю товарів і послуг;
- Д) усі твердження невірні.

6. Який чинник переміщуватиме криву довгострокової сукупної пропозиції вліво:

- А) зростання кількості трудових ресурсів;
- Б) підвищення мінімальної заробітної плати;
- В) збільшення обсягу капіталу, яким володіє національна економіка;
- Г) підвищення ефективності виробництва;
- Д) збільшення пропозиції земельних ресурсів.

7. До цінових чинників, які визначають нахил кривої короткострокової сукупної пропозиції, не належать:

- А) залучення у виробництво додаткової робочої сили з нижчим рівнем кваліфікації;
- Б) екологічні нормативи та санкції;
- В) розширення збуту на віддалених ринках;
- Г) додаткові втрати на підприємницьку діяльність;
- Д) збільшення обсягу виробництва на менш ефективних підприємствах.

8. Яке твердження невірне:

- А) для країн із низькими середніми темпами інфляції крива сукупної пропозиції у короткостроковому періоді є відносно положистою;
- Б) монополізація ринків факторів виробництва може впливати на природний обсяг виробництва;
- В) крутіша крива AS означає, що збільшення сукупного попиту в основному трансформується у зростання обсягу виробництва і слабо впливає на рівень цін;
- Г) номінальні зміни впливають лише на криву короткострокової сукупної пропозиції, а природний рівень виробництва не змінюється;
- Д) країнам із високими темпами інфляції та нестабільним сукупним попитом відповідають крутіші криві короткострокової сукупної пропозиції.

9. Якщо національна економіка досягла повної зайнятості, а обсяг сукупного попиту зростає, то це означає, що в економіці:

- А) є дефляційний розрив;

- Б) є інфляційний розрив;
- В) є дефіцит державного бюджету;
- Г) розвивається стагфляція;
- Д) рівень цін знижується.

10. Крива сукупного попиту у відкритій економіці переміщується вправо, якщо:

- А) курс національної валюти знижується;
- Б) рівень цін підвищується;
- В) темпи економічного зростання у торговельних партнерів спадають;
- Г) рівень цін знижується;
- Д) у підприємців формуються песимістичні очікування щодо стану ділової активності.

11. Якщо у національній економіці відбулося несприятливе збурення пропозиції, то:

- А) крива AS переміститься вправо;
- Б) рівень цін підвищиться;
- В) обсяг національного виробництва збільшиться;
- Г) витрати виробництва на одиницю продукції зменшаться;
- Д) усі твердження невірні.

12. Яке твердження невірне:

- А) інтеграція країни і світову економіку забезпечує ефективніше використання ресурсів, і крива AS переміщується вправо;
- Б) несприятливе макросередовище переміщуватиме криву короткострокової сукупної пропозиції вліво;
- В) очікування високої інфляції в майбутньому підвищує сукупний попит сьогодні;
- Г) з і зростанням обсягу національного виробництва дія цінових чинників сукупної пропозиції спричиняє зниження втрат виробництва на одиницю продукції
- Д) згідно з класичним підходом, у національній економіці ніколи не буває безробіття, зумовленого недостатнім сукупним попитом.

2. Розв'яжіть задачі:

А. Припустимо, що національна економіка перебуває у стані тривалої рівноваги і крива довгострокової сукупної пропозиції є вертикальною на рівні $Y = 6600$. Крива короткострокової сукупної пропозиції є горизонтальною на рівні $P = 1,0$. Криву AD описує рівняння $Y = 5,5 M/P$.

Унаслідок дії зовнішніх чинників відбулося несприятливе збурення сукупної пропозиції і рівень цін підвищився до 1,5. Якщо центральний банк не втручається в економіку і крива AD не переміщується, то яким буде нове рівноважне значення Y у короткостроковому періоді?

Б. Природний обсяг виробництва становить 8000 одиниць, криву AD описує рівняння $Y = 8200 - 2P$. Через певний відтинок часу природний обсяг виробництва збільшився на 50%, а рівняння сукупного попиту набуло вигляду $Y = 12350 - 2P$. На скільки відсотків за цей період змінився рівноважний рівень цін?

3. Напишіть реферати за темами:

- 1) Макрорівновага та проблем и в економіці сучасної України.
- 2) Короткострокова та довгострокова рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції.

Тема 12. Споживання, заощадження та інвестиції.

Логіка засвоєння матеріалу:

1. Споживання та заощадження: зв'язок з доходом. Функції споживання і заощадження. Середня та гранична схильність до споживання та заощадження. Недоходні фактори споживання та заощадження.
2. Інвестиції та фактори інвестування. Попит на інвестиції. Номінальна та реальна процентна ставка. Крива інвестиційного попиту. Валові та чисті інвестиції. Споживання, заощадження, інвестиції в їх взаємозв'язку.
3. Концепції мультиплікатора та акселератора. Взаємозв'язок моделей AD - AS та кейнсіанського хреста.

Питання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте фактори, які впливають на інвестиційний попит.
2. Чим відрізняються валові та чисті інвестиції?.
3. В чому полягає різниця між автономним і та індукційованими інвестиціями?
4. У чому сутність концепції мультиплікатора?
5. Чим відрізняється мультиплікатор від акселератора?

Практичне завдання

1. Виберіть одну, найбільш правильну відповідь:

1. Які із запропонованих заходів Ви вважаєте найбільш прийнятними для стимулювання заощаджень?

- А) зниження податків на доходи;
- Б) збільшення процентної ставки;
- В) збільшення допомоги на дітей;
- Г) підвищення премій на заощадження, які йдуть на будівництво.

2. Які із запропонованих варіантів, на Вашу думку, найбільш повно розкривають суть поняття "гранична схильність до споживання"?

- А) крива, що характеризує величину споживчих витрат при даному рівні доходу;
- Б) зміна у споживчих витратах, викликана зміною доходів;
- В) відношення приросту споживчих витрат на одиницю приросту доходу кінцевого використання;
- Г) відношення сукупного споживання до сукупного попиту.

3. Використовуючи наведені варіанти відповідей, покажіть зв'язок між граничною схильністю до споживання та граничною схильністю до заощадження.

- А) сума показників граничної схильності до споживання та граничної схильності до заощадження дорівнює доходу кінцевого використання;
- Б) відношення між цими показниками характеризує середню схильність до споживання;
- В) сума даних показників дорівнює 1;
- Г) точка на кривій, у якій вони урівноважуються, відповідає пороговому рівню доходу.

4. Яка із наведених відповідей найбільш точно розкриває суть процесу, що характеризує не тільки неповне використання доходу на споживання, а й заощадження певної його частини?

- А) юридичні та фізичні особи заощаджують, але інвестують лише частину заощаджень, яка використовується для купівлі цінних паперів;
- Б) юридичні та фізичні особи заощаджують, але не інвестують;

- В) юридичні та фізичні особи і заощаджують, і інвестують;
- Г) юридичні та фізичні особи інвестують, але не заощаджують.

5. Використовуючи наведені приклади, дайте визначення індивідуальних заощаджень.

А) доход, отриманий за якийсь період і не використаний ні на споживання, ні на придбання цінних паперів, а також не вміщений до банку;

Б) загальна сума всіх активів господарюючого суб'єкта мінус сума його фінансових зобов'язань;

В) доход, отриманий за певний період і не використаний повністю на споживання;

Г) загальна сума всіх активів родини.

6. Яка із наведених відповідей розкриває особливості точки "порогового рівня" індивідуального споживання?

А) гранична схильність до споживання дорівнює 1;

Б) доход дорівнює споживанню;

В) заощадження дорівнюють споживанню;

Г) заощадження дорівнюють інвестиціям.

7. За теорією Дж.Кейнса обсяг споживчих витрат у країні залежить, перш за все, від:

А) рівня розвитку країни;

Б) темпів зростання пропозиції грошей;

В) рівня доходу кінцевого використання;

Г) кількості резидентів.

8. Яке із перерахованих відношень, на Вашу думку, характеризує пряму залежність? Доведіть правильність Вашого вибору.

А) Відношення між заощадженнями та індексом цін;

Б) відношення між граничною схильністю до споживання та граничною схильністю до заощадження;

В) відношення між споживчими витратами та рівнем процентної ставки;

Г) відношення між заощадженнями та рівнем процентної ставки.

9. Чи є правильним твердження, що при зменшенні доходу кінцевого використання:

А) споживчі витрати скорочуються, а заощадження зростають;

Б) споживчі витрати та заощадження зростають;

В) скорочуються як споживчі витрати, так і заощадження;

Г) споживчі витрати зростають, а заощадження скорочуються.

10. За кейнсіанською теорією, що відбувається в економіці, коли обсяг доходу кінцевого використання збільшується?

А) зростають середня схильність до споживання та заощадження;

Б) середня схильність до споживання та заощадження зменшуються;

В) середня схильність до споживання збільшується, а до заощадження зменшується;

Г) середня схильність до споживання знизиться, а до заощадження зросте.

2. Розв'яжіть задачі:

А. Функція споживання домашніх господарств має вигляд: $C = 100 + \frac{1}{2} D_j$

C - споживання,

C₀ - автономне споживання,

D_j - доход кінцевого використання.

За даними таблиці про доход кінцевого використання (D_j) розрахуйте :

1. Витрати домогосподарств на споживання (C) та величину заощаджень (S) при кожному рівні доходу;

2. Визначте, при яких рівнях D_j виконуються умови :

- а) $C = D_j$
- б) $C < D_j$
- в) $C > D_j$

3. Знайдіть граничну схильність до заощадження.

Доход кінцевого використання (D_j)	Споживання (C)	Заощадження (S)
0		
100		
200		
300		
400		
500		

Б. Використовуваний дохід дорівнює 500 грн., і на споживання витрачають 400 грн. За доходу у 800 грн. величина споживання становить 600 грн. Визначте MPC і MPS.

3. Напишіть реферати за темами:

- 1) Нестабільність інвестицій. Економічні умови інвестування в перехідній економіці України.
- 2) Споживання, заощадження, інвестиції в їх взаємозв'язку.

Тема 13. Макроекономічна нестабільність: циклічність, безробіття, інфляція.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Циклічність як форма економічного розвитку. Економічний цикл: структура, загальні риси його фаз.
 2. Види економічних циклів. Причини та наслідки циклічних коливань.
 3. Індикатори циклічних коливань. Державне антициклічне регулювання.
 4. Зайнятість та безробіття в ринковій економіці. Причини і види безробіття.
 5. Повна зайнятість та рівень безробіття. Соціально-економічні наслідки безробіття. Закон А.Оукена.
 6. Основні напрями державного регулювання ринку праці. Програми соціального захисту населення та державної допомоги населенню.
 7. Інфляція: сутність, прояви, наслідки. Причини та види інфляції.
 8. Вимірювання інфляції. Дефляція. Стагфляція.
 9. Соціально-економічні наслідки інфляції. Економічна політика в умовах інфляції та антиінфляційні заходи.
 10. Інфляція та безробіття: взаємозв'язок. Крива Філіпса в короткостроковому та довгостроковому періодах.
1. Економічне зростання: поняття, підходи до аналізу, основні типи.
 2. Циклічність економічного розвитку, її види та причини виникнення.
 3. Характеристика основних фаз економічного циклу.
 4. Економічні кризи, їх класифікація та періодичність.
1. Інфляція: сутність, причини виникнення, основні види та наслідки.
 2. Соціально-економічний зміст та форми прояву зайнятості.
 3. Безробіття, його види та наслідки.

4. Взаємозв'язок інфляції та безробіття. Крива Філіпса.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення економічного циклу та охарактеризуйте його фази.
2. З чим пов'язана циклічність економічного розвитку?
3. Чому циклічність в більшій мірі впливає на виробництво та зайнятість в галузях, які випускають товари поточного споживання?
4. Що є матеріальною основою існування коротких, середніх та довгих хвиль в циклічних коливаннях економічної кон'юктури?
5. Дайте визначення безробіття та охарактеризуйте його види.
6. **Як** вимірюється безробіття?
7. В чому сутність закону Оукена та його значення для вимірення економічних наслідків безробіття?
8. Назвіть напрямки економічної політики з питань зайнятості та боротьби з безробіттям.
9. В чому полягає економічний зміст інфляції та які існують її основні типи?
10. Розкрийте основні причини виникнення інфляції.
11. Які соціально-економічні наслідки інфляції?
12. Охарактеризуйте інфляційний та дефляційний розриви.
13. Поясніть, що показує крива Філіпса.
14. Назвіть основні напрями антикризової політики держави. Які її особливості в Україні?
15. В чому полягають основні антиінфляційні заходи економічної політики?

Практичне завдання

1. Виберіть одну, найбільш правильну відповідь:

1. Кон'юктура - це:

- А) послідовний зв'язок між різним і точкам рівноваги економіки;
- Б) напрямом та ступень зміни сукупності макроекономічних показників, які характеризують розвиток народного господарства;
- В) співвідношення між граничною схильністю до споживання та граничною схильністю до заощадження.
- Г) усі відповіді невірні.

2. Матеріальною основою періодичності середніх циклів є:

- А) необхідність оновлення основного капіталу;
- Б) необхідність відновлення рівноваги на споживчому ринку;
- В) процеси, що відбуваються на грошовому ринку;
- Г) необхідність оновлення об'єктів інфраструктури.

3. Матеріальною основою малих циклів є:

- А) необхідність оновлення основного капіталу;
- Б) процеси, що відбуваються на грошовому ринку;
- В) необхідність оновлення об'єктів інфраструктури;
- Г) усі відповіді невірні.

4. Матеріальною основою великого циклу є:

- А) необхідність оновлення основного капіталу;
- Б) необхідність зміни базових технологій і поколінь машин та оновлення об'єктів інфраструктури;
- В) процеси, що відбуваються на грошовому ринку;

Г) усі відповіді вірні.

5. Значення якого з наведених показників знижується після настання фази підйому і зростає після настання фази падіння?

- А) курси цінних паперів;
- Б) обсяг товарних запасів в обробній промисловості;
- В) обсяг ВВП;
- Г) середня тривалість робочого тижня.

6. У період депресії найбільше скорочується:

- А) рівень зарплати;;
- Б) рівень цін;
- В) величина підприємницького прибутку;
- Г) державні закупки товарів і послуг.

7. Через рік-другий по закінченні падіння спостерігається:

- А) скорочення витрат споживачів на купівлю товарів довготривалого використання;
- Б) стабільність чи зниження рівня прибутку;
- В) скорочення рівня зайнятості;
- Г) усі попередні відповіді невірні.

8. Який із запропонованих способів використовується для прогнозних оцінок економічної кон'юктури?

- А) економетричні моделі;
- Б) основні індикатори;
- В) макроекономічні моделі та огляди кон'юктури.
- Г) усі перераховані способи.

9. Якщо мова йде про економічні цикли, чи завжди справедливі такі твердження?

- А) вища точка активності - це період пожвавлення;
- Б) споживчі витрати - найбільш нестабільний компонент сукупних витрат;
- В) спад-це період депресії;
- Г) усі твердження невірні.

10. Економічний цикл, за кейнсіанською моделлю, пов'язаний з:

- А) дією тільки внутрішніх факторів;
- Б) факторами, які переважно впливають на динаміку сукупного попиту;
- В) дією тільки зовнішніх факторів;
- Г) факторами, які переважно впливають на динаміку пропозиції.

11. Той, хто втратив роботу внаслідок спаду в економіці, потрапляє до категорії безробітних, які охоплені:

- А) фрикційною формою безробіття;
- Б) структурною формою безробіття;
- В) перманентною формою безробіття;
- Г) кон'юнктурною формою безробіття.

12. Робітник, який звільнився за власним бажанням і входить до складу робочої сили, але поки що не знайшов роботу, потрапляє до категорії безробітних, які охоплені:

- А) структурною формою безробіття;
- Б) перманентним безробіттям;
- В) кон'юнктурною формою безробіття;
- Г) фрикційною формою безробіття;

13. Якщо людина хвора і не може працювати, то вона:

- А) належить до розряду незайнятих у виробництві;
- Б) належить до безробітних;

- В) не враховується у складі робочої сили;
- Г) розглядається як не повністю зайнята.

14. Дж. Кейнс вважав що:

- А) уряд повинен використовувати державні закупки і податки для зниження безробіття;
- Б) економіка повинна розвиватися на основі централізованого планування;
- В) у ринковій системі є механізми, які здатні самостійно у короткий термін забезпечити високий рівень зайнятості;
- Г) приватна власність сприяє високому рівню зайнятості.

15. В умовах повної зайнятості рівень фрикційного безробіття становить величину, що:

- А) менша 1%;
- Б) дорівнює 0;
- В) менша за рівень кон'юнктурного безробіття;
- Г) усі відповіді невірні.

16. Інфляція попиту виникає в умовах:

- А) неповної зайнятості;
- Б) які наближаються до повної зайнятості;
- В) повної зайнятості;
- Г) зростання граничної схильності до споживання.

17. Інфляція витрат обумовлена:

- А) зростанням споживчих витрат;
- Б) зростанням інвестиційних витрат;
- В) зростанням собівартості продукції;
- Г) зростанням сукупних витрат.

18. Інфляційний розрив обумовлюється:

- А) зростанням сукупного попиту в умовах неповної зайнятості;
- Б) зростанням сукупного попиту в умовах, які наближаються до повної зайнятості;
- В) зростанням сукупного попиту в умовах повної зайнятості.
- Г) усі відповіді вірні.

19. Інфляційний податок - це:

- А) втрата капіталу власникам и грошових коштів внаслідок інфляції;
- Б) різниця між дефлятором та індексом цін;
- В) різниця між номінальним та реальним доходом;
- Г) усі відповіді вірні.

20. Більша крутизна кривої Філіпса у довгостроковому періоді порівняно з короткостроковим свідчить про те, що:

- А) у короткостроковому періоді спостерігається більш тісний зв'язок інфляції та безробіття;
- Б) у короткостроковому періоді відсутній зв'язок інфляції та безробіття;
- В) зв'язок між інфляцією та безробіттям існує лише у довгостроковому періоді;
- Г) у довгостроковому періоді відсутній зв'язок рівня ставки процента і безробіття.

1. Складіть конспект-схему з основних теорій економічного зростання та економічних циклів.

2. На основі показників реального ВВП за останні 25 років відобразіть циклічний розвиток економіки України. Проаналізуйте, що спостерігалось в національній економіці на кожній з фаз.

3. Поясніть особливості економічної кризи в Україні та запропонуйте шляхи її подолання.

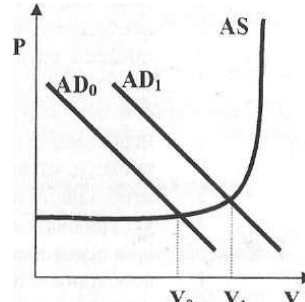
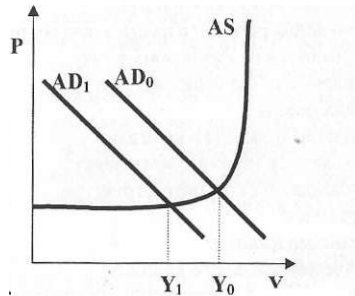
4. Напишіть есе на тему: «Економічне зростання України очима студентів».

2. Розв'яжіть задачі:

А. На графіках А та Б зображені криві сукупного попиту (AD) та сукупної пропозиції (AS)

Графік А

Графік Б

1). На графіку А крива сукупного попиту (AD_0) перемістилася вліво - в положення AD_1 . Визначіть:

9. фазу циклу;
10. характер динаміки ВВП (Y);
11. характер динаміки інфляції (P);
12. зміну запасів;
13. характер динаміки номінальної заробітної плати (W).

2). На графіку Б крива сукупного попиту (AD) перемістилася вправо - в положення AD_1 . Визначіть:

- 1) фазу циклу;
- 2) характер динаміки ВВП (Y);
- 3) характер динаміки інфляції (P);
- 4) зміну запасів;
- 5) характер динаміки номінальної заробітної плати (W).

Б. Номінальний ВВП (Y) в n -му році дорівнював 100 000 (у.г.о.). природний рівень безробіття в цьому ж році (U^*) дорівнював 7%, а фактичний рівень безробіття (U) - 9%. Яким би мав бути потенційний обсяг виробництва (Y_f) в цьому році за законом Оукена?

В. Припустимо, що надається кредит у 100 (у.г.о.) за нульового рівня інфляції. При цьому кредитор розраховує отримати 105 (у.г.о.). Але в економіці почалися інфляційні процеси і рівень інфляції становить 15%.

- 1) Хто за цих умов буде мати вигоду, а хто понесе втрати?
- 2) Обчисліть ці витрати.

А. Чисельність населення в країні - 43 млн. чол., з них: діти до 15 років - 6 млн. чол., особи, що знаходяться у спеціалізованих закладах - 2 млн. чол., пенсіонери за віком - 7 млн. чол., економічно пасивне населення становить 10 млн. чол. Безробіття в країні характеризується наступними даними: звільнені внаслідок спаду в економіці - 624 тис. осіб, звільнені в результаті структурних змін в економіці - 144 тис. чол., звільнені за

власним бажанням і ті, що шукають більш престижну роботу, – 887 тис. осіб. Визначити: 1) фактичний рівень безробіття; 2) природний рівень безробіття; 3) на основі отриманих даних, поясніть, як зміниться потенційний ВВП, якщо число Оукена дорівнює 2,5, а фактичний ВВП дорівнює 1980 млрд. грн..

Б. Складіть власний споживчий кошик на місяць, зазначаючи перелік товарів та послуг, якими Ви користуєтесь, та їх кількість. Розрахуйте: 1) вартість споживчого кошику у поточному місяці та у вересні; 2) індекс споживчих цін у поточному місяці відносно базового; 3) темп та вид інфляції за цей період.

2. На основі статистичних даних поясніть взаємозв'язок між темпами інфляції та рівнем безробіття в Україні, починаючи з 2000 року.

3. Спрогнозуйте, до яких наслідків призведе збільшення допомоги з безробіття в короткостроковому та довгостроковому періодах.

4. Проаналізуйте попит, пропозицію та працевлаштування робочої сили у сфері освіти.

5. Визначте причини молодіжного безробіття в нашій країні та в інших розвинених країнах. Запропонуйте заходи щодо його скорочення.

3. Напишіть реферати за темами:

- 1) Особливості кризової ситуації та шляхи її подолання в перехідній економіці України.
- 2) Проблеми зайнятості і безробіття в сучасній економіці України.
- 3) Антиінфляційна економічна політика в Україні.

Тема 14. Держава та її роль в макрорегулюванні.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Економічна політика та державне регулювання економіки: сутність, моделі, функції.
2. Цілі, форми та інструменти державного регулювання.
3. Державне регулювання розподілу доходів. Система соціального захисту.

Питання для самоперевірки

1. Державне регулювання економіки як функція держави.
2. Стратегія соціально-економічного розвитку держави.
3. Структурна та інвестиційна політика.
4. Науково-технічна та інноваційна політика.
5. Державне регулювання підприємництва.
6. Соціальна політика держави.

Практичне завдання

1. Виберіть одну, найбільш правильну відповідь:

1. Назвіть чинники, що зумовлюють необхідність державного регулювання економіки:

- 1) циклічність економічного розвитку та його прояви (інфляція та безробіття);
- 2) соціально несправедливий розподіл доходів;
- 3) недовиробництво приватним сектором суспільних благ та послуг;
- 4) всі відповіді вірні.

2. До суб'єктів державного регулювання економіки не відносяться:

- 1) політичні партії;
- 2) громадські асоціації;
- 3) законодавчі органи;
- 4) приватні підприємства.

3. Прибічники якої з теорій державного регулювання економіки віддавали перевагу грошово-кредитним важелям регулювання економіки:

- 1) кейнсіанство;
- 2) монетаризм;
- 3) класична теорія саморегулювання;
- 4) неокласичний синтез;
- 5) економіка пропозиції;
- 6) марксизм.

4. Прибічники якої з теорій державного регулювання економіки розробляли засади функціонування адміністративно-командної економіки:

- 1) марксизм;
- 2) фізіократи;
- 3) меркантилізм;
- 4) соціально-інституційний напрямок.

5. Протекціонізм – це

1) економічна політика держави щодо захисту внутрішнього ринку від надходження товарів іноземного виробника;

- 2) економічна політика держави щодо лібералізації зовнішньої торгівлі;
- 3) політика невтручання держави у діяльність ринку;
- 4) немає вірної відповіді.

6. До функцій держави не відноситься:

- 1) розробка політики соціально-економічного розвитку країни;
- 2) формування правових засад функціонування економіки;
- 3) сприяння розвитку монополій;
- 4) перерозподіл доходів та ресурсів.

7. Економічні методи державного регулювання економіки – це:

1) методи, орієнтовані на захист національної економічної безпеки;

2) комплекс науково обґрунтованих важелів та прийомів, що впливають на економічні процеси і спонукають суб'єктів господарювання до економічної активності;

3) методи, орієнтовані на стримування економічної активності суб'єктів господарювання;

- 4) всі відповіді вірні.

8. В залежності від сфери впливу методи державного регулювання економіки бувають:

- 1) загальні, селективні;
- 2) прямі, непрямі;
- 3) формальні, неформальні;
- 4) правові, адміністративні, економічні.

9. Неформальні методи регулювання економіки націлені на:

- 1) формування громадської думки, суспільної свідомості;
- 2) забезпечення фінансової або монетарної безвідплатної допомоги суб'єктам господарювання;
- 3) захист вітчизняного товаровиробника;
- 4) підтримку не інфляційного економічного зростання.

10. Встановлення системи нормативів, стандартів, штрафів – це інструмент:

- 1) економічних методів регулювання економіки;
- 2) адміністративних методів регулювання економіки;
- 3) правових методів регулювання економіки.

11. Які методи державного регулювання економіки необхідно використовувати при недовиробництві товарів та послуг:

- 1) стимулюючі;
- 2) донорські;
- 3) економічні;

2. Проаналізуйте динаміку доходів населення в Україні за останні 25 років.

3. Поясніть, яких заходів щодо соціального захисту населення у сучасних умовах вживає уряд України.

4. Розв'яжіть задачі:

А. П'ять банків створять 3152,3 грошових одиниці.

Банк	Сума депозитів	Резерви	Кількість створено грошей
1	1000	$1000 \cdot 0,15 = 150$	
2	850	$850 \cdot 0,15 = 127,5$	
3	722,5	$722,5 \cdot 0,15 = 108,4$	
4	614,1	$614,1 \cdot 0,5 = 92,1$	
5	522	$522 \cdot 0,15 = 78,3$	
Разом			

Визначити механізм створення грошей при наявності відповідних депозитів та резервів у кожному з п'яти банків.

Б. Реальна відсоткова ставка за кредитом складає

$$r_R = \frac{r_n - T_{\text{інфляції}}}{1 + T_{\text{інфляції}}} \cdot 100\% = \frac{2,1 - 2}{1 + 2} \cdot 100\% = 3,33\%$$

З'ясуйте вигідність придбання кредиту за такою відсотковою ставкою.

В. До статей державного бюджету відносять (у млн. грн.)

- соціально-культурні заходи – 161;
- податок на прибуток – 171;
- оборона – 144;
- акциз – 58;
- ПДВ – 237;
- фінансування місцевих бюджетів – 94;
- обслуговування внутрішнього боргу – 210;
- кошти від приватизації – 148;
- кошти на надзвичайні обставини – 62;
- прибутковий податок – 12;

На підставі даних скласти структуру державного бюджету:

Статті доходів	Статті витрат
...	...
Разом	Разом

Визначити стан бюджету.

5. Напишіть реферати за темами:

- 1) Державне регулювання цін та інфляція
- 2) Проблеми соціального захисту населення України в умовах ринкових перетворень.

Тема 15. Кредитно-грошова політика та бюджетно-податкова політика.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Гроші та їх функції. Грошовий ринок. Основні грошові агрегати.
2. Попит на гроші та пропозиція грошей. Процентна ставка як ціна грошей. Грошовий мультиплікатор. Рівновага на грошовому ринку.
3. Банківська система. Функції центрального банку і комерційних банків. Зобов'язання та резерви комерційних банків. Норма обов'язкових резервів.
4. Цілі та основні інструменти регулювання грошової пропозиції: ліміти кредитування, регулювання ставки процента, нормування обов'язкових резервів, зміни облікової ставки (ставки рефінансування), операції на відкритому ринку.
5. Передавальний механізм кредитно-грошової політики.
6. Вплив кредитно-грошової політики на обсяг національного виробництва і ціни. Особливості кредитно-грошової політики в сучасній Україні.
7. Державні фінанси. Державний бюджет і його структура. Дефіцит держбюджету та його фінансування. Державний борг: причини, наслідки, засоби покриття.
8. Податки: сутність, функції, види. Принципи побудови податкової системи. Податкова ставка та її види.
9. Дискреційна фіскальна політика та податки як вмонтовані стабілізатори економіки. Крива Люфера. Стимулюючий вплив податків на пропозицію.

1. Грошовий ринок, грошова маса та швидкість обігу грошей. Попит на гроші та їх пропозиція.
2. Банківська система України. Функції Національного та комерційних банків.
3. Кредит та його форми.
4. Макрорегулювання грошово-кредитної системи.
 1. Фінансова система, основні її елементи та функції.
 2. Державний бюджет і його місце в фінансовій системі.
 3. Державний дефіцит та державний борг, способи їх мінімізації.
 4. Податкова система України.
 5. Фіскальна політика та її інструменти.

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність понять грошової маси та грошових агрегатів.
2. В чому полягають основні функції національного та комерційних банків?

3. Під впливом яких факторів формується попит на гроші та пропозиція грошей?
4. Як впливає на пропозицію грошей депозитний мультиплікатор?
5. Охарактеризуйте основні інструменти регулювання пропозиції грошей.
6. Дайте визначення фіскальної політики та назвіть її функції.
7. Що уявляє собою держбюджет та яка його структура?
8. Розкрийте сутність бюджетного дефіциту, його види та можливості покриття.
9. Дайте визначення податків, назвіть їх види, функції.
10. В чому полягає практичне значення кривої Лаффера?
11. Поясніть сутність дискреційної та автоматичної фіскальної політики.
12. Які існують мультиплікатори фіскальної політики?

Практичне завдання

1. Виберіть одну, найбільш правильну відповідь:

1. Норма обов'язкових резервів:

- А) вводиться як засіб, що охороняє від вилучення вкладів;
- Б) складає середню величину маси грошей, необхідну для задоволення потреб населення;
- В) зараз не використовується;
- Г) вводиться, насамперед, як засіб обмеження грошової маси.

2. Сукупність усіх комерційних банків надає гроші у позику, створюючи поточні рахунки. В результаті грошова маса:

- А) зростає на величину більшу, ніж загальна сума депозитів;
- Б) не змінюється;
- В) зменшується на загальну величину готівкових грошей та банківських депозитів;
- Г) збільшується на величину меншу, ніж загальна сума депозитів.

3. Загальна грошова маса зростає кожного разу, коли комерційні банки:

- А) збільшують свої вклади у Національному банку;
- Б) вилучають частину своїх грошей у Національному банку;
- В) зменшують свої зобов'язання за поточними рахунками, сплачуючи готівкові чи безготівкові гроші по внесках;
- Г) збільшують обсяги позик, які надаються населенню.

4. У банку Х, який є одним з багатьох банків, знаходиться депозит величиною 10 000 доларів. Норма обов'язкових резервів — 25%. Цей депозит здатний збільшити суму наданих позик на:

- А) 25 000 доларів;
- Б) невизначену величину;
- В) 10 000 доларів;
- Г) 7 500 доларів.

5. Надлишкові резерви комерційного банку складаються з:

- А) активів, які не є грошима, але при необхідності можуть швидко перетворюватись на гроші;
- Б) різниці між величиною фактичних резервів та величиною обов'язкових резервів;
- В) різниці між величиною активів і сумою внесків за поточними рахунками;
- Г) грошових і "майже грошових" активів, які зберігаються у банку та перевищують обсяг банківських депозитів.

6. При збільшенні норми обов'язкових резервів з 20% до 30% з'ясувалося, що система комерційних банків відчуває нестачу резервів у розмірі 60 млн. доларів. Якщо суму резервів збільшити неможливо, то грошову масу слід скоротити на:

- А) 180 млн. доларів;
- Б) 350 млн. доларів;
- В) 60 млн. доларів;

Г) 200 млн. доларів.

7. Максимально можливе збільшення суми безстрокових внесків дорівнює:

- А) надлишковим резервам, поділеним на величину грошового мультиплікатора;
- Б) різниці між активами зобов'язаннями плюс власний капітал;
- В) різниці між фактичними резервами надлишковими резервами;
- Г) надлишковим резервам, помноженим на величину грошового мультиплікатора.

8. Яке з наведених тверджень є неправильним?

- А) фактичні резерви комерційного банку дорівнюють надлишковим резервам плюс обов'язкові резерви;
- Б) банківські активи плюс власний капітал дорівнюють зобов'язанням;
- В) власний капітал дорівнює різниці між сумами активів і зобов'язань;
- Г) окремий комерційний банк може надавати позики обсягом, який дорівнює величині надлишкових резервів.

9. Яке з наведених тверджень складає фундаментальну основу балансових зв'язків?

- А) сума активів та резервів дорівнює власному капіталу;
- Б) сума зобов'язань і власного капіталу дорівнює активам;
- В) сума активів та зобов'язань дорівнює власному капіталу;
- Г) сума власного капіталу та активів дорівнює зобов'язанням.

10. Активи банку — це:

- А) готівкові гроші, акції та вклади до запитання;
- Б) готівкові гроші, власність і акції;
- В) внески до запитання, акції та резерви;
- Г) готівкові гроші, власність і резерви.

11. Державний борг - це сума попередніх:

- А) бюджетних дефіцитів;
- Б) державних витрат;
- В) бюджетних надлишків за відрахуванням бюджетних дефіцитів;
- Г) бюджетних дефіцитів за відрахуванням бюджетних надлишків.

12. Інфляція — це податок на:

- А) уряд; вона збільшує розміри бюджетного дефіциту;
- Б) власників державного боргу, вона збільшує розміри бюджетного дефіциту;
- В) власників державного боргу, вона скорочує розміри бюджетного дефіциту;
- Г) уряд; вона скорочує розміри бюджетного дефіциту.

13. До яких економічних наслідків може призвести державний борг?

- А) зниження рівня життя,
- Б) збільшення сукупних національних витрат,
- В) скорочення виробничих можливостей національної економіки;
- Г) перерозподіл національного багатства між членами суспільства.

14. Ефект витіснення, пов'язаний з державним боргом, який виник внаслідок зростання державних витрат:

- А) буде сприяти послабленню інфляції;
- Б) буде стимулювати сукупний попит; . •
- В) буде посилювати коливання у межах економічного циклу;
- Г) буде вирівнювати коливання у межах економічного циклу.

15. Якщо уряд щорічно буде прагнути до збалансованого бюджету, то цей бюджет:

- А) буде сприяти послабленню інфляції;
- Б) буде стимулювати сукупний попит;
- В) буде посилювати коливання у межах економічного циклу;
- Г) буде вирівнювати коливання у межах економічного циклу.

16. Відносні витрати по обслуговуванню державного боргу вимірюються:

- А) відношенням суми процентних сплат за боргом до обсягу ВВП;
- Б) сумою державного боргу;
- В) відношенням розміру боргу до обсягу ВВП;
- Г) сумою процентних сплат за боргом.

17. Державний борг виступає як зобов'язання держави перед платниками податку. Це викликано тим, що:

- А) державний борг дорівнює сумі активів держави;
- Б) основна маса державних облігацій належить громадянам країни та національним фірмам;
- В) громадяни отримують трансфертні платежі;
- Г) офіційні дані занижують розмір державного боргу.

18. Ефект витіснення передбачає, що:

- А) споживання товарів і послуг зростає, а обсяг інвестицій і скорочується;
- Б) імпорт витісняється вітчизняними товарами;
- В) зростання державних витрат призводить до зменшення приватних інвестицій;
- Г) зростання приватних інвестицій призводить до зменшення державних витрат.

19. Значний бюджетний дефіцит дозволяє:

- А) збільшити ставку процента, підвищити валюти та збільшити обсяг чистого експорту;
- Б) зменшити ставку процента, знизити валютита збільшити обсяг чистого експорту;
- В) збільшити ставку процента, знизити валюти та збільшити обсяг чистого експорту;
- Г) збільшити ставку процента, підвищити валюти та зменшити обсяг чистого експорту.

20. При інших рівних умовах великий бюджетний дефіцит у період повної зайнятості призводить до:

- А) скорочення міжнародної цінності національної валюти;
- Б) інфляції, обумовленої зростанням витрат;
- В) зростання реальної процентної ставки;
- Г) зниження реальної процентної ставки.

1. Визначте, коли державі доречно проводити політику «дорогих грошей», а коли «дешевих». Які засоби вона застосовує при кожній з них?

2. Поясніть, чому ефективність регулювання грошового обігу Національним банком країни знижується із зростанням відкритості її економіки. Як можна послабити це протиріччя?

2. Розв'яжіть задачі:

А. Коефіцієнт депонування грошей дорівнює 15%, а загальна сума вкладів становить 100 млн. грн. Визначте пропозицію грошей.

Б. Депозити комерційного банку становлять 200 млн. грн. Сумарні резерви (обов'язкові та наднормативні) дорівнюють 60 млн. грн. Норма резервування -20%. Як може змінитися пропозиція для надання позик?

В. Валовий внутрішній продукт за повної зайнятості становить 150 млрд. грн. Фактичний ВВП дорівнює 120 млрд. грн. Податкові надходження становлять 10% від ВВП. Державні закупівлі товарів і послуг дорівнюють 10,5 млрд. грн., а державні трансферти -2,4 млрд. грн. Визначте:

- 1) який надлишок чи дефіцит має державний бюджет;
- 2) зміну сальдо держбюджету за повної зайнятості.

А. Сума цін товарів, які знаходяться в обігу, складає 780 млрд. грн. Сума цін товарів, проданих у кредит – 120 млрд. грн., бартер – 80 млрд. грн., сума цін товарів, строк оплати яких вже настав, – 60 млрд. грн. Кожна грошова одиниця протягом року здійснює 8 обертів. Визначте кількість грошей, які необхідні для обігу товарів. Як зміняться ціни, якщо в обіг буде випущено 1,6 млрд. грн.?

Б. В країні за певний час грошова маса зросла на 7%, а кількість обертів грошової одиниці зменшилась з 8 до 6. Як ці зміни вплинули на рівень цін, при умові незмінності обсягів виробництва?

В. По закінченні школи батьки подарували сину 5000 грн. Він знав, що UniCredit Bank пропонує відкриття депозитних вкладів під 17 % річних з нарахуванням складних відсотків, а Мегабанк на вкладення клієнтів нараховує 20 % річних за простими відсотками. У який банк доречно покласти гроші, і яку суму підліток зможе одержати після закінчення навчання (через п'ять років)?

Г. Розрахуйте щомісячні платежі за кредит, який Ви взяли у сумі 20000 грн. для купівлі ноутбука. Відомо, що термін кредитування становить 2 роки, разова комісія – 1%, відсоткова ставка 30%. Визначте, яку суму будуть становити загальні виплати за кредитом, і з них за «тіло» кредиту та за відсотками? Проаналізуйте, за яких умов доречно брати кредит під такий відсоток.

А. Розрахуйте ПДВ на одиницю продукції, якщо відомо, що її собівартість становить 40 грн., а бажаний прибуток 10 грн.

Б. Розрахуйте суму заробітної плати Кузнеця М.С., що надійде на картку Приватбанку, якщо відомо, що він працює на посаді викладача з окладом 4250 грн. вже більше 5-ти років (доплата за стаж педагогічної роботи більше 3-х років становить 10%), податкових пільг не отримує. Ставка податку на доходи фізичних осіб становить 18%, внесок до профспілки дорівнює 1% від нарахувань, військовий збір – 1,5%.

В. Загальна сума державного боргу України у 2015 році становила 1572 млрд. грн., при цьому частка зовнішнього боргу країни становить 66%. Обчисліть частку внутрішнього боргу власним громадянам після сплати 2 млрд. грн. у вигляді компенсації втрачених ними ощадних вкладів.

2. На основі статистичної інформації створіть діаграми із основних статей доходів державного бюджету України за певний рік та видатків. Проаналізуйте їх та запропонуйте заходи зменшення державного дефіциту.

3. За показниками реального ВВП та податкових надходжень до державного бюджету України за останні 20 років побудуйте криву Лаффера для економіки України. Проаналізуйте її вигляд.

4. Напишіть есе на тему: «Шляхи реформування фінансової та податкової систем України».

3. Напишіть реферати за темами:

- 1) Банківська система в перехідній економіці України.
- 2) Особливості кредитно-грошової політики в сучасній Україні.
- 3) Проблеми бюджетно-податкової політики в макроекономіці України на сучасному етапі.
- 4) Необхідність та шляхи удосконалення системи оподаткування в Україні.

Тема 16. Економічне зростання та його джерела.

Логіка засвоєння матеріалу

1. Економічне зростання: сутність, типи, фактори. Економічне зростання і крива виробничих можливостей.
2. Неокласична модель - виробнича функція економічного зростання Кобба-Дугласа.
3. Неокейнсіанська модель Харрода - Домара та ефект мультиплікатора і акселератора.
4. Модель економічного зростання Роберта Солоу. Роль продуктивності праці та рівня капіталоозброєності в моделі Солоу.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення економічного зростання та його типів.
2. В чому полягає різниця між економічним зростанням і економічним розвитком?
3. Яке значення має крива виробничих можливостей для аналізу економічного зростання?
4. Охарактеризуйте неокласичну і неокейнсіанську моделі економічного зростання.
5. Розкрийте сутність моделі Солоу.
6. Яким чином держава може впливати на вибір політики економічного зростання?

Практичне завдання

1. Виберіть одну, найбільш правильну відповідь:

1. Основними інструментами неокласичного аналізу економічного зростання

є:

- А) індекс цін;

- Б) виробнича функція;
- В) ex post аналіз;
- Г) економічна система.

2. За основу зростання в моделі Р. Солоу приймається:

- А) зростання продуктивності праці;
- Б) зростання продукту;
- В) зростання рівня цін;
- Г) зростання зайнятості.

3. Неокейнсіанська модель економічного зростання базується

- А) на моделі AD-AS;
- Б) на моделі взаємодії мультиплікатора і акселератора;
- В) на моделі IS-LM;
- Г) усі відповіді невірні.

4. Найбільш суттєва причина економічного зростання у розвинутих країнах - це:

- А) зростання кваліфікації робочої сили;
- Б) збільшення обсягу капіталу, що застосовується;
- В) Технологічні зміни у виробництві;
- Г) реалізація грошово-кредитної та фіскальної політики, яка сприяє економічному зростанню.

5. Яка з перерахованих країн досягла за останні десятиріччя найбільш високих темпів економічного зростання?

- А) США;
- Б) Японія;
- В) ФРН;
- Г) Великобританія.

6. Дані про зростання реального обсягу ВВП на душу населення і реального обсягу ВВП:

- А) знижують економічне зростання, тому що вони не беруть до уваги фактор забруднення навколишнього середовища;
- Б) знижують економічне зростання, тому що вони не беруть до уваги скорочення робочого часу, що має місце;
- В) свідчать, що реальний обсяг ВВП на душу населення завжди зростає швидше, ніж сумарний реальний обсяг ВВП;
- Г) перебільшують економічне зростання, тому що вони не беруть до уваги поліпшення життя.

7. Економічне зростання може бути проілюстровано:

- А) рухом точки по кривій виробничих можливостей;
- Б) зрушенням вліво кривої виробничих можливостей;
- В) зрушенням вправо кривої виробничих можливостей;
- Г) рухом від однієї точки до іншої за межами кривої виробничих можливостей.

8. В економіці, яка характеризується повною зайнятістю, високі темпи економічного зростання вимагають:

- А) зниження норми заощаджень та інвестицій;
- Б) високої норми заощаджень і високої норми інвестицій;
- В) низької норми заощаджень та високої норми інвестицій;
- Г) високої норми заощаджень і низької норми інвестицій.

9. Статистика більшості економічно розвинутих країн свідчить:

- А) у періоді високого безробіття не відбуваються створення нових робочих місць;
- Б) доля інвестицій у ВВП і темпі зростання продуктивності праці з знаходяться у зворотній залежності;
- В) скорочення чисельності зайнятих робітників призводить до зниження середньої продуктивності праці;
- Г) існує тісний прямий зв'язок між частиною ВВП, що спрямовується на інвестиції, та темпамизростання продуктивності праці.

2. Розв'яжіть задачу:

В моделі закритої економіки без втручання держави обсяг заощаджень в *n*-му році (S_n), визначається за формулою $S_n = 0,3Y_{n-1}$ щорічні автономні інвестиції (I_n^a) дорівнюють 400 (у.г.о.). За цих умов встановлюється динамічна рівновага при $Y_{n-2} = 1600$ (у.г.о.).

- а) Знайдіть рівноважний НД в (*n*-1)-му році.
- б) Визначіть темп зростання (*t*) НД.
- в) Знайдіть НД в *n*-му році, якщо темп зростання (*t*) не змінюється.

3. Напишіть реферати за темами:

- 1) Державне регулювання та вибір політики економічного зростання.
- 2) Проблеми і труднощі економічного зростання в Україні.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

ПАКЕТИ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

з дисципліни

«МІКРОЕКОНОМІКА ТА МАКРОЕКОНОМІКА»

для студентів

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

галузь знань: **29 «Міжнародні відносини»**

спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**

освітня програма **«Міжнародні економічні відносини, міжнародна логістика та
митна справа»**

вид дисципліни: **обов'язкова**

Укладачі:

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Шиловцева Н.В.

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Воробйов Є.М.

ПОЧАТКОВИЙ ТЕСТ «ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ ЕКОНОМІКУ?»

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

4. *Яке твердження краще за все розкриває проблему обмеженості ресурсів?*
 1. Чим менше певного ресурсу, тим він більш обмежений.
 - Б) Ресурсів завжди не вистачає для задоволення усіх людських потреб.
 2. Бідні країни більшою мірою відчувають обмеженість ресурсів.
 - Г) У будь-якій країні завжди чого-небудь не вистачає.
5. *Чи відносяться гроші до економічних ресурсів?*
 1. Так, якщо на них купують капітальні ресурси.
 - Б) Ні, якщо вони не знаходяться на банківському рахунку.
 2. Ні, бо гроші є фінансовим засобом.
 - Г) Так, тільки за умов, коли оплачуються товари та послуги.
6. *Після закінчення коледжу Олег Білик може піти працювати оператором персонального комп'ютера у фірмі і отримувати заробітну плату 2400 грн. на рік. Може вступити до приватного університету і заплатити за рік навчання 1600 грн. Скільки буде коштувати навчання Олега в університеті у наступному році, якщо він піде вчитись?*
 1. 0.
 - Б) 1600 грн.
 2. 2400 грн.
 - Г) 4000 грн.
7. *Чому економічна теорія стверджує, що в економіці люди постійно роблять вибір?*
 1. Щоб краще задовольнити потреби та не розгубитись у різноманітному світі товарів.
 - Б) Люди мають різні смаки.
 2. Тому, що потреби безмежні, а ресурси обмежені.
 - Г) Щоб жити не гірше, ніж інші.
8. *Що мають на увазі, стверджуючи, що кожна економічна система стикається з фактом обмеженості ресурсів?*
 1. Деякі продукти можна купити тільки за дуже високими цінами.
 - Б) Бідні держави стикаються з нестачею певних продуктів, а багаті держави цієї проблеми не мають.
 2. Виробничі ресурси ніколи не бувають достатніми, щоб задовольнити усі людські потреби.
 - Г) У будь-якій економіці бувають спади, коли існує нестача чого-небудь.
9. *В ринковій економіці розподіл доходу:*
 1. Відбувається відповідно до потреб кожної людини.
 - Б) Визначається урядом через систему оподаткування.
 2. Визначається цінами економічних ресурсів, якими володіють окремі люди.
 - Г) Є несправедливим, бо існує велика різниця у доходах.
10. *Фермери бажать продавати свої продукти за високими цінами, домашні господарки бажать купувати продукти за низькими цінами. В ринковій економіці цей конфлікт вирішується за допомогою:*
 - А) Конкуренції.
 - Б) Уряду.
 - В) Ділових кіл.
 - Г) Виборців.

11. Дефіцитом, скоріше за все, може бути названа ситуація, коли:
1. Виробництво менше за потреби.
 - Б) Товарів не вистачає всім.
 2. Величина попиту перевищує величину пропозиції.
 - Г) Величина пропозиції перевищує величину попиту.
12. Якщо величина пропозиції бобів у країні з ринковою економікою більша за величину попиту, то:
1. Виробництво бобів збільшиться.
 - Б) Ціни на боби зменшаться.
 2. Попит на боби зросте.
 - Г) Ціни на боби зростуть.
13. Яка з подій, наведених нижче, буде впливати на ціну свинини не так, як три інші?
1. Зросла ціна на яловичину.
 - Б) Зросла кількість любителів свинини.
 2. Різко збільшились ціни на корми для худоби.
 - Г) Лікарі не рекомендують вживати багато свинини.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІКРОЕКОНОМІКИ. ВВЕДЕННЯ В МІКРОЕКОНОМІКУ

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. Яке твердження краще за все розкриває проблему обмеженості ресурсів?
 - А) Чим менше певного ресурсу, тим він більш обмежений.
 - Б) Ресурсів завжди не вистачає для задоволення усіх людських потреб.
 - В) Бідні країни більшою мірою відчують обмеженість ресурсів.
 - Г) У будь-якій країні завжди чого-небудь не вистачає.
2. Маючи на увазі розмежування матеріальних благ та послуг в економічній теорії, що із нижче названого можна віднести до послуг?
 - А) Підручник.
 - Б) Будинок.
 - В) Пломбування зуба.
 - Г) Велосипед.
3. Саме з урядами різних країн веде боротьбу всесвітня організація «GREEN PEA CE» захищаючи право людства на виживання. Це пояснюється тим, що:
 - А) Різні люди мають різні погляди на одні питання.
 - Б) Заради егоїстичних вигод одні країни приносять у жертву інтереси інших.
 - В) Окремі країни не розуміють загальних проблем.
 - Г) Світові ресурси обмежені на кожному етапі розвитку людства.
4. Оскільки потреби людей безмежні, а ресурси для їх задоволення обмежені, суспільство повинно ефективно використовувати ресурси. Це означає, що суспільство повинне
 - А) Використовувати ресурси таким чином, щоб отримувати від них максимум віддачу.
 - Б) Зберігати якомога більше грошей.
 - В) Балансувати доходи та видатки.
 - Г) Обмежувати використання ресурсів.
5. Якщо всі ресурси в економіці використовуються з максимально можливою ефективністю то додаткові товари особистого споживання:
 - А) Можуть бути вироблені тільки під контролем уряду.

- Б) Можуть бути вироблені тільки за рахунок скорочення виробництва яких-небудь інших товарів.
- В) Не можуть бути вироблені.
- Г) Можуть бути вироблені, якщо є в цьому потреба.
6. *Що з нижче названого не відноситься до економічних благ:*
- А) Безкоштовне навчання в університеті.
- Б) Свіже незабруднене повітря у національному парку.
- В) Будинок, що отримано у спадщину.
- Г) Висококоштовний діамант незвичайного розміру, музейний екземпляр.
7. *Фундаментальні економічні проблеми вирішуються на мікро- та макроекономічному рівнях. Яке з наведених питань може вирішуватись на мікрорівні?*
- А) Як стимулювати економічне зростання?
- Б) Як подолати інфляцію?
- В) Що і скільки виробляти?
- Г) Як забезпечити повну зайнятість?
8. *Економічне зростання означає:*
- А) Збільшення ресурсів та можливостей для виробництва.
- Б) Забезпечення повної зайнятості.
- В) Збільшення обсягу виробництва благ та послуг і переміщення кривої виробничі можливостей (КВМ) праворуч.
- Г) Переміщення КВМ вгору.
9. *Яке з наведених питань може вирішуватись тільки на макрорівні?*
- А) Які товари та послуги виробляти?
- Б) Хто буде виробляти товари та послуги?
- В) Як поліпшити технологію виробництва?
- Г) Як вплинути на інфляційне зростання рівня цін?
10. *В економіці діє закон спадної віддачі. Чи означає це, що:*
- А) Використовується все більше і більше виробничих ресурсів.
- Б) Відбувається зменшення приросту обсягу виробництва при послідовному збільшенні одного фактору виробництва та незмінності інших факторів.
- В) Використовується все менше і менше виробничих ресурсів.
- Г) Знижується рівень життя населення.
11. *Яке із тверджень не відноситься до розкриття сутності альтернативних витрат:*
- А) Людина має альтернативні витрати, коли її уявлення про економіку не співпадаю з реальними економічними процесами.
- Б) Вибір чогось одного при обмеженості ресурсів означає відмову від чогось іншого.
- В) Відмова від використання ресурсів в іншому напрямку і є вартістю втрачених можливостей.
- Г) Ціна вибору є цінність товару чи послуги, від яких відмовились.
12. *Чи відносяться до економічних ресурсів гроші?*
- А) Так, якщо на них купують капітальні ресурси.
- Б) Ні, якщо вони не знаходяться на банківському рахунку.
- В) Ні, бо гроші є фінансовим засобом.
- Г) Так, тільки за умов, коли сплачуються товари та послуги.
13. *Альтернативні витрати на будівництво нової автостради — це є:*
- А) Інші товари та послуги, від яких необхідно відмовитись на користь будівництва автостради.
- Б) Кошти на будівництво автостради у цінах цього року.

- В) Сума річного податку, який повинна сплатити фірма, що будує автостраду.
- Г) Гроші на заробітну плату всіх працівників фірми, що будує автостраду.

14. Після закінчення коледжу Олег Білик може піти працювати оператором персональне комп'ютера у фірму і отримувати заробітну плату 2400 грн. на рік. Може вступити до приватного університету і заплатити за рік навчання 1600 грн. Скільки буде коштувати навчання Олега в університеті у наступному році, якщо він піде вчитись?

- А) 0.
- Б) 1600 грн.
- В) 2400 грн.
- Г) 4000 грн.

15. Якщо економіка ефективна, то це означає:

- А) В ній не діє закон спадної віддачі.
- Б) Вона вийшла на КВМ (криву виробничих можливостей).
- В) Вона досягла найбільшого обсягу виробництва товарів та послуг з використанням ресурсів певної вартості.
- Г) Відбувається її переміщення по КВМ.угору.

16.Що повинно відбутись, щоб КВМ економіки країни перемістилась?

- 3. Підвищення рівня народжуваності у країні.
- Б) Поліпшення технології виробництва.
- 4. Припинення інфляції.
- Г) Зменшення обсягів виробництва одних товарів на користь збільшення обсягів виробництва інших товарів.

17.Стан випуску товарів у країні позначено певною точкою В на КВМ. Якщо ресурси будуть використані не повністю, тобто виникне безробіття, тоді:

- А)Точка В переміститься із КВМ усередину.
- Б) Точка В вийде поза КВМ.
- В)Точка В залишиться на своєму місці.
- Г) Точка В переміститься по КВМ вниз.

18.Чому економічна теорія стверджує, що в економіці люди постійно роблять вибір?

- А)Щоб краще задовольнити потреби та не розгубитись у різноманітному світі товарів
- Б) Люди мають різні смаки.
- В) Тому, що потреби безмежні, а ресурси обмежені.
- Г) Щоб жити не гірше, ніж інші.

19.Знайдіть твердження, з яким ви не погоджуєтесь, спираючись на знання економічної теорії:

- А) Безкоштовна освіта реально не є безкоштовною.
- Б) Лікарі, вчителі, юристи не створюють матеріальних благ, тому їх діяльність не є продуктивною.
- В) Повітря не має альтернативних витрат.
- Г) З обмеженістю ресурсів стикаються як бідні, так і багаті країни.

ТЕМА 2. МАКРОЕКОНОМІКА ЯК НАУКА ТА ОГЛЯД МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. Що мають на увазі, стверджуючи, що кожна економічна система стикається з фактом дефіциту?

- А) Деякі продукти можна купити тільки за дуже високими цінами.

Б) Бідні держави стикаються з нестачею певних продуктів, а багаті держави цієї проблеми не мають.

В) Виробничі ресурси ніколи не бувають достатніми, щоб задовольнити усі людські потреби.

Г) У будь-якій економіці бувають спади, коли існує нестача чого-небудь.

2. *Що відсутньо в командній економіці?*

А) Ціни, що визначаються державою.

Б) Планування від досягнутого.

В) Орієнтація виробників на існуючий попит на ринку.

Г) Економічне стимулювання.

3. *Обмеженість — це проблема:*

А) Яка існує тільки в бідних країнах і для бідних людей.

Б) Виживання на межі прожиткового мінімуму.

В) Традиційної економіки.

Г) Будь-якої людини та будь-якого суспільства.

4. *Ринкова економіка враховує суспільні інтереси навіть коли окремі виробники переслідують свої власні цілі, тому що існують:*

А) Конкурентні ринки.

Б) Соціальна відповідальність керівників бізнесу.

В) Планування і координація роботи ринкового механізму.

Г) Усвідомлення суспільного інтересу окремими людьми.

5. *У змішаній економіці роль держави:*

А) Ніяк не проявляється.

Б) Обмежена.

В) Значна.

Г) Проявляється у багатьох секторах господарства.

6. *У ринковій економіці розподіл доходу:*

А) Відбувається відповідно до потреб кожної людини.

Б) Визначається урядом через систему оподаткування.

В) Визначається цінами економічних ресурсів, якими володіють окремі люди.

Г) Є несправедливим, бо існує велика різниця в доходах.

7. *Яке з перелічених нижче явищ не може бути наслідком скорочення попиту споживачів на продукт?*

А) Зниження прибутку в галузі, що виробляє цей продукт.

Б) Скорочення пропозиції продукту.

В) Зменшення обсягу виробництва в галузі.

Г) Зростання цін на ресурси, які використовуються в галузі.

8- *Які два види ринків було включено в модель кругообігу?*

А) Реальний та грошовий.

Б) Реальний та ринок продукції.

В) Грошовий ринок та ринок ресурсів.

Г) Ринок продуктів та ринок ресурсів.

9. *Яка з перелічених характеристик не є рисою ринкової економіки?*

А) Конкуренція.

Б) Централізоване планування.

В) Приватна власність.

Г) Свобода підприємництва.

10. Функції грошей полягають в тому, щоб служити:

- А) Засобом розподілу доходів та ресурсів.
- Б) Визначальним фактором при вирішенні питання про інвестиції.
- В) Засобом обміну.
- Г) Орієнтиром при вирішенні проблеми «для кого виробляти».

11. Фермери бажать продавати свої продукти за високими цінами, домашні господарки бажать купувати продукти за низькими цінами. В ринковій економіці цей вирішується за допомогою:

- А) Конкуренції.
- Б) Уряду.
- В) Ділових кіл.
- Г) Виборців.

12. У ринковій економіці суспільним призначенням прибутку є:

- А) Примушення виробників виконувати урядові розпорядження.
- Б) Примушення виробників виробляти те, на що є попит.
- В) Створення фондів підвищення зарплати робітників.
- Г) Перерозподіл доходів від багатих до бідних.

13. Яка з ознак свідчить про відсутність конкуренції в галузі?

- А) Рівень прибутку нижче нормального для даної економіки.
- Б) Нездатність фірм даної галузі до розширення виробництва.
- В) Неможливість для інших фірм «увійти» в галузь.
- Г) Нижчий рівень заробітної плати, ніж в середньому по країні.

14. При наявності багатьох недоліків ціновий механізм має одну суттєву перевагу

- А) Надання особистої свободи всім агентам ринку.
- Б) Ефективний розподіл ресурсів.
- В) Зрівняльний розподіл доходів.
- Г) Стабільний розвиток економіки.

15. Термін «недосконалий конкурент» у ринковій економіці має відношення до продавця, який:

- А) Діє поза межами системи спеціалізації та цін.
- Б) Пропонує достатній обсяг товарів, щоб впливати на ціни.
- В) Свідомо використовує ефективну технологію.
- Г) Робить спроби впливати на систему смаків споживачів.

16. Яка з характеристик не властива для конкурентного ринку?

- А) Дифузія економічної влади.
- Б) Велика кількість продавців.
- В) Невелика кількість покупців, які пред'являють попит на всі товари.
- Г) Легкі умови вступу виробників до даного ринку.

ТЕМА 2. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ. ЦІНОУТВОРЕННЯ.

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. Крива попиту ілюструє залежність:

- А) Ціни від попиту.
- Б) Попиту від ціни.
- В) Величини попиту від ціни.

- Г) Величини попиту від пропозиції.
2. Попит на товар є нееластичним за ціною, якщо коефіцієнт еластичності:
- А) Менше 1.
 - Б) Більше 1.
 - В) Дорівнює 1.
 - Г) Більше 2.
3. Дефіцитом, скоріше за все, може бути названа ситуація, коли:
- А) Виробництво менше за потреби.
 - Б) Товарів не вистачає всім.
 - В) Величина попиту перевищує величину пропозиції.
 - Г) Величина пропозиції перевищує величину попиту.
4. Якщо величина пропозиції бобів у країні з ринковою економікою більша за величину попиту, то:
- А) Виробництво бобів збільшиться.
 - Б) Ціни на боби зменшаться.
 - В) Попит на боби зросте.
 - Г) Ціни на боби зростуть.
5. В якому випадку рівноважна ціна повинна збільшитись з одночасним зменшенням рівноважної кількості?
- А) Попит лишається незмінним, пропозиція зростає.
 - Б) Попит лишається незмінним, пропозиція зменшується.
 - В) Пропозиція лишається незмінною, попит зростає.
 - Г) Пропозиція лишається незмінною, попит зменшується.
6. Збільшення попиту на товар (зміщення кривої попиту) може бути наслідком зниження ціни:
- А) Даного товару.
 - Б) Взаємозамінюючого товару.
 - В) Доповнюючого товару.
 - Г) Нейтрального товару.
7. Яка з подій, наведених нижче, буде впливати на ціну свинини не так, як інші три?
- А) Зросла ціна на яловичину.
 - Б) Зросла кількість любителів свинини.
 - В) Різко збільшилися ціни на корми для худоби.
 - Г) Лікарі не рекомендують вживати багато свинини.
8. На який з наведених товарів еластичність попиту за ціною вища?
- А) Сіль.
 - Б) Чорний хліб.
 - В) Розкішні автомобілі «роллс-ройс».
 - Г) Чорний хліб «Дарницький».
9. Крива попиту зміщується ліворуч, якщо:
- А) Доходи сім'ї зростають.
 - Б) Кількість покупців збільшується.
 - В) Ціна на товар-доповнювач зменшилась.
 - Г) Ціна на товар-субститут зменшилась.
10. Ринковий попит безпосередньо не зазнає впливу:
- А) Кількості покупців.
 - Б) Цін на ресурси.
 - В) Доходів споживачів.

- Г) Цін товарів-замінників.
11. *Крива пропозиції ілюструє залежність:*
- А) Величини пропозиції від попиту.
 - Б) Пропозиції від ціни.
 - В) Ціни від пропозиції.
 - Г) Величини пропозиції від ціни.
12. *Що з наведеного нижче не вплине на зміни в пропозиції телевізорів?*
- А) Удосконалення технології виробництва.
 - Б) Зменшення кількості виробників телевізорів.
 - В) Зниження цін на телевізори.
 - Г) Зростання цін на комплектуючі вироби.
13. *Якщо ринкова ціна вища за рівноважну, то:*
- А) Виникає нестача товарів.
 - Б) З'являється надлишок товарів.
 - В) Зменшується ціна ресурсів.
 - Г) Зростає ціна ресурсів.
14. *Пропозиція якого із наступних товарів найбільш еластична за ціною?*
- А) Пшениця.
 - Б) Чорні метали.
 - В) Годинники.
 - Г) М'ясо.
15. *Ринок товарів буде знаходитись в стані рівноваги, якщо:*
- А) Попит дорівнює пропозиції.
 - Б) Ціни не збільшуються.
 - В) Обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції.
 - Г) Формується ринок покупця.
16. *Виробник товару зменшив ціну на свій товар на 5%, внаслідок чого обсяг на 4%. Попит на цей товар:*
- А) Еластичний.
 - Б) Нееластичний.
 - В) Абсолютно еластичний.
 - Г) Абсолютно нееластичний.
17. *Зниження ціни на бензин змістить:*
- А) Криву попиту на автомобілі ліворуч.
 - Б) Криву попиту на автомобілі праворуч.
 - В) Криву пропозиції на автомобілі ліворуч.
 - Г) Криву пропозиції на автомобілі праворуч.
18. *Що з наведеного нижче вірно по відношенню до ринкових цін?*
- А) Вони більше залежать від змін пропозиції, ніж від змін попиту.
 - Б) Вони більше залежать від змін попиту, ніж від змін пропозиції.
 - В) Вони встановлюються внаслідок взаємодії попиту і пропозиції.
 - Г) Вони змінюються обернено пропорціонально величині пропозиції.
19. *Одночасне скорочення попиту і пропозиції призводить до:*
- А) Збільшення рівноважної кількості.
 - Б) Зменшення рівноважної кількості.
 - В) Зростання ціни рівноваги.

Г) Зниження ціни рівноваги.

20. Ринкова пропозиція безпосередньо не зазнає впливу:

А) Цін на ресурси.

Б) Кількості фірм.

В) Доходів сімей.

Г) Зміни технології.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА СУБ'ЄКТІВ РИНКУ

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. Яке з наведених тверджень найкраще розкриває поняття зменшення граничної корисності?

А) В міру того як ви споживаєте більше товару, загальне задоволення від цього має тенденцію до зростання.

Б) В міру того як ви споживаєте більше товару, загальне задоволення від цього має тенденцію до зниження.

В) В міру того як ви споживаєте більше товару, додаткове задоволення від кожної нової одиниці товару має тенденцію до зниження.

Г) В міру того як ви споживаєте більше товару, середнє задоволення від цього має тенденцію до зниження.

2. Загальна корисність зростає, коли гранична корисність:

А) Зменшується.

Б) Збільшується.

В) Збільшується або зменшується, але є додатною величиною.

Г) Збільшується повільно.

3. Ефект доходу виникає внаслідок того, що:

А) Споживачі замінюють дорогі товари дешевими.

Б) Споживачі роблять збереження зі збільшенням доходів.

В) Зниження ціни товару збільшує купівельну спроможність грошових доходів споживачів.

Г) Обсяг купівлі деяких товарів скорочується зі збільшенням доходів споживачів.

4. Який рядок значень граничної корисності ілюструє закон спадної граничної корисності?

А) 200, 150, 150, 150.

Б) 200, 230, 250, 280.

В) 200, 300, 400, 500.

Г) 200, 150, 90, 40.

5. Ціна товару X дорівнює 1,5 грн., а товару Y — 1 грн. Якщо споживач оцінює граничну корисність товару Y в 30 умовних одиниць і прагне досягти найбільшого задоволення від покупки товарів X та Y , тоді він повинен прийняти граничну корисність товару X зі

А) 45.

Б) 30.

В) 20.

Г) 15.

6. Ефект заміни показує, що

А) Зі зниженням доходу споживач купує менше даного товару.

Б) Скорочення цін на певний товар призводить до того, що споживач може купувати більшу його кількість, не скорочуючи попит на інші товари.

В) Споживач замінює коштовні товари дешевими.

Г) Зі зниженням ціни товару відповідно змінюється доход споживача.

7. Яке з наступних тверджень є невірним ?

А) Кожна точка на кривій байдужості означає комбінацію двох товарів.

- Б) Всі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень корисності.
- В) Всі точки на бюджетній лінії означають однаковий рівень корисності.
- Г) Кожна точка на бюджетній лінії означає комбінацію двох товарів.

8. Рівновага споживача на карті байдужості — це:

- А) Будь-яка точка на найвищій з кривих байдужості.
- Б) Будь-яка точка на бюджетній лінії.
- В) Будь-яка точка, що розташована на просторі, обмеженому бюджетною лінією
- Г) Точка дотику бюджетної лінії до кривої байдужості.

9. Гранична норма заміни товару X товаром Y означає:

- А) Міру збільшення граничної корисності, якщо споживання товарів X і Y збільшується на одиницю.
- Б) Ту кількість одиниць товару X , від якої споживач готовий відмовитись в обмін на одержання однієї одиниці товару Y , щоб загальна корисність залишилась незмінною.
- В) Ту кількість одиниць товару X , яку споживач купує, коли його доход зростає, а споживання товару Y залишається попереднім.
- Г) Ту міру збільшення загальної корисності, якщо споживання товарів X і Y збільшується.

10. Якщо споживач обирає комбінацію, яка представлена точкою на площині, обмеженій бюджетною лінією, то він:

- А) Бажає купити більше товарів, ніж дозволяє його бюджет.
- Б) Знаходиться в стані рівноваги.
- В) Максимізує корисність.
- Г) Неповністю використовує свій бюджет.

11. Теорія поведінки споживача припускає, що споживач намагається максимізувати

- А) Граничну корисність.
- Б) Загальну корисність.
- В) Середню корисність.
- Г) Різницю між загальною і граничною корисністю.

12. Щоб опинитися в стані рівноваги, споживач повинен:

- А) Бути впевненим, що ціни всіх купованих ним товарів пропорціональні корисності.
- Б) Не купувати недоброякісних товарів.
- В) Розподіляти доход таким чином, щоб остання гривня, витрачена на придбання будь-якого товару, приносила такий самий приріст корисності, як і гривня, в на купівлю іншого товару.
- Г) Бути впевненим, що ціна кожного товару дорівнює граничній корисності

13. Збільшення доходу споживача графічно відбивається в:

- А) Зменшенні нахилу бюджетної лінії.
- Б) Збільшенні нахилу бюджетної лінії.
- В) Паралельному зміщенні бюджетної лінії праворуч.
- Г) Паралельному зміщенні бюджетної лінії ліворуч.

14. Переваги споживача мають наступний вигляд:

Кількість товару	1	2	3	4	5
Загальна корисність	100	125	140	150	155

Гранична корисність споживання четвертої одиниці товару дорівнює:

- А) 5.

- Б) 50.
 - В) 15.
 - Г) 10.
15. Споживач готовий купити третій кілограм цукерок тільки за умов, що ціна їх знизиться. Його поведінка краще за все пояснює дію:
- А) Закону спадної граничної корисності.
 - Б) Закону пропозиції.
 - В) Ефекту доходу.
 - Г) Ефекту заміщення.

ТЕМА 6. КОНКУРЕНЦІЯ В РИНКОВІЙ СИСТЕМІ. ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА ФІРМИ В РІЗНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ.

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. В якому із варіантів типи ринкових структур перераховані послідовно — від найбільш конкурентного ринка до найменш конкурентного?

- А) Досконала конкуренція, олігополія, монополістична конкуренція, монополія.
- Б) Монополія, досконала конкуренція, олігополія, монополістична конкуренція.
- В) Досконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія, монополія.
- Г) Монополістична конкуренція, олігополія, досконала конкуренція, монополія.

2. Крива попиту чистої монополії:

- А) Лежить нижче кривої граничного доходу.
- Б) Лежить вище кривої граничного доходу.
- В) Має згин в точці максимального прибутку.
- Г) Є досконала еластичною.

3. На якому ринку, скоріш за все, існує ситуація досконалої конкуренції?

- А) Ринок автомобілів.
- Б) Ринок літаків.
- В) Ринок кулькових ручок.
- Г) Фондова біржа.

4. Який з наступних аргументів висувається як доказ «шкоди» монополізації ринку?

- А) Завищуючи ціни, монополіст зменшує життєвий рівень споживачів.
- Б) Монополії меншою мірою зацікавлені в ефективному використанні ресурсів.
- В) Монополії використовують політичну владу у своїх власних інтересах.
- Г) Вірним є все, що наведено вище.

5. Якщо ви прочитайте в тижневику «Бізнес» об'яву про те, що компанія «Джонсон та Джонсон» підвищила на 10% ціни на свою продукцію і інші фірми галузі зробили те саме, то що з наведеного нижче характеризує структуру ринку, на якому компанія «Джонсон та Джонсон» продає свою продукцію?

- А) Монополістична конкуренція.
- Б) Монополія.
- В) Ідеальна конкуренція.
- Г) Олігополія.

6. Конкуренція на ринку важлива тому, що:

- А) Це лімітує можливості попиту та пропозиції.
- Б) Створює мотив отримання прибутків.
- В) Стимулює виробників працювати ефективно.
- Г) Створює ринок, на якому виробники можуть контролювати ціни.

7. Монополії в більшості країн існують у системі комунального господарства, тому що:

- А) Система комунального господарства отримує фінансову підтримку від держави.
- Б) Комунальні послуги надають дуже великі фірми.
- В) Конкуренція в галузі комунального господарства може завдати шкоду населенню.
- Г) Регулювання відбувається досить нескладно.

8. Великі фірми завжди витрачають великі суми грошей на рекламу своєї продукції, тоді як роздрібні ціни на продукцію залишаються здебільшого на рівні цін конкурентів. Цей факт ілюструє:

- А) Ідеальну конкуренцію.
- Б) Монополію в «чистому» вигляді.
- В) Зменшення прибутків фірм.
- Г) Конкуренцію не на рівні цін.

9. Що продають на ринку праці?

- А) Робітників, спроможних виконувати ті чи інші види робіт.
- Б) Робочі місця для незайнятого у виробництві населення.
- В) Розподілені за кваліфікацією та фахом групи населення для виробничої та невиробничої сфер.
- Г) Здатність людей до праці.

10. Прибуток фірми — це:

- А) Актив мінус пасив.
- Б) Доходи мінус витрати.
- В) Виторг мінус заробітна плата.
- Г) Виторг мінус податки та амортизація.

11. Припустимо, що ви відкрили маленьку крамницю і уклали договір з фермером про постачання овочів для вашої крамниці. В цьому разі ви є:

- А) Оптовим продавцем.
- Б) Продавцем у роздрібній торгівлі.
- В) Оптовим покупцем.
- Г) Покупцем у роздрібній торгівлі.

12. Досконало конкурентна фірма діє в ситуації, коли граничний дохід більший, ніж граничні витрати. Що повинна зробити фірма, щоб збільшити свої прибутки?

- А) Збільшити ціну.
- Б) Зменшити виробництво.
- В) Збільшити виробництво.
- Г) Зменшити ціну.

13. Доход, який отримує власник такого економічного ресурсу, як капітал, називається:

- А) Рентою.
- Б) Заробітною платою.
- В) Прибутком.
- Г) Процентом.

14. Соціальне призначення прибутку в ринковій економіці — це:

- А) Примушувати приватні компанії виробляти те, що потрібно споживачам.
- Б) Перерозподіляти доходи від бідних до багатих.
- В) Створювати фонди підвищення зарплати робітникам.
- Г) Примушувати приватні компанії підкорятися державному регулюванню.

15. У ринковій економіці високий рівень заробітної плати залежить, головним чином, від:

- А) Соціальної відповідальності керівників бізнесу.
- Б) Дій уряду.
- В) Високої продуктивності праці робітників.

Г) Законодавчо встановленого мінімального рівня заробітної плати.

16. Економічну ренту можна визначити як:

А) Плату за фактори виробництва, пропозиція яких досконало нееластична.

Б) Плату за ресурси, попит на які абсолютно еластичний.

В) Плату за ресурси, попит на які абсолютно нееластичний.

Г) Плату за ресурси, пропозиція яких абсолютно еластична.

ТЕМА 4. ТЕОРІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИРОБНИЧА ФУНКЦІЯ

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. *Особиста і приватна власність:*

А) Поняття однакові.

Б) Відрізняються тим, що приватна власність приносить прибуток, а особиста використовується для задоволення власних потреб.

В) Відрізняються тим, що особиста власність — це власність однієї людини, приватна власність — групи осіб, наприклад сім'ї.

Г) Поняття не відрізняються.

2. *Чи можна вважати підприємцем людину, яка грає в «Лото мільон» і розраховує на комп'ютері кожного разу виграти комбінації?*

А) Можна.

Б) Не можна.

В) Можна, якщо вона грає професійно.

Г) Можна, якщо їй вдається виграти.

3. *Які дані про діяльність фірми, з вашої точки зору, є комерційною таємницею корпорації?*

А) Фінансові результати фірми.

Б) Умови реалізації послуг і товарів фірмою.

В) Собівартість продукції.

Г) Форми договорів, які укладаються фірмою.

4. *Характерна риса малого підприємства:*

А) Незначна чисельність працюючих.

Б) Невелика площа приміщень.

В) Незначний обсяг продукції, створений на підприємстві.

Г) Незначна кількість сировини.

5. *У четвертому класі «Б» створили кооператив і назвали його модним терміном «акціонерне товариство». Кожний учасник приніс інструменти, матеріали для роботи. Акціонери-засновники вирішили, що згідно з усіма нормами корпоративних відносин прибуток, який буде отримано в результаті реалізації продукції, буде поділений:*

А) Порівну.

Б) Пропорціонально вкладу у виготовлення продукції.

В) Пропорціонально матеріальному вкладу кожного.

Г) За рішенням зборів засновників.

6. *Наш знайомий Олег вирішив узятися за ризиковий бізнес. Він став присвячувати весь свій час ставкам на бігах і для початку справи узяв у нас позичку, давши слово честі, що через місяць поверне її і віддасть понад*

того 50% отриманого прибутку. Ми вважали такі умови справедливими, бо:

- А) Знайомий ризикує більше.
- Б) Невірно визначили ступінь ризику сторін.
- В) Наш прибуток може бути більше наших витрат.
- Г) Ми, як партнери, однаково ризикуємо.

7. *Витрати виробництва на фірмі (бухгалтерські витрати) складаються із:*

- А) Зарплати, амортизаційних відрахувань, вартості матеріалів, накладних витрат.
- Б) Податків, зарплати, амортизаційних відрахувань, підприємницького доходу.
- В) Процента по кредиту, зарплати, податку на прибуток, амортизаційних відрахувань.
- Г) Витрат на відрядження, вартості матеріалів, податку на прибуток, прибуткового податку.

8. *Постійні витрати фірми — це:*

- А) Витрати на ресурси в цінах, діючих на момент придбання ресурсів.
- Б) Мінімальні витрати виробництва будь-якого обсягу продукції при найбільш сприятливих умовах виробництва.
- В) Витрати фірми навіть тоді, коли продукція не випускається.
- Г) Жодна із відповідей невірна.

9. *Який фактор збільшує змінні витрати фірми?*

- А) Підвищення орендної плати.
- Б) Підвищення процентної ставки на банківські кредити.
- В) Підвищення заробітної плати основних робітників.
- Г) Підвищення зарплати ІТР.

10. *В короткочасний період фірма, яка максимізує прибуток, припинить виробництво, коли з'ясується, що:*

- А) Ціна менше мінімальних середніх витрат.
- Б) Нормальний прибуток нижче середньогалузевих прибутків.
- В) Валовий дохід менше загальних витрат.
- Г) Валовий дохід менше загальних змінних витрат.

11. *Прибуток дорівнює:*

- А) Виручка мінус податки і амортизація.
- Б) Виручка мінус зарплата.
- В) Актив мінус пасив.
- Г) Доходи мінус витрати.

12. *Три основних фактори виробництва — природні, людські і капітальні ресурси. В якій із запропонованих груп найкраще показані всі ці фактори?*

- А) Рента, робочі, гроші.
- Б) Нафта, водії таксі, цінні папери.
- В) Залізна руда, вчителі, грузовики.
- Г) Фермери, банкіри, виробники.

13. *Яке з наступних тверджень є вірним?*

- А) Бухгалтерські витрати плюс економічні витрати дорівнює нормальному прибутку.
- Б) Економічний прибуток мінус бухгалтерський прибуток дорівнює явним витратам.
- В) Бухгалтерський прибуток мінус неявні витрати дорівнює економічному прибутку.

Г) Економічний прибуток мінус неявні витрати дорівнює бухгалтерському прибутку.

ТЕМА 10. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ І МЕТОДИ ЇХ ВИМІРЮВАННЯ

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. Який з наведених нижче показників найбільш підходить для характеристики стану економіки країни?
 - А) Індекс споживчих цін.
 - Б) Рівень безробіття.
 - В) Валовий внутрішній продукт.
 - Г) Рівень процентної ставки.
2. Валовий національний продукт — це:
 - А) Доход держави за рік.
 - Б) Загальна ринкова вартість усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених за рік в країні:
 - В) Сукупний дохід, який отримують виробники країни за рік.
 - Г) Реальний вимірник добробуту нації на протязі року.
3. Чистий національний продукт (ЧНП) дорівнює валовому національному продукту (ВНП), з якого відраховано:
 - А) Амортизацію.
 - Б) Заробітну плату і амортизацію.
 - В) Податки.
 - Г) Заробітну плату, амортизацію та податки.
4. Що з наведеного нижче при розрахунку ВНП вважається інвестицією?
 - А) Придбання виробником устаткування.
 - Б) Придбання робітником акцій своєї компанії.
 - В) Купівля легкового автомобіля.
 - Г) Купівля телевізора.
5. До трансфертів не відносяться:
 - А) Стипендії, що сплачуються за рахунок держави.
 - Б) Субсидії та дотації державного бюджету різним підприємствам.
 - В) Проценти по державному боргу.
 - Г) Державна допомога безробітним.
6. Якщо обсяг номінального ВНП і загальний рівень цін пропорційно підвищились, то:
 - А) Реальний ВНП не змінився.
 - Б) Реальний ВНП зріс.
 - В) Реальний ВНП зменшився.
 - Г) Ця інформація не дозволяє визначити динаміку реального ВНП.
7. За рік номінальний ВНП збільшився в 3 рази, а ціни — на 200%, внаслідок чого:
 - А) Економічне зростання не спостерігалось.
 - Б) Приріст ВНП в реальному виразі становив 50%.
 - В) Економічне зростання становило 300%.
 - Г) Спостерігався економічний спад.
8. Якщо індекс цін в країні становив у 1990 році 100, а у 1997 році — 120; номінальний ВВП 1997 року становить 480 млрд грн., то реальний ВВП 1997 року в цінах 1990 року приблизно дорівнюватиме:
 - А) 400 млрд грн.
 - Б) 424 млрд грн.
 - В) 460 млрд грн.
 - Г) 480 млрд грн.

9. Для визначення вкладу фірми у ВВП, який обчислений як сума доданої вартості, необхідно з ринкової вартості продукції фірми відрахувати:

- А) Непрямі податки, які фірма сплачує державі.
- Б) Амортизаційні витрати.
- В) Вартість сировини та енергії, куплених в інших фірмах.
- Г) Прибуток фірми.

10. Яка з перелічених нижче величин не є складовою ВВП, розрахованого за методом потоку витрат:

- А) Валові інвестиції.
- Б) Чистий експорт товарів та послуг.
- В) Державні закупки товарів та послуг.
- Г) Заробітна плата.

11. Валові приватні інвестиції враховуються при розрахунку:

- А) ВВП за методом потоку доходів.
- Б) ВВП за методом потоку витрат.
- В) ЧНП за методом потоку витрат.
- Г) Особистого доходу.

12. Заробітна плата враховується при розрахунку:

- А) ВВП за методом потоку доходів.
- Б) ВВП за методом потоку витрат.
- В) Чистого експорту товарів та послуг.
- Г) Чистих субсидій державним підприємствам,

13. Економіка працює ефективно, якщо:

- А) Повністю використовуються всі ресурси.
- Б) Досягнута повна зайнятість.
- В) Зросла продуктивність праці.
- Г) Досягнуто найбільш можливе економічне зростання.

14. Країни з економікою, що швидко розвивається, перш за все мають:

- А) Високий рівень інфляції.
- Б) Низький рівень інфляції.
- В) Значну питому вагу інвестицій у ВВП.
- Г) Низькі процентні ставки.

15. Межа можливого обсягу ВВП, виробленого за рік, визначається:

- А) Доходами споживачів.
- Б) Інвестиціями в бізнес.
- В) Обсягом виробничих ресурсів.
- Г) Попитом на товари та послуги.

ТЕМА 16. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ЙОГО ДЖЕРЕЛА

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. Економічний цикл характеризується:

- А) Падінням пропозиції.
- Б) Зміною загального рівня цін.
- В) Зростанням рівня безробіття.
- Г) Періодичним зростанням та падінням ділової активності.

2. Крайній вимірювач економічного зростання країни в довготривалому періоді — це:

- А) Реальні валові внутрішні інвестиції.

- Б) Реальне споживання на душу населення.
 - В) Реальний ВВП.
 - Г) Реальний ВВП на душу населення.
3. *Короткі (малі) цикли пов'язані:*
- А) Зі зміною попиту на засоби виробництва.
 - Б) З відновленням рівноваги на споживчому ринку.
 - В) З невідповідністю попиту і пропозиції.
 - Г) З падінням пропозиції.
4. *Середні цикли (промислові цикли) пов'язані:*
- А) З процесами, що відбуваються у сфері грошових відносин.
 - Б) Зі зростанням сукупної пропозиції.
 - В) З падінням сукупного попиту.
 - Г) Зі зміною попиту на засоби виробництва.
5. *На хід економічного циклу найбільший вплив має динаміка:*
- А) Чистих інвестицій, що направлені на приріст товарно-матеріальних запасів.
 - Б) Чистих інвестицій, що направлені на виробництво товарів тривалого використання.
 - В) Споживчі витрати.
 - Г) Державні витрати.
6. *Матеріальною основою великого циклу є:*
- А) Зміна попиту на засоби виробництва.
 - Б) Процес, що відбувається у сфері грошових відносин.
 - В) Процес, що утворюється у зв'язку з ростом безробіття.
 - Г) Зміна базових технологій і поколінь машин.
7. *Характерна риса депресії—це:*
- А) Розлад кредитної системи.
 - Б) Падіння рівня цін внаслідок перевищення пропозиції товарів над платоспроможним попитом.
 - В) Скорочення виробничих інвестицій.
 - Г) Масове банкрутство промислових, банківських, торговельних фірм.
8. *У період рецесії більш за все скорочується:*
- А) Витрати споживачів на предмети тривалого використання.
 - Б) Рівень заробітної плати.
 - В) Величина підприємницького прибутку.
 - Г) Державна закупівля товарів і послуг.
9. *Що рекомендує економічна теорія урядові країни, яка перебуває на межі спаду, відносно норми банківського резерву?*
- А) Збільшити, щоб грошова пропозиція скоротилася.
 - Б) Зменшити, щоб збільшити попит на товари та послуги і тим викликати піднесення ділової активності.
 - В) Зменшити, щоб знизити інфляцію і збільшити інвестиції.
 - Г) Збільшити, щоб грошова пропозиція зросла і скоротилося безробіття.
10. *Збільшення місткості національного ринку, як правило, сприяє:*
- А) Збільшенню ваги зовнішньої торгівлі у ВВП.
 - Б) Зниженню витрат на одиницю продукції.
 - В) Зменшенню впливу на економіку ефекту скорочення віддачі.
 - Г) Зниженню загальних витрат на виробництво.

11. За рік ВВП виріс у 4 рази у поточних цінах, а інфляція становила 300%. Тому можна зробити висновок, що:
- А) Ні економічного зростання, ні економічного спаду не спостерігалось.
 - Б) Приріст ВВП у реальному обчисленні становив 30%.
 - В) Економічне зростання становило 400%.
 - Г) Спостерігалось економічне зростання з темпом приросту 33%.
12. Найважливіші заходи антикризової політики в період депресії— це:
- А) Зниження норми обов'язкових банківських резервів.
 - Б) Продаж державних цінних паперів на відкритому ринку.
 - В) Збільшення облікової ставки.
 - Г) Підвищення норми обов'язкових банківських резервів.
13. Економічний цикл, згідно з кейнсіанським підходом, пов'язаний з:
- А) Дією тільки зовнішніх факторів.
 - Б) Дією тільки внутрішніх факторів.
 - В) Факторами, які переважно впливають на динаміку сукупного попиту.
 - Г) Факторами, які переважно впливають на динаміку сукупної пропозиції.
14. Економічне зростання — це:
- А) Еволюція економічної системи в цілому.
 - Б) Характер використання продуктивних сил суспільства.
 - В) Приріст обсягу виробництва за рахунок приросту праці, капіталу і технічних нововведень.
 - Г) Зростання номінального ВВП.
15. Економічний розвиток — це:
- А) Наслідки обраної технологічної політики.
 - Б) Оцінка факторів та результатів.
 - В) Використання продуктивних сил в умовах еволюції економічної системи в цілому.
 - Г) Приріст обсягу виробництва.
16. Тенденції до падіння обсягів валових інвестицій з'являються в період, коли:
- А) Рівень зростання продажу залишається постійним.
 - Б) Темпи зростання продажу падають.
 - В) Темпи зростання продажу підвищуються.
 - Г) Зростає інфляція.
17. Чисельне значення якого з наступних показників падає після настання фази піднесення і зростає після настання фази спаду?
- А) Обсяг промислового виробництва.
 - Б) Курси цінних паперів.
 - В) Середня тривалість робочого тижня.
 - Г) Обсяг товарних запасів в обробній промисловості.

ТЕМА 11. СУКУПНИЙ ПОПИТ ТА СУКУПНА ПРОПОЗИЦІЯ. ЗАГАЛЬНА МАКРОРІВНОВАГА.

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. Кейнсіанська модель передбачає:
 - А) Вертикальну криву сукупної пропозиції на рівні потенційного ВВП.
 - Б) Горизонтальну криву сукупної пропозиції при певному рівні цін, що відповідає рівню ВВП нижче потенційного.

- В) Криву сукупної пропозиції з невеликим позитивним нахилом, що відбиває вплив процентних ставок.
- Г) Нічого з перерахованого вище.
2. *Загальна сума витрат споживачів, підприємців та держави має назву:*
- А) Сукупної пропозиції.
- Б) Сукупного попиту.
- В) Державного бюджету.
- Г) Мультиплікатора.
3. *Найбільш чутливим до коливань є такий компонент сукупного попиту:*
- А) Витрати споживачів.
- Б) Урядові витрати.
- В) Інвестиційні витрати підприємств.
- Г) Витрати іноземного сектору.
4. *Класична модель передбачає, що крива сукупної пропозиції буде:*
- А) Горизонтальною на рівні цін, які визначаються сукупним попитом.
- Б) Горизонтальною на рівні цін, які визначаються ставкою процента та державною політикою.
- В) Вертикальною на довільному рівні ВВП.
- Г) Вертикальною на рівні потенційного ВВП.
5. *Припустимо, що ціни зростають, а випуск продукції не змінюється. В цих умовах ВВП, що вимірюється у поточних цінах, буде:*
- А) Збільшуватися.
- Б) Незмінним.
- В) Зменшуватися.
- Г) Служити причиною падіння цін.
6. *Що в період спаду стимулюватиме економічне піднесення?*
- А) Зростання безробіття.
- Б) Збільшення інвестицій.
- В) Скорочення доходів населення.
- Г) Скорочення прибутків.
7. *Яка подія може статися, якщо уряд збільшить свої витрати в умовах повної зайнятості?*
- А) Ціни будуть падати.
- Б) Ціни будуть зростати.
- В) Виникне масове безробіття.
- Г) Державна заборгованість буде зростати.
8. *Що відбувається, коли сукупний попит падає по відношенню до виробничих можливостей економіки?*
- А) Ціни зростають.
- Б) Падають темпи економічного зростання.
- В) Падає рівень безробіття.
- Г) Зростають податкові надходження до бюджету.
9. *Коли всі ресурси економіки зайняті, збільшення витрат викличе:*
- А) Зниження податкових надходжень.
- Б) Збільшення виробництва та безробіття.
- В) Зростання експорту.
- Г) Зростання доходів та цін.

10. В короткостроковому періоді:
- А) Зміщується тільки крива сукупного попиту.
 - Б) Зміщується тільки крива сукупної пропозиції.
 - В) Криві сукупного попиту та сукупної пропозиції залишаються незмінними.
 - Г) Можуть зміщуватися одночасно і крива сукупного попиту, і крива сукупної позиції.
11. Крива сукупного попиту графічно може бути представлена як:
- А) Ламана лінія.
 - Б) Горизонтальна лінія.
 - В) Вертикальна лінія.
 - Г) Крива, яка має негативний нахил.
12. Що не властиво для періоду піднесення?
- А) Зростання продуктивності.
 - Б) Збільшення доходів.
 - В) Скорочення інвестицій.
 - Г) Зниження безробіття.
13. Коли має місце макроекономічна рівновага?
- А) Існує повна зайнятість.
 - Б) Подальші зміни неможливі.
 - В) Вичерпані можливості зростання сукупного виробництва.
 - Г) Принаймі, виникає рівність двох макроекономічних змінних.
14. Зміщення кривої сукупного попиту матиме місце, коли:
- А) Змінюються ціни на енергетичні ресурси.
 - Б) Змінюється продуктивність.
 - В) Змінюється рівень цін на товари та послуги.
 - Г) Змінюються сподівання споживачів.
15. Різниця між поняттями ринкового попиту та сукупного попиту полягає в тому, що:
- А) Сукупний попит стосується усіх товарів в економіці, а ринковий попит стосується лише окремого виду товару.
 - Б) Сукупний попит стосується окремого виду товару, а ринковий попит — ні.
 - В) Ринковий попит стосується усіх індивідів, а сукупний попит — ні.
 - Г) Сукупний попит стосується всіх товарів виробничого призначення, а ринковий попит — тільки споживчих товарів.

ТЕМА 13. МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ: ЦИКЛІЧНІСТЬ, БЕЗРОБІТТЯ, ІНФЛЯЦІЯ.

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. Що з наведеного є прикладом структурного безробіття?
 - А) Програміст, який залишив свою роботу, щоб знайти іншу, в більш теплом кліматі.
 - Б) Будівельник, який втрачає роботу на зимовий період.
 - В) Працівниця автомобільної промисловості, що втрачає роботу під час економічного спаду.
 - Г) Сталевар, якого замінює робот.
2. За кейнсіанською теорією, рівні випуску продукції і рівні зайнятості визначаються:
 - А) Економічною стабільністю, що підтримує повну зайнятість.
 - Б) Пропозицією, яка визначає власний попит.
 - В) Гнучкістю співвідношення ціна/зарплата.
 - Г) Рівнем сукупного попиту.
3. Зайнятість як економічна категорія означає:

- А) Співвідношення між кількістю працездатного населення і кількістю зайнятих.
 - Б) Сукупність економічних, правових, соціальних, національних відносин, пов'язаних із забезпеченням працездатного населення робочими місцями та з його участю у суспільно корисній діяльності, що приносить доход.
 - В) Рівень використання трудових ресурсів суспільства.
 - Г) Ситуація ринку робочої сили.
4. *Структура працездатного населення включає:*
- А) Кількість працездатного населення і кількість зайнятих.
 - Б) Характер забезпечення працездатного населення робочими місцями.
 - В) Співвідношення між кваліфікованою і некваліфікованою робочою силою.
 - Г) Питому вагу працюючих безробітних та добровільно непрацюючих у загальному складі працездатного населення.
5. *Злились усі 3 машинобудівельних підприємства міста. Тому при тих самих технології і обсязі випуску продукції скоріш за все:*
- А) Скоротиться зайнятість в машинобудівництві і, як наслідок, збільшиться зарплата.
 - Б) Зарплата зменшиться, бо виникла моносонія.
 - В) Зарплата збільшиться, бо виникла монополія.
 - Г) Усі перераховані вище відповіді невірні.
6. *Згідно з законом Оукена перевищення фактичного рівня безробіття над його природним рівнем у 2% означає, що відставання фактичного обсягу ВВП від реального становить:*
- А) 2
 - Б) 3%.
 - В) 4%.
 - Г) Значно більше 5%.
7. *Циклічне безробіття пов'язано:*
- А) Зі зниженням рівня економічної активності.
 - Б) З ростом продуктивності праці.
 - В) З фазою підйому в економічному циклі.
 - Г) З розподілом праці.
8. *Повна зайнятість пов'язана з:*
- А) Повною відсутністю безробіття.
 - Б) Гіперінфляцією.
 - В) Поняттям потенційного ВВП і природною нормою безробіття.
 - Г) Циклічним безробіттям.
9. *Інновації призвели до скорочення робочих місць для людей, що зайняті ручною працею. Безробіття, що виникло в цьому зв'язку, відноситься до:*
- А) Циклічного.
 - Б) Фрикційного.
 - В) Застійного.
 - Г) Структурного.
10. *Економісти вважають, що циклічне безробіття:*
- А) Тимчасове явище.
 - Б) Здатне до саморегуляції.
 - В) Не являє собою серйозної проблеми.
 - Г) Виникає під час рецесії.
11. *Загальний рівень трудових ресурсів складається:*
- А) З двох груп населення — працюючих та безробітних.

- Б) Тільки з працюючих.
 В) Тільки з безробітних.
 Г) З усього працездатного населення.
12. *Природний рівень безробіття характеризує:*
 А) Загальний рівень трудових ресурсів.
 Б) Найкращий для економіки резерв робочої сили, спроможний швидко здійснювати міжгалузеві та міжрегіональні переміщення залежно від попиту на робо і потреб виробництва.
 В) Загальне число людей, що можуть і бажають працювати.
 Г) Рівень фактичного безробіття до загального числа працездатного населені
13. *Ринок робочої сили — це:*
 А) Організація єдиної ефективно функціонуючої системи бірж праці.
 Б) Наявність ринку житла і робочих місць.
 В) Відсутність обмежень на заробітну плату.
 Г) Система економічних механізмів, норм та інститутів, які забезпечують відтворення робочої сили і її використання.
14. *Попит на робочу силу визначається:*
 А) Рівнем заробітної плати.
 Б) Характером формування податкової системи.
 В) Впливом профспілок.
 Г) Загальним тиском попиту в економіці і технічним оснащенням виробництва.
15. *Пропозиція робочої сили визначається:*
 А) Державною фінансовою політикою.
 Б) Змінами залежно від тенденції в освітній та професійній сферах.
 В) Технічним оснащенням виробництва.
 Г) Порівнянням витрат на заробітну плату з витратами на придбання мати
16. *Державне регулювання ринку робочої сили здійснюється за таким основним принципом*
 А) Державна фінансова політика.
 Б) Монетарна політика.
 В) Фіскальна політика.
 Г) Працевлаштування незайнятого населення та надання допомоги щодо підготовки і перепідготовки кадрів (біржі праці).
17. *Якщо точка рівноваги знаходиться на класичному відрізку, який вплив на рівень інфляції та безробіття матиме збільшення державних витрат?*

Інфляція	Безробіття
-----------------	-------------------

А) Зросте	Зменшиться
Б) Зменшиться	Зросте
В) Зменшиться	Без змін
Г) Зросте	Без змін

18. *Який вплив на рівень інфляції та рівень безробіття матиме збільшення короткострокової сукупної пропозиції?*

Інфляція	Безробіття
А) Зросте	Без змін
Б) Зменшиться	Зменшиться
В) Без змін	Зросте
Г) Зменшиться	Зросте

19. Яке з наведених тверджень описує зв'язок між купівельною спроможністю грошей і рівнем цін?
- А) Купівельна спроможність грошей і рівень цін знаходяться в зворотній залежності.
 - Б) Купівельна спроможність грошей і рівень цін знаходяться в прямій залежності, але не пропорціональній.
 - В) Купівельна спроможність грошей і рівень цін знаходяться в прямій і пропорціональній залежності.
 - Г) Купівельна спроможність грошей не пов'язана з рівнем цін.
20. Інфляція попиту розвивається внаслідок:
- А) Зміщення кривої сукупного попиту ліворуч.
 - Б) Зміщення кривої сукупного попиту праворуч.
 - В) Зміщення кривої сукупної пропозиції ліворуч.
 - Г) Зміщення кривої сукупної пропозиції праворуч.
21. Непередбачена інфляція звичайно супроводжується:
- А) Відсутністю економічних збитків.
 - Б) Зниженням ефективності економіки.
 - В) Перерозподілом доходів і багатства.
 - Г) Вірними є тільки відповіді Б) та В).
22. Інфляція пропозиції розвивається внаслідок:
- А) Зміщення кривої сукупного попиту ліворуч.
 - Б) Зміщення кривої сукупного попиту праворуч.
 - В) Зміщення кривої сукупної пропозиції ліворуч.
 - Г) Зміщення кривої сукупної пропозиції праворуч.
23. Мені за все постраждають від непередбаченої інфляції:
- А) Ті, хто отримують фіксований номінальний доход.
 - Б) Ті, хто мають грошові заощадження.
 - В) Ті, у кого номінальний доход зростає, але повільніше, ніж підвищується рівень цін.
 - Г) Ті, хто став боржником, коли ціни були нижчими.
24. Крива Філіпса відображає:
- А) Рівень безробіття.
 - Б) Зв'язок між рівнем інфляції і рівнем безробіття.
 - В) Темп інфляції.
 - Г) Зв'язок між рівнем інфляції і пропозицією грошей.
25. Минулого року в країні X інфляція становила по кварталах 5; 3; 2 та -1%, а в країні Y— відповідно 2; -1; 3; 5%. Інфляція за рік в країні X була:
- А) Меншою, ніж в країні Y.
 - Б) Більшою, ніж в країні Y.
 - В) Такою самою, що і в країні Y.
 - Г) Не можна порівняти.
26. Значне підвищення цін на імпортовані нафту і газ посилили інфляцію в Україні на початку 90-х років. Це приклад:
- А) Інфляції попиту.
 - Б) Інфляційної спіралі.
 - В) Інфляції, обумовленої зростанням витрат.
 - Г) Інфляції, що викликана спекуляцією.
27. Яка з перелічених дій є засобом, за допомогою якого особа страхується від ризику непередбаченої інфляції:
- А) Відкриття нового діла на базі отриманих від банку кредитів.

- Б) Включення в трудовий контракт пункту, який передбачає індексацію зарплати в довгостроковому періоді.
- В) Надання своєму приятелю позики за процентною ставкою, яка нижча, ніж банківська.
- Г) Всі попередні відповіді вірні.
28. *Інфляція може бути пов'язана:*
- А) Тільки зі зростанням ВВП.
- Б) Тільки з падінням ВВП.
- В) Зі зростанням або падінням ВВП, в залежності від джерела її розвитку.
- Г) Зі зростанням ВВП, якщо економіка розвивається в умовах повної зайнятості.
29. *Інфляція і процентна ставка:*
- А) Змінюються в одному і тому самому напрямку.
- Б) Змінюються в різних напрямках.
- В) Не взаємопов'язані між собою.
- Г) Не залежать одна від іншої.
30. *Реакцією на зростаючий ризик непередбаченої інфляції є:*
- А) Спроба уряду здійснити індексацію трансфертів особам з фіксованими доходами.
- Б) Призначення банківськими установами премії за ризик на позики, які вони надають.
- В) Намагання людей вкласти гроші в активи, які не знецінюються в період інфляції.
- Г) Всі попередні відповіді вірні.
31. *Уповільнення темпів інфляції вигідно:*
- А) Покупцеві, який купив товар в кредит.
- Б) Іпотечному банку, який стягує фіксований процент.
- В) Боржникам цього банку.
- Г) Всім.
32. *Індекс споживчих цін:*
- А) Зростає в період дефляції.
- Б) Зменшується в період інфляції.
- В) Зростає за умов скорочення дефляції в два рази.
- Г) Зростає за умов скорочення інфляції в два рази.
33. *Пропозиція державних облігацій:*
- А) Збільшує інфляцію.
- Б) Зменшує інфляцію.
- В) Збільшує грошову масу в обігу.
- Г) Не впливає на інфляцію.
34. *Очікувана інфляція:*
- А) Зменшує стимули до заощаджень.
- Б) Веде до спіралі «ціни-зарплата».
- В) Знижує реальну зарплату.
- Г) Примушує людей втрачати час в пошуках більш ефективного розміщення їхньої готівки в банках і т. ін.

ТЕМА 14. ДЕРЖАВА ТА ЇЇ РОЛЬ В МАКРОРЕГУЛЮВАННІ.

ТЕМА 15. КРЕДИТНО-ГРОШОВА ТА БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА.

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь.

1. *Що з наведеного нижче не є завданням державного сектору?*
 - А) Забезпечення прав приватної власності.
 - Б) Забезпечення виробництва суспільних товарів.
 - В) Здійснення макроекономічної політики.
 - Г) Гарантії однакових прибутків усім діловим фірмам.
2. *Спільне споживання і невиключеність є характеристиками:*
 - А) Факторів виробництва.
 - Б) Нормальних товарів.
 - В) Суспільних благ.
 - Г) Дефіцитних товарів.
3. *Якщо виробництво деякого товару супроводжується негативними побічними наслідками, то приватний сектор вироблятиме:*
 - А) Надто багато цього товару при надто низькій ціні.
 - Б) Надто мало цього товару при надто низькій ціні.
 - В) Надто багато цього товару при надто високій ціні.
 - Г) Надто мало цього товару при надто високій ціні.
4. *Якщо соціальні вигоди від деякого товару перевищують соціальні витрати:*
 - А) Досягається економічна рівновага.
 - Б) Надто багато ресурсів залучається у виробництво цього товару.
 - В) Необхідно збільшити обсяг виробництва цього товару.
 - Г) Кожний житель країни отримує рівну частку вигод.
5. *Суспільні товари є такими, що:*
 - А) Виробляються найефективніше багатьма продавцями.
 - Б) Їх хоче виробляти держава.
 - В) Забезпечують більші вигоди, ніж витрати.
 - Г) Важко або неможливо не допустити непокупців до їх використання.
6. *Якщо виробництво деякого товару супроводжується позитивними побічними наслідками, то приватний сектор вироблятиме:*
 - А) Надто багато цього товару при надто низькій ціні.
 - Б) Надто мало цього товару при надто низькій ціні.
 - В) Надто багато цього товару при надто високій ціні.
 - Г) Надто мало цього товару при надто високій ціні.
7. *Дефіцит державного бюджету виникає в тих випадках, коли:*
 - А) Сума активів держави перевищує розміри її зобов'язань.
 - Б) Сума видатків держави перевищує суму податкових надходжень.
 - В) Витрати держави зменшуються.
 - Г) Сума податкових надходжень скорочується.
8. *Державний борг — це сума попередніх:*
 - А) Державних видатків.
 - Б) Бюджетних дефіцитів.
 - В) Бюджетних дефіцитів з відрахуванням бюджетних надлишків.
 - Г) Видатків на оборону.
9. *Ефект витиснення, пов'язаний з державним боргом, що виник як наслідок зростання державних видатків:*
 - А) Скорочує приватні інвестиції.
 - Б) Збільшує процентну ставку.

- В) Скорочує виробничий потенціал у майбутньому.
Г) Всі попередні відповіді вірні.
10. *Відносні витрати, пов'язані з обслуговуванням державного боргу, вимірюються:*
А) Сумою державного боргу.
Б) Сумою процентних виплат по боргу.
В) Відношенням розмірів боргу до ВВП.
Г) Відношенням суми процентних виплат по боргу до обсягу ВВП.
11. *Податок на додану вартість — це приклад:*
А) Акцизу
Б) Регресивного непрямого податку.
В) Прогресивного непрямого податку.
Г) Податку на прибуток.
12. *Зміщення кривої пропозиції ліворуч може бути викликано:*
А) Збільшенням податку на додану вартість.
Б) Зниженням податку з продажу.
В) Зростанням зарплати.
Г) Зменшенням ВВП.
13. *Підвищення сукупного попиту може стати наслідком державного скорочення:*
А) Рівня податків.
Б) Трансфертних платежів.
В) Дефіциту державного бюджету.
Г) Витрат на товари та послуги.
14. *Уряд може зменшити податки з метою:*
А) Уповільнення темпів інфляції.
Б) Уповільнення економічного зростання.
В) Скорочення інвестиційних витрат бізнесу.
Г) Збільшення споживчих витрат та стимулювання економіки.
15. *Якщо в умовах повної зайнятості уряд збільшує свої видатки без відповідного збільшення податкових надходжень, то відбудеться:*
А) Зменшення державного боргу.
Б) Зростання процентних ставок.
В) Зростання безробіття.
Г) Глибока і тривала рецесія.
16. *Збільшення податків — це найкращий спосіб фінансування державних видатків, коли:*
А) В економіці існує високий рівень безробіття.
Б) Загальні прибутки низькі.
В) В економіці спостерігається високий рівень інфляції.
Г) Економіка переживає спад.
17. *Спостерігається такий стан економіки: державний бюджет збалансований; рівень інфляції — 1% на рік; реальний ВВП зменшувався на протязі всього року; приватні інвестиції падають. Який з наступних фіскальних заходів буде найбільш ефективним?*
А) Збільшення податків для всіх рівнів доходів.
Б) Збільшення державних видатків і трансфертів.
В) Дотримання збалансованого бюджету.
Г) Зменшення державних видатків і трансфертів.
18. *Якщо треба зменшити інфляцію в умовах швидкого зростання рівня цін, то найбільш вірніш буде застосування такого заходу фіскальної політики:*
А) Зменшення державних видатків.

- Б) Збільшення трансфертних виплат тим, хто найбільше постраждав від інфляції.
- В) Збільшення ставки прибуткового податку.
- Г) Зменшення державних видатків і одночасне збільшення ставки прибуткового податку

19. Якщо уряд бажає підвищити рівень реального ВВП, він повинен:

- А) Знизити податки.
- Б) Знизити державні закупки товарів та послуг.
- В) Зменшити трансфертні платежі.
- Г) Знизити рівень бюджетного дефіциту.

20. Яскраво виражена політика бюджетної експансії передбачає:

- А) Значне зростання податків.
- Б) Бюджетні надлишки та незначне зростання податків.
- В) Значне зниження податків.
- Г) Усі попередні відповіді вірні.

21. Політика Федеральної резервної системи (Центрального банку США) пов'язана головним чином з:

- А) Федеральним оподаткуванням та витратами.
- Б) Фінансуванням державних програм.
 - В) Вимогами профспілок щодо збільшення заробітної плати.
- Г) Контролем за пропозицією грошей та кредитів.

22. Яка грошово-кредитна політика буде стимулювати розвиток економіки?

- А) Центральний банк збільшить норму резервних вимог.
 - Б) Центральний банк підвищить облікову ставку.
 - В) Центральний банк буде купувати державні облігації на відкритому ринку.
 - Г) Центральний банк буде продавати державні облігації на відкритому ринку.
23. Збільшення швидкості обігу грошей при тій самій грошовій та товарній масах буде свідчити про:

- А) Зниження цін на товари та послуги в країні.
 - Б) Зростання цін на товари та послуги в країні.
 - В) Економічне зростання.
 - Г) Збільшення купівельної спроможності грошей.
24. Корисність грошової одиниці для людини падає:
- А) В умовах дефляції.
 - Б) Зі зростанням багатства людини.
 - В) Зі зменшенням доходів людини.
 - Г) Зі зростанням номінального ВВП.

25. Припустимо, що під тиском вимог соціальної справедливості уряд України вирішив видати кожному мешканцю країни по 1000 грн. В результаті цього економісти не чекають:

- А) Зростання номінального ВВП.
 - Б) Більш рівномірного розподілу доходів.
 - В) Зростання цін.
 - Г) Зростання реального ВВП.
26. У період депресії для стабілізації економіки країни Центральний банк найвірогідніше:
- А) Збільшить норму обов'язкових резервів для комерційних банків.
 - Б) Зменшить норму обов'язкових резервів.
 - В) Збільшить облікову ставку процента за кредитами, що надаються комерційним банкам.
 - Г) Збільшить ставку страхування банківських депозитів.

27. Вартість паперових грошей:

- А) Цілковито визначається їхнім номіналом, вказаним на купюрах.
 - Б) Падає на протязі часу.
 - В) Зростає, якщо гроші вкладені до банку.
 - Г) Може зменшуватися чи збільшуватися під впливом різних причин.
28. У період відпусток Центральний банк країни надає більше готівки комерційним банкам, а у жовтні чи листопаді вилучає з обігу надлишок готівки. Це приклад:
- А) Фіскальної політики.
 - Б) Операцій з валютою.
 - В) Грошово-кредитної політики.
 - Г) Операцій на відкритому ринку.
29. Депозитний мультиплікатор:
- А) Збільшується зі збільшенням норми обов'язкових банківських резервів.
 - Б) Зменшується зі зростанням норми обов'язкових банківських резервів.
 - В) Збільшується зі зростанням грошової маси в обігу.
 - Г) Не впливає на зміну грошової маси.
30. Емісія державних облігацій:
- А) Зменшить інфляцію.
 - Б) Збільшить інфляцію.
 - В) Збільшить грошову масу в обігу.
 - Г) Має місце тільки в умовах командної економіки.
31. Грошова пропозиція у країні, скоріше за все, збільшилася би, якщо б:
- А) Населення України купило державні облігації на 500 млн грн.
 - Б) Міністерство оборони сплатило Харківському авіаційному заводу за 10 літаків АН
 - В) Учень взяв у батька 400 грн. в борг на придбання відеомагнітофона.
 - Г) Приватний підприємець переказав із свого рахунку 1000 грн. до бюджету в рахунок; сплати податків.
32. Пропозиція державних облігацій:
- А) Регулюється законом пропозиції.
 - Б) Регулюється законом попиту.
 - В) Залежить від зміни цін акцій державних підприємств.
 - Г) Регулюється урядом чи Центральним банком країни.
33. Пропозиція грошей — це:
- А) Кількість банкнот, казначейських білетів та розмінної монети, які можуть бути випущені в обіг під контролем Центрального банку за даної купівельної спроможності грошей.
 - Б) Готівкові та «майже гроші», які можна легко перетворити у готівку і які призначені для сплати за товари та послуги на протязі року.
 - В) Сума грошей на рахунках в банках.
 - Г) Кількість грошей в обігу.
34. В довгостроковому плані грошово-кредитна політика впливає на:
- А) Споживання.
 - Б) Товарні запаси.
 - В) Бюджетний дефіцит.
 - Г) Сукупний рівень цін.
35. Здатність банківської системи створювати гроші в умовах нормальної ринкової економіки ґрунтується на:
- А) Маніпулюванні обов'язковими резервами.
 - Б) Використанні друкарських верстатів.
 - В) Постановах уряду.
 - Г) Законах парламенту.

ПІДСУМКОВИЙ ТЕСТ

Виберіть одну, найбільш вірну, відповідь

1. *Оскільки потреби людей безмежні, а ресурси для їх задоволення обмежені, суспільство вимагає ефективного використання ресурсів. Це означає, що суспільство повинно:*
 - А) Використовувати ресурси таким чином, щоб отримувати від них максимальну віддачу.
 - Б) Зберігати якомога більше грошей.
 - В) Балансувати доходи та видатки.
 - Г) Обмежувати використання ресурсів.
2. *Що з нижче названого не відноситься до економічних благ?*
 - А) Безкоштовне навчання в університеті.
 - Б) Свіже незабруднене повітря у національному парку.
 - В) Будинок, що отримано у спадщину.
 - Г) Висококоштовний діамант незвичайного розміру, музейний екземпляр.
3. *Альтернативні витрати на будівництво нової автостради — це є:*
 - А) Інші товари та послуги, від яких необхідно відмовитись на користь будівництва автостради.
 - Б) Кошти на будівництво автостради у цінах цього року.
 - В) Сума річного податку, яку повинна сплатити фірма, що будує автостраду.
 - Г) Гроші на заробітну плату всіх працівників фірми, що будує автостраду.
4. *Ринкова економіка враховує суспільні інтереси навіть тоді, коли окремі виробники переслідують свої власні цілі, тому що існують:*
 - А) Конкурентні ринки.
 - Б) Соціальна відповідальність керівників бізнесу.
 - В) Планування і координація роботи ринкового механізму.
 - Г) Усвідомлення суспільного інтересу окремими людьми.
5. *Яке з перелічених нижче явищ не може бути наслідком скорочення попиту споживачів на продукт?*
 - А) Зниження прибутку в галузі, що виробляє цей продукт.
 - Б) Скорочення пропозиції продукту.
 - В) Зменшення обсягу виробництва в галузі.
 - Г) Зростання цін на ресурси, які використовуються в галузі.
6. *В якому випадку рівноважна ціна повинна збільшитись з одночасним зменшенням рівноважної кількості?*
 - А) Попит лишається незмінним, пропозиція зростає.
 - Б) Попит лишається незмінним, пропозиція зменшується.
 - В) Пропозиція лишається незмінною, попит зростає.
 - Г) Пропозиція лишається незмінною, попит зменшується.
7. *Якщо ринкова ціна вища за рівноважну, то:*
 - А) Виникає нестача товарів.
 - Б) З'являється надлишок товарів.
 - В) Зменшується ціна ресурсів.
 - Г) Зростає ціна ресурсів.
8. *Загальна корисність зростає, коли гранична корисність:*
 - А) Зменшується.
 - Б) Збільшується.
 - В) Збільшується або зменшується, але є додатною величиною.
 - Г) Збільшується повільно.
9. *Який з рядків нижче перелічених значень граничної корисності ілюструє закон спадної граничної корисності?*
 - А) 200, 150, 150, 150.

- Б) 200, 230, 250, 280.
- В) 200, 300, 400, 500.
- Г) 200, 150, 90, 40.

10. На якому ринку, скоріш за все, існує ситуація досконалої конкуренції?

- А) Ринок автомобілів.
- Б) Ринок літаків.
- В) Ринок кулькових ручок.
- Г) Фондова біржа.

11. Який з наступних аргументів висувається як доказ «шкоди» монополізації ринку?

- А) Завищуючи ціни, монополіст зменшує життєвий рівень споживачів.
- Б) Монополії меншою мірою зацікавлені в ефективному використанні ресурсів.
- В) Монополії використовують політичну владу в своїх власних інтересах.
- Г) Вірним є все, що наведено вище.

12. Прибуток банку — це:

- А) Процент за депозитами.
- Б) Процент за кредитами.
- В) Різниця між ставками процентів за кредитами та депозитами.
- Г) Різниця між усіма отриманими доходами та здійсненими витратами.

13. В чому полягає роль сучасних товарних бірж у світовій торгівлі?

- А) Вони забезпечують основний світовий оборот товарів.
- Б) Товарні біржі встановлюють ціни рівноваги на найважливіші світові товари.
- В) Товарні біржі забезпечують перелив грошей до найбільш ефективних секторів світової економіки.
- Г) Товарні біржі надають інформацію про стан та розвиток різноманітних ринків світової торгівлі.

14. Витрати виробництва на фірмі (бухгалтерські витрати) складаються із:

- А) Зарплати, амортизаційних відрахувань, вартості матеріалів, накладних витрат.
- Б) Податків, зарплати, амортизаційних відрахувань, підприємницького доходу.
- В) Процента по кредиту, зарплати, податку на прибуток, амортизаційних відрахувань.
- Г) Витрат на відрядження, вартості матеріалів, податку на прибуток, прибуткового податку.

15. Прибуток дорівнює:

- А) Виторг мінус податки і амортизація.
- Б) Виторг мінус зарплата.
- В) Актив мінус пасив.
- Г) Доходи мінус витрати.

16. Який з наведених нижче показників найбільш відповідає характеристиці стану економіки країни?

- А) Індекс споживчих цін.
- Б) Рівень безробіття.
- В) Валовий внутрішній продукт.
- Г) Рівень процентної ставки.

17. За рік номінальний ВВП збільшився в 3 рази, а ціни - на 200%. Як наслідок:

- А) Економічне зростання не спостерігалось.
- Б) Приріст ВВП в реальному виразі становив 50%.
- В) Економічне зростання становило 300%.
- Г) Спостерігався економічний спад.

18. Економічний цикл, згідно з кейнсіанським підходом, пов'язаний з:

- А) Дією тільки зовнішніх факторів.
- Б) Дією тільки внутрішніх факторів.
- В) Факторами, переважно впливаючими на динаміку сукупного попиту.
- Г) Факторами, переважно впливаючими на динаміку сукупної пропозиції.

19. Загальна сума витрат споживачів, підприємців та держави має назву:

- А) Сукупної пропозиції.
- Б) Сукупного попиту.
- В) Державного бюджету.
- Г) Мультиплікатора.

20. Інфляція попиту розвивається внаслідок:

- А) Зміщення кривої сукупного попиту ліворуч.
- Б) Зміщення кривої сукупного попиту праворуч.
- В) Зміщення кривої сукупної пропозиції ліворуч.
- Г) Зміщення кривої сукупної пропозиції праворуч.

21. Значне підвищення цін на імпортовані нафту і газ посилило інфляцію в Україні на початку 90-х років. Це приклад:

- А) Інфляції попиту.
- Б) Інфляційної спіралі.
- В) Інфляції, обумовленої зростанням витрат.
- Г) Інфляції, що викликана спекуляцією.

22. Що з наведеного нижче не є завданням державного сектору?

- А) Забезпечення прав приватної власності.
- Б) Забезпечення виробництва суспільних товарів.
- В) Здійснення макроекономічної політики.
- Г) Гарантії однакових прибутків усім діловим фірмам.

23. Якщо виробництво певного товару супроводжується позитивними побічними наслідками, то приватний сектор вироблятиме:

- А) Надто багато цього товару при надто низькій ціні.
- Б) Надто мало цього товару при надто низькій ціні.
- В) Надто багато цього товару при надто високій ціні.
- Г) Надто мало цього товару при надто високій ціні.

24. Корисність грошової одиниці для людини падає:

- А) В умовах дефляції.
- Б) Зі зростанням багатства людини.
- В) Зі зменшенням доходів людини.
- Г) Зі зростанням номінального ВВП.

25. Захисники протекціонізму стверджують, що тарифи, квоти та інші торговельні бар'єри необхідні для:

- А) Захисту молодих галузей від іноземної конкуренції.
- Б) Збільшення внутрішньої зайнятості.
- В) Запобігання демпінгу.
- Г) Всі попередні відповіді невірні.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

з дисципліни

«МІКРОЕКОНОМІКА ТА МАКРОЕКОНОМІКА»

для студентів

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

галузь знань: **29 «Міжнародні відносини»**

спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**

освітня програма **«Міжнародні економічні відносини, міжнародна логістика та митна справа»**

вид дисципліни: **обов'язкова**

Укладач:

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Шиловцева Н.В.

Професор кафедри міжнародного бізнесу
та економічної теорії Воробйов Є.М.

Критерії оцінки успішності та результатів навчання

1. За кожне семінарське заняття встановлено максимальну кількість балів, що їх можна отримати, виконавши усі запропоновані завдання повно та без помилок. Зазвичай сюди входить відповідь на запитання, винесене на обговорення на семінарське заняття, або виступ з проблематики, винесеної у самостійну роботу студента, а також чіткі короткі відповіді студента на додаткові питання викладача в рамках, винесеної на обговорення теми. Якщо студент плутано та неповно відповідає на основне питання, не відповідає на додаткові питання – його бал знижується. Підвищити його студент може, проявляючи подальшу активність на семінарі, відповідаючи на питання, поставлені іншим студентам, якщо ті не знають відповіді.
2. У курсі дисципліни передбачено 1 контрольну роботу. Контрольна робота виконується вдома має ряд вимог до оформлення, в основі роботи - пошук інформації для повної аргументованої відповіді на поставлене проблемне питання. Виконання всіх вимог і наукова цінність роботи дає максимальний бал.
4. Ведення студентом охайного, повного конспекту протягом семестру дає максимум балів, виділених за цей вид активності.
3. Підсумком вивчення дисципліни є складання письмового заліку. Питання, що виносяться на залік надаються студенту заздалегідь.